

Revisors udfordringer i forbindelse med besvigelser og forventningskløften

Auditor's challenges regarding fraud and the expectation gap

”En revision kan sammenlignes med et grundigt helbredstjek hos lægen. Det er fornuftigt og nødvendigt, men det er jo ikke en garanti for, at man ikke falder om af en blodprop 14 dage efter”

Charlotte Jepsen, administrerende direktør.
Foreningen for statsautoriserede revisorer (FSR).

Antal anslag: 233.672

Antal sider: 115

Forfattere:

Kasper Theodor Sørensen

Nicolai Bruhn Sørensen

Vejleder:

Kim Klarskov Jeppesen

1.0 Abstract

In recent years, society's focus related to fraud has increased significantly. This is partly due to an increased media focus related to corporate scandals. Meanwhile, the level of fraud schemes is increasing in number and monetary value. The media tend to focus on the auditors' responsibility related to these fraud incidents, mainly due to the auditor's role as the representative of the public. The media and the public have difficulties in understanding why the auditors did not uncover the fraud, which led to a major criticism of the auditors.

The above-mentioned actions have led to the composition of this thesis, which investigates the criteria for an action to be classified as fraud. The thesis also clarifies an auditor's responsibility regarding the investigation of fraud and the suspicion of fraud inside a company, for which the auditor is accountable.

Brenda Porter and Bent Warming have published several studies regarding the gap in expectations between auditors and various groups in the society. These studies deal with the expectation of certain groups of users of financial statements when it comes to auditors performing an audit versus agreed upon procedures.

This thesis investigates whether or not the gap in expectations still exists between state authorized public accountants, company owners, and shareholders, when it comes to performing an audit versus agreed upon procedures regulated by various accounting standards and legislation through a quantitative survey in form of a questionnaire. Furthermore, the thesis investigates how the gap in expectations has evolved since Bent Warming made his studies in 1990 and 2001.

This thesis concludes that fraud is defined as "An intentional act by one or more individuals among management, those charged with governance, employees, or third parties, involving the use of deception to obtain an unjust or illegal advantage". The auditors are bound by certain legal standards and accounting principles related to the discovery of fraud or the suspicion hereof.

Furthermore, the thesis concludes that the users of financial statements have unrealistic expectations towards the auditors when it comes to agreed upon procedures and the procedures the auditor must complete during an audit, defined by legislative framework and accounting principles. The thesis also reaches the conclusions that the gap in expectations between users of financial statements and the auditors still exists, that the gap in expectations has increased, and that the gap will remain, as long as the legislation and accounting principles stay unchanged.

Indholdsfortegnelse

1.0 Abstract	1
2.0 Indledning	6
2.1 Målgruppe	7
3.0 Problemformulering	7
4.0 Metode	9
4.1 Afgrænsning	11
4.2 Design	12
4.2.1 Delanalyse vedrørende problemstilling 1	12
4.2.2 Delanalyse vedrørende problemstilling 2	12
4.2.3 Delanalyse vedrørende problemstilling 3	13
4.2.4 Delanalyse vedrørende problemstilling 4	13
4.3 Teorigrundlag	13
4.4 Videnskabsteori	13
4.4.1 Den ontologiske konsekvens	14
4.4.2 Den epistemologiske konsekvens	14
4.4.1 Den metodologiske konsekvens	15
4.5 Erkendelsesopgave	15
4.6 Dataindsamlingsmetoder	16
4.6.1 Primær data	16
4.6.2 Sekundær data	16
4.7 Metodologi	17
4.8 Kvalitetsvurdering	17
4.8.1 Kvalitet af inddata	17
4.8.1.1 Autenticitet	17
4.8.1.2 Pålidelighed	17
4.8.1.3 Repræsentativitet	18
4.8.2 Kvalitet af uddata	18
4.8.3 Validitet	19
4.8.3.1 Målevaliditet	19
4.8.3.2 Intern validitet	19
4.8.3.3 Ekstern validitet	19
4.8.3.4 Kontekstvaliditet	20

5.0 Teoretisk gennemgang	21
5.1 Forventningskløften	21
5.1.1 Brenda Porter	21
5.1.2 Bent Warming-Rasmussen	23
5.2 Sammenhæng mellem forventnings- og forståelseskloften	25
5.2.1 Informationskløften	26
5.3 Definition af forventningskløften	27
5.4 Agent-principal teori	28
5.4.1 Agent-principale teori i forhold til besvigelser	29
5.4.1.1 Virksomhedsejeren og virksomhedsledelsen	29
5.4.1.2 Virksomhedsejeren og revisoren	30
5.4.1.3 Offentligheden og revisor	31
5.4.1.4 Moral Hazard	32
5.5 Delkonklusion	33
6.0 Besvigelser	33
6.1 Definition af besvigelser jf. ISA 240	33
6.1.1 Regnskabsmanipulation	37
6.1.2 Misbrug af aktiver	39
6.1.3 Korruption	39
7.0 Revisors arbejdshandlinger imod besvigelser	40
7.1 Offentlighedens tillidsrepræsentant	40
7.2 God revisionsskik	41
7.3 Revisors professionelle skepsis	43
7.4 Besvigelssansvar	43
7.5 Væsentlighedsniveau	45
7.6 Revisors rolle i revisionsprocessen	46
7.6.1 Udførelsesfasen	46
7.6.2 Planlægningsfasen	49
7.6.2.1 Generelle revisionshandlinger på regnskabsniveau	49
7.6.2.2 Revisionshandlinger på revisionsmålsniveau	50
7.6.2.3 Revisionshandlinger ved ledelsens tilsidesættelse af kontroller	51
7.6.2.4 Dokumentation	53
7.6.2.5 Rapportering	53

7.6.2.6 Intern rapportering.....	54
7.6.2.7 Ekstern rapportering	54
7.7 Delkonklusion	56
8.0 Empirisk analyse	58
8.1 Opbygning af spørgeskema	58
8.2 Valg af respondentgrupper	61
8.3 Dataindsamling.....	62
8.4 Analyse af resultater	63
8.5 Indledende analyse	64
8.5.1 Virksomhedsledere	65
8.5.2 Aktionærer.....	66
8.5.3 Revisorer	67
8.6 Tillidsniveauet	69
8.7 Årsregnskabernes troværdighed.....	73
8.8 Offentlighedens tillidsrepræsentant.....	76
8.9 Forventninger til revisors arbejde	85
8.9.1 Besvigelser	85
8.10 Fordeling af ansvar mellem revisor og ledelsen i relation til besvigelser	90
8.11 Going concern.....	91
8.12 Sammenligning med Warmings undersøgelse.....	95
8.13 Delkonklusion	97
9.0 Forbedringsforslag til formindsket forventningskløft	97
9.1 Ny revisionserklæring	97
9.2 Forbedringsforslag vedrørende revisors arbejdsgrundlag	106
9.2.1 ISA 240 – revisors ansvar i forbindelse med besvigelser.....	106
9.2.2 ISA 265 – Kommunikation om mangler i intern kontrol til den øverste og daglige ledelse	107
9.2.3 ISA 320 – væsentlighed ved planlægning og udførelse af revision	108
9.2.4 ISA 530 – revision ved brug af stikprøver	109
9.2.5 ISA 540 – revision af regnskabsmæssige skøn	110
10.0 Konklusion.....	112
11.0 Perspektivering.....	114
Litteraturliste.....	116
Bøger:	116

Artikler:	116
Internationale standarder:.....	117
Andre reguleringer:.....	117
Andre kilder:	117
Bilag 1 - Spørgeskema til revisorer	119
Bilag 2 - Spørgeskema til aktionærer	125
Bilag 3 - Spørgeskema til virksomhedsledere	132
Bilag 4 – Skrivelse til spørgeskemaundersøgelsen.....	139
Bilag 5 – Rykkerskrivelse til spørgeskemaundersøgelsen.....	140
Bilag 6 - Resultater fra spørgeskemaet.....	141
Bilag 7 – korrelation -og regressionsberegninger	153

2.0 Indledning

De seneste år er offentligheden blevet bekendtgjort med sager, hvori regnskabsmæssig manipulation har medført, at enkeltpersoner er blevet uberettiget beriget og virksomheder samt aktionærer har måtte betale prisen¹. Gate Gourmet², Genan³ og IT Factory⁴ ses som de seneste og største eksempler på netop dette. Store sager som førnævnte, vil ofte føre til stor mediebevågenhed og – omtale.

Det ses, at offentligheden stiller sig undrende overfor, hvordan det kan lade sig gøre at føre denne regnskabsmæssige manipulation, når de pågældende virksomheders revisorer ofte er repræsenteret af store internationale virksomheder som PwC⁵, Deloitte⁶, EY⁷ og KPMG⁸. Der kan sættes spørgsmålstegn ved, om ikke en given revisor burde have opdaget besvigelserne i kraft af dennes stilling som ”offentlighedens tillidsrepræsentant”? ISA 240⁹ regulerer, hvad revisor skal foretage af arbejdshandlinger rettet imod besvigelser. Dog er revisors arbejdshandlinger ikke specifikt rettet imod at afdække besvigelser under en revision, hvorfor der opstår en form for forventningskløft mellem det regnskabsbrugere forventer af revisors arbejde og det revisorens egentlige arbejdshandlinger er rettet imod.

Ikke alle besvigelser er af ovennævnte karakter. Den mest almindelige type af besvigelse forekommer ved simpelt tyveri fra ansatte, og ifølge en undersøgelse fra 2013 foretaget af virksomheden, Infratek, stammer 38 % af alt tyveri fra handelsvirksomheder fra ansatte, der løber op i en værdi af 1 milliard kroner¹⁰. Besvigelser af denne karakter er uvæsentlige i deres enkelte form, hvorfor revisor næppe opdager disse, medmindre besvigelserne er systematiseret eller opdagelsen sker ved et tilfælde.

Ligeså er et monetært eller materielt tab vil man forsøge at rette skylden mod den ansvarlige part. Men det kan være svært at gennemskue, hvem der reelt er den ansvarlige part? Er det revisor, de

¹ <https://www.dr.dk/nyheder/penge/se-listen-de-3-stoerste-danske-svindelsager> senest set d. 18/7-2016.

² Gate Gourmet Denmark ApS.

³ Genan A/S.

⁴ IT Factory A/S.

⁵ PwC statsautoriseret revisionsanpartsselskab.

⁶ Deloitte statsautoriseret revisionsanpartsselskab.

⁷ Ernst & Young godkendt revisionsanpartsselskab.

⁸ KPMG P/S.

⁹ International Standard on Auditing 240. Revisors ansvar i forhold til besvigelser ved revision af regnskaber.

¹⁰ <http://politiken.dk/oekonomi/dkoekonomi/ECE2109762/ansatte-stjaeler-aarligt-for-1-milliard/> senest set d. 18/7-2016.

ansatte eller virksomheden selv? Hvad er offentlighedens holdning til skyldsspørgsmålet? Forventer offentligheden mere af revisor, end hvad der kan justificeres?

Denne kandidatafhandling vil søge at belyse, hvad segmenter af offentligheden og visse specifikke regnskabsbrugere forventer af en revisors arbejde i forbindelse med en revision. Herunder hvorvidt det er revisorens ansvar at opdage besvigelser. Til dette vil komparative analyser af tidligere undersøgelser af dette objekt, sammenholdt med vores egen undersøgelse, fungere som den bærende del af kandidatafhandlingen.

2.1 Målgruppe

Denne kandidatafhandling er målrettet studerende på Cand.merc.aud.-studiet, revisionsbranchen og dennes interessenter, de segmenter af offentligheden, der er inkluderet i spørgeskemaundersøgelsen, samt vejleder og censor. Afhandlingens tiltænkte læsere forventes at have et indgående kendskab til revisionsmæssige begreber, herunder væsentlighedsniveau med videre.

3.0 Problemformulering

Formålet med denne afhandling er at afdække, hvorvidt der eksisterer en forventningskløft mellem regnskabsbrugeres forventninger til revisors arbejde, i forhold til de faktiske arbejdshandlinger, som revisor jf. ISA 240 skal foretage, i forbindelse med en revision af en virksomheds regnskab.

Bent Warming¹¹ har i 1990 og 2001 undersøgt dette emne, hvorfor en komparativ analyse med Bent Warmings undersøgelsesresultater vil blive foretaget. Denne afhandling vil derfor benytte Bent Warmings undersøgelse fra 1990 og 2001 som sammenligningsgrundlag.

Denne afhandling vil undersøge, hvorvidt forventningskløften mellem regnskabsbrugernes forventning til revisors arbejde og revisors arbejdshandlinger i praksis har ændret sig gennem de seneste år. Derved vil afhandlingens problemformulering således være:

Eksisterer der stadig en forventningskløft mellem regnskabsbrugeres forventninger til revisors arbejdshandlinger og de af revisor udførte arbejdshandlinger, med fokus rettet imod afdækning af besvigelser?

¹¹ Bent Warming præsenteres under teoriafsnit.

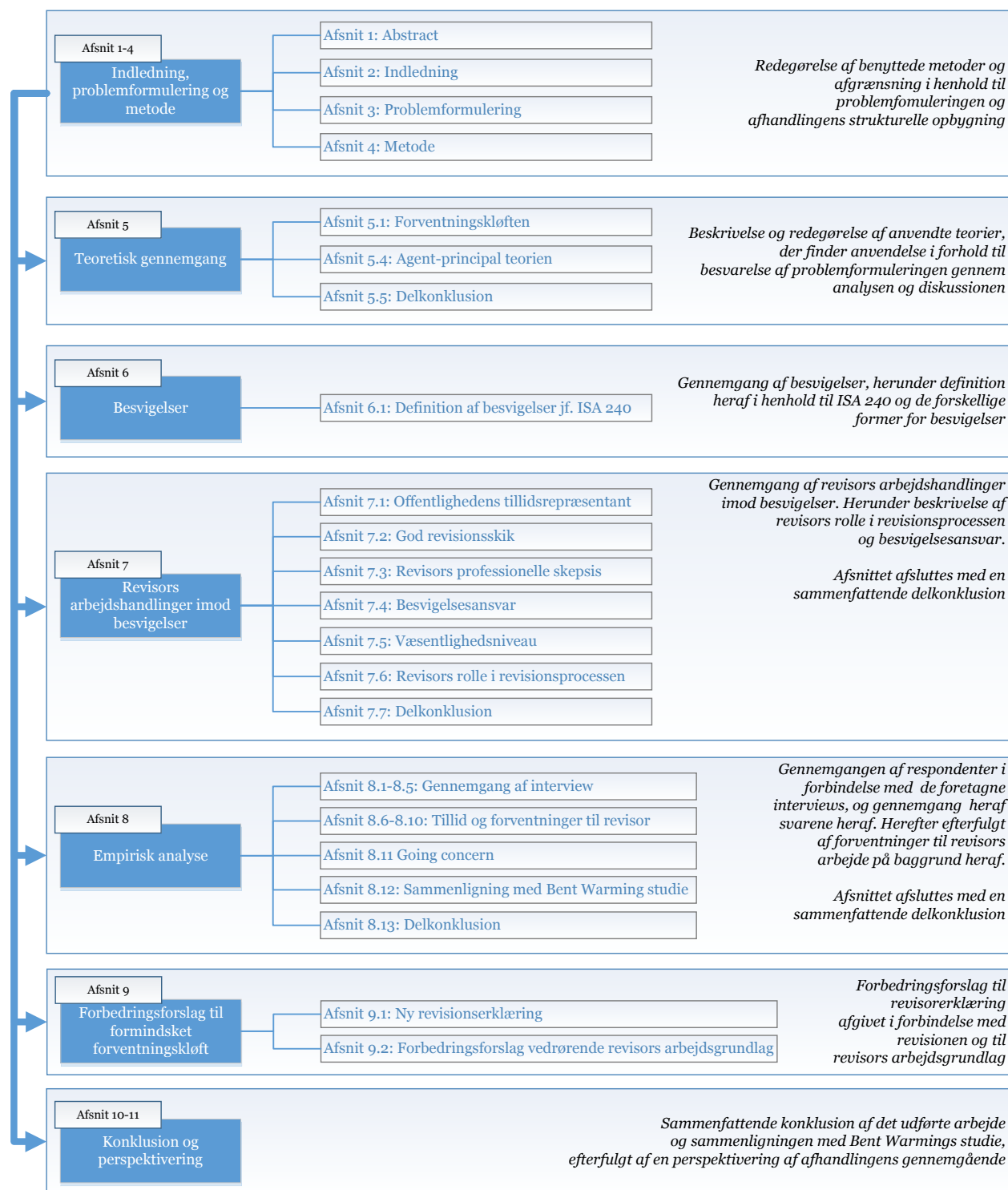
Til brug for at afdække ovenstående problemstilling vil følgende undersøgelsesspørgsmål blive besvaret:

- *Hvordan er en besvigelserent revisions- og lovmæssigt defineret?*
- *Hvilke revisionsmæssige og lovmæssige krav stilles der til revisor, i forhold til at afdække mulige begåede besvigelser samt besvigelserisici ved en revision?*
- *Hvilke forventninger har forskellige segmenter af regnskabsbrugere til revisors udførte arbejds handlinger?*
- *Hvorvidt har forventningskløften samt tilliden mellem regnskabsbrugere og revisorer udviklet sig, siden Bent Warmings undersøgelser af forventningskløften fra år 1990 og år 2001?*

Kandidatafhandlingen vil tage afsæt i en teoretisk gennemgang af besvigelserbegrebet, de revisionsstandards der er relevante for revisors arbejds handlinger vedrørende besvigelser, anden relevant lovgivningsmæssig eller branchemæssig standard, begrebet ”væsentlighedsniveau” samt ”forventningskløften”. Bent Warmings undersøgelser samt konklusioner heraf vil blive præsenteret og gennemgået, ligesom anden relevant teori og undersøgelser om lignende emner fra andre forfattere vil blive præsenteret. Relevante modeller for emnet vil ligeledes blive præsenteret og gennemgået.

4.0 Metode

Følgende afsnit har til formål at afdække afhandlingens videnskabelige ramme og de metodologiske konsekvenser som følge heraf. Jf. forrige afsnit er det således med udgangspunkt i de opstillede problemstillinger, at metodeafsnittet vil klarlægge, hvorledes afhandlingens besvarelse af problemformuleringen vil blive udført. Besvarelsen vil tage udgangspunkt i de teorier, der betragtes som de mest relevante for afhandlingens formål og målgruppe. Yderligere har afsnittet til formål at klarlægge de anvendte data og efterfølgende give en kritisk vurdering af disse, hvilket kommer til udtryk i afsnittet omhandlende afhandlingens reliabilitet og validitet. Nedenfor er opgavens struktur illustreret med henblik på at give et overblik over afhandlingens opbygning. Strukturen er opbygget ud fra henholdsvis problemformulering og metode, dernæst afhandlingens teoriafsnit, der danner grundlag for en analyse samt en diskussion af de beskrevne teorier. Endeligt vil det igennem konklusionen besvares, hvorvidt der stadig eksisterer en forventningskløft mellem regnskabsbrugers forventning til revisors arbejdshandlinger og revisors faktiske arbejdshandlinger rettet mod besvigelser jf. revisionsstandarden ISA 240.

Figur 1¹²

¹² Figur ved egen tilvirkning.

4.1 Afgrænsning

Kandidatafhandlingen vil ved brug af empirisk undersøgelse samt analyse besvare den ovenstående problemformulering. Problemstillinger der ligger ud over ovenstående problemformulering vil ikke blive behandlet eller besvaret i denne afhandling. Der kan være områder, der falder indenfor problemformuleringen, og som derfor ikke betragtes som værende væsentlige i forhold til opgavens omfang. Disse områder vil ikke blive behandlet i denne afhandling.

Afhandlingens fokus er rettet mod den forventningskløft, der foreligger i relation til revisors arbejdshandlinger imod afdækning af besvigelser kontra hvad regnskabsbruger forventer af revisors arbejde. Afhandlingen vil ikke behandle problemstillinger vedrørende eventuelt andre forventningskløfter, der kunne forekomme ved en revisors arbejde.

Der skelnes mellem, at fejlinformation i et regnskab opstår som følge af en besvigelse, såsom regnskabsmanipulation eller ved en decideret fejl. Sondringen mellem disse skal findes i bevæggrunden ved den underliggende handling. Er fejlinformationen sket som følge af en bevidst handling klassificeres dette som en besvigelse kontra den ubevidste handling, der dermed ikke klassificeres som en besvigelse. Denne afhandling vil afgrænse sig fra at behandle problemstillinger, der vedrører fejlinformation som følge af en ubevidst handling.

I afhandlingen fokuseres der udelukkende på nedenstående segmenter af regnskabsbrugere. Forventningskløften mellem andre segmenter af regnskabsbrugere vil således ikke blive behandlet i denne afhandling.

- Virksomhedsledere.
- Statsautoriserede revisorer.
- Aktionærer – både private og professionelle.

Ovenstående segmenter er valgt på baggrund af, at regnskabsbrugerne har forskellige præferencer i forhold til, hvad de bruger informationerne i regnskabet samt revisors påtegninger til. I sin undersøgelse inkluderer Bent Warmings foruden en række andre segmenter ligeledes ovenstående grupperinger, hvorfor det vil være muligt at foretage sammenligninger med Bent Warmings indhentede svar fra samme segmenter.

Afhandlingen afgrænses til at omhandle forventningskløften for segmenter af regnskabsbrugere i forhold til revisors arbejdshandlinger ved finansiell revision. Der vil derfor ikke blive behandlet andre forventningskløfter, som regnskabsbrugere eventuelt måtte besidde i forhold til revisors arbejdshandlinger ved finansiell revision.

4.2 Design

I overensstemmelse med afhandlingens formål og belyningsområde, herunder forventninger til revisors arbejde, anvendes det komparative studie¹³. Dette analysedesign danner således rammen for de enkelte delanalyser, der affødes af de fire opstillede problemstillinger, og benyttes dermed i tråd med afhandlingens formål om at redegøre for, hvorvidt der er sket en forskydning i regnskabsbrugernes forventning til revisors arbejde i forbindelse med besvigelser. Til dette benyttes en sammenligning af Bent Warmings indhentede svar og de indhentede svar i afhandlingen. Det er således analysens formål at indhente respondenters svar, for dernæst at sammenligne disse med resultaterne fra Bent Warmings studie. Det komparative studie stemmer endvidere overens med den deduktive metode, der beskrives yderligere i afsnit 4.7, da afhandlingen foretager sammenligning af tidligere udarbejdede teorier og hypoteser omkring forventningskløften mellem regnskabsbrugere og revisor.

4.2.1 Delanalyse vedrørende problemstilling 1

Til at besvare første problemstilling redegøres der for den lovgivningsmæssige ramme, der definerer og regulerer besvigelser, herunder anvendes definitionen af besvigelser jævnfør revisionsstandard ISA 240 og besvigelsestrekanten, med henblik på at afklare, hvorfor og hvordan besvigelser udføres. Yderligere følger en redegørelse af de forskellige typer af besvigelser, der findes, og hvilken regnskabsmæssig indvirkning disse har.

4.2.2 Delanalyse vedrørende problemstilling 2

Til at besvare anden problemstilling tages der udgangspunkt i de relevante revisionsstandarder, herunder ISA 240 (jf. første problemstilling) samt ISA 200, der omhandler revisors professionelle skepsis, og ISA 320, der omhandler fastsættelse af væsentlighedsniveau for at sikre at væsentlige fejl opdages og at regnskabet således giver et retvisende billede af virksomhedens finansielle stilling. Ydermere vil revisorloven finde anvendelse, da denne danner rammen om revisors arbejde og forventningerne hertil.

¹³ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 17.

4.2.3 Delanalyse vedrørende problemstilling 3

Til at besvare den tredje problemstilling udarbejdes der 69 interviews med relevante regnskabsbrugere, med henvisning til afgrænsningsafsnittet. Til disse interviews er der udarbejdet relevante spørgsmål for bedst muligt at kunne redegøre for forventningerne til revisors arbejde. I henhold til designet af metoden anvendes der respondenter, der er direkte sammenlignelige med de anvendte i Bent Warmings studie fra 2001, hvorfor det udarbejdede spørgeskema vil tage udgangspunkt i det udformede af Bent Warming. Denne udformning af spørgeskemaet medfører, at Warmings undersøgelse fra 2001 og denne afhandlings undersøgelse er direkte sammenlignelig, hvorfor der kan analyseres på udviklingen af forventningskløften samt tilliden mellem regnskabsbrugernes forventninger og revisors arbejdshandlinger

4.2.4 Delanalyse vedrørende problemstilling 4

Til at besvare den fjerde og sidste problemstilling udarbejdes der interviews med relevante revisorer, der til daglig direkte eller indirekte er påvirket af regulering indenfor besvigelser. Dette sker til dels igennem direkte regulering og revisors egen professionelle skepsis i forbindelse med revisionen. I tråd med delanalysen vedrørende problemstilling 3 tager interviewet hertil ligeledes udgangspunkt i det anvendte af Bent Warming.

På baggrund af de to foregående problemstillinger og de udførte interviews og sammenligningen heraf, vil afhandlingen redegøre for udviklingen i forventningskløften, samt tilliden mellem regnskabsbruger og revisor, femten år efter Bent Warmings seneste studie.

4.3 Teorigrundlag

Afhandlingen tager udgangspunkt i fagområdet *revision* ved besvarelse af de opstillede problemstillinger. Med henvisning til foregående afsnit skal den anvendte teori primært findes gennem relevante revisionsstandarder, revisorloven og forventningskløften. Yderligere anvendt teori vil i afhandlingen bestå af besvigelsestrekanten og agent-principal teorien, der anvendes i forbindelse med analyse af revisors arbejde i henhold til forventningerne hertil af regnskabsbruger. Der henvises til afsnit 5 for en redegørende gennemgang af de nævnte teorier.

4.4 Videnskabsteori

Et paradigme defineres i henhold til Guba (1990:17) som: *"et basalt sæt af værdier af som styrer vores handlinger – både hverdagshandlinger og handlinger forbundet med disciplinerede un-*

dersøgelser.¹⁴. Videnskabsteorien vil i afhandlingen således danne rammen om indhentelse af empirien, der har til formål at danne grundlaget for udarbejdelse af analysen med henblik på besvarelse af problemformuleringen for en endelig konklusion herpå. Valg af paradigme afføder tre grundlæggende konsekvenser: (1) en ontologisk konsekvens, (2) en epistemologisk konsekvens og (3) en metodologisk konsekvens¹⁵. Til besvarelse af afhandlingens problemformulering anses det neo-positivistiske paradigme anvendeligt. Det er således med tanke på paradigmets reflekterende og kritiske tilgang, der synes at være i overensstemmelse med afhandlingens opbygning, hvorledes det neo-positivistiske paradigme anvendes til en gennemgående refleksion af de anvendte data afhandlingen igennem. De tre konsekvenser det valgte paradigme afføder gennemgås nedenfor i forhold til afhandlingens belysningsområde.

4.4.1 Den ontologiske konsekvens

Ontologien defineres som "Læren om det værendes væsen", og valget af paradigme, fremtvinger således en bestemt "... *virkelighedsopfattelse, som har konsekvenser for, hvordan man arbejder epistemologisk og metodologisk*."¹⁶. Den ontologiske konsekvens ved valg af det neo-positivistiske paradigme er begrænset realisme. Dette skyldes, at virkeligheden eksisterer uafhængigt af vores erkendelse herom, dog er det ikke muligt at finde frem til den eksakte viden om virkeligheden¹⁷. Det er således med erkendelsen af, at der ikke kan opnås fuldstændig objektivitet, at afhandlingen vil forsøge at tage et så objektivt udgangspunkt som muligt ved besvarelsen af problemformuleringen og diskussion af forventningskløften, samt hvorledes denne har flyttet sig i relationen mellem regnskabsbruger og revisor. Dette gøres ved henvisning til forrige afsnit, hvori der løbende reflekteres over de gjorte antagelser og valg opgaven igennem.

4.4.2 Den epistemologiske konsekvens

På baggrund af den ontologiske konsekvens vil forfatterens værdier og følelser have indvirkning på de valg og antagelser, der foretages i afhandlingen. Dette kommer allerede til udtryk ved de anvendte teorier, der af forfatterne betragtes som værende relevante for afhandlingens besvarelse af problemformuleringen. Indvirkningen af forfatterens følelser og værdier vil således også afspejle sig i analysen af respondenters besvarelse af fremsendte spørgeskemaer. Det må antages, at svarene ville kunne fortolkes på anden vis af andre forfattere uden revisorbaggrund.

¹⁴ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 53, n.

¹⁵ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 53, n.

¹⁶ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 54, figur 1.

¹⁷ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 56, m.

4.4.1 Den metodologiske konsekvens

Metodologien vedrører ”læren om videnskabelige metoder”¹⁸ og hvordan viden opnås. Den metodologiske konsekvens ved det neo-positivistiske er modificeret eksperimentel/manipulerende¹⁹. Undersøgelserne i afhandlingen vil have sit grundlag i virkeligheden, som således også afspejles i spørgeskemaundersøgelsen, hvor respondenterne er udvalgt på baggrund af deres profession. Således skal de udvalgte respondenter daglig forholde sig til afhandlingens belysningsområde, hvilket sker *direkte* gennem revisionsstandarder og *indirekte* såfremt der udføres besvigelser i virksomheden.

4.5 Erkendelsesopgave

Følgende afsnit har til formål at opstille de erkendelsesopgaver, som problemformuleringen samt de tre problemstillinger afføder.

Den første problemstilling medfører følgende erkendelsesopgaver:

Den første erkendelsesopgave er at redegøre for definitionen af besvigelser i henhold til definitionen i revisionsstandarden ISA 240 og af andre forfattere, der har beskæftiget sig med besvigelser igennem deres studie heraf.

Af ovenstående definition er afhandlingens anden erkendelsesopgave, som første problemstilling medfører, at redegøre for de forskellige former for besvigelser, samt hvilke motiver der lægger bag disse. Dette medfører således også en beskrivelse af besvigelsestrekanten, der har været anvendt til at redegøre for forudsætningerne for opståen af besvigelser.

Den anden erkendelsesopgave er at redegøre for de forskellige konsekvenser besvigelser har set i forhold til de forskellige former for besvigelser, der til dagligt udføres i forbindelse med såvel den daglige gang i virksomhederne som på et regnskabsmæssigt niveau.

Den anden problemstilling medfører følgende erkendelsesopgaver:

Den tredje erkendelsesopgave, som den anden problemstilling medfører, er at redegøre for de revisionsmæssige krav, der stilles til revisor i forhold til besvigelsesrisici ved en revision. Den fjerde erkendelsesopgave, der udspringer af den anden problemstilling, er at redegøre for den lov-mæssige ramme, herunder revisorloven.

¹⁸ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 54, figur 1.

¹⁹ Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, side 55, figur 2.

Den tredje problemstilling medfører følgende erkendelsesopgaver:

Den femte erkendelsesopgave, som den tredje problemstilling medfører er, at redegøre for de respektive regnskabsbrugeres forventninger til revisors arbejde, hvilket vil ske gennem interviews med aktionærer og virksomhedsledere.

Den fjerde problemstilling medfører følgende erkendelsesopgaver:

Den sjette erkendelsesopgave, som den fjerde problemstilling medfører er, at redegøre for forventningskløften. Dette henleder opmærksomheden på den sjette erkendelsesopgave, som er, gennem de foretagne interviews med revisor og regnskabsbruger, at vurdere hvorvidt der er sket en forskydning mellem deres forventninger til revisors arbejde i henhold til at klarlægge besvigelser ved revisionen.

4.6 Dataindsamlingsmetoder

Dette afsnit har til formål at redegøre for den anvendte data i afhandlingen, som i afhandlingen vil bestå af henholdsvis primær og sekundær data. Følgende data vil bidrage til besvarelse af problemformuleringen.

4.6.1 Primær data

Den primære data består af de til afhandlingen udformede, kvantitative interviews med tre respektive respondentgrupper, jf. afsnit 8.2. Der er anvendt kvantitative interviews i overensstemmelse med Bent Warmings studie fra 1990 samt 2001, der ligeledes bygger på kvantitative interviews med respondenter bestående af revisorer og regnskabsbrugere, herunder topledelsen og aktionærer. Den primære data vil blive analyseret i de respektive afsnit hertil, for herefter at sammenligne svarerne heri med svarerne i henhold til Bent Warmings.

4.6.2 Sekundær data

Den sekundære data i afhandlingen består af de førnævnte revisionsstandarder og bekendtgørelser, herunder primært ISA 240 og revisorloven, der danner rammen om revisors ansvar i forbindelse med besvigelser ved revisionen. Ydermere henvises der afhandlingen igennem til relevante definitioner af besvigelser med reference til professorer, der har deres ekspertise indenfor dette område, for at få et bredere perspektiv på området. Endvidere anvendes besvigelsestrekanten, der anses som en god illustrativ model af, hvordan og hvorfor der udføres besvigelser, herunder motivet bag. I denne forbindelse finder agent-principal teorien således også anvendelse, hvori "Moral-Hazard"-problemet har sin relevans i afhandlingen.

4.7 Metodologi

I afhandlingen anvendes den deduktive metode i overensstemmelse med det neo-positivistiske paradigme²⁰ og problemformuleringen. Dette kommer til udtryk i en undersøgelse af, hvorvidt der er sket en forskydning i forventninger til revisors arbejde i forhold til opdagelse af besvigelser. Det er således afhandlingens formål, på baggrund af Bent Warmings studie og hans konklusioner, at efterse om der er sket en forskydning, hvorfor formålet er i overensstemmelse med den deduktive metode. Den deduktive metode giver ligeledes anledning til at afgrænse sig i forhold til det specifikke undersøgelsesområde, med afsæt i undersøgelsesfænomenet. Dette ses ligeledes i tråd med det neo-positivistiske paradigme, da det erkendes, at det ikke er muligt at opnå fuldstændig objektivitet, hvilket afgrænsningen til specifikke respondenter medvirker til.

4.8 Kvalitetsvurdering

Følgende afsnit har til formål at redegøre for de anvendte data, jf. afsnit 3.6, i afhandlingen og herigennem give en kritisk vurdering af disse, samt hvorvidt de kan benyttes som en redegørende undersøgelse af, om der er en sket forskydning i forhold til forventningerne til revisors arbejde.

4.8.1 Kvalitet af inddata

4.8.1.1 Autenticitet

Autenticiteten af den anvendte data vurderes at være høj, hvilket kan betragtes som en følge af anvendelsen af primære data. De primære data består i denne afhandling i form af kvantitative interviews med respondenter af statsautoriserede revisorer, virksomhedsledere og aktionærer, der alle er indhentet direkte gennem fremsendelse til personlige e-mailadresser. Da de sekundære data består af gældende revisionsstandards og bekendtgørelser, udstedt af henholdsvis IFAC²¹ og Erhvervs- og Vækstministeriet og som er publiceret af interessenterne selv, bevirker disse således også til en høj autenticitet.

4.8.1.2 Pålidelighed

Pålideligheden anses ligeledes som værende høj for de anvendte kilder i afhandlingen, da der med henvisning til forrige afsnit, anvendes revisionsstandards og bekendtgørelser m.v. Der er ved fremsendelse af spørgsmålene til respondenterne givet mulighed for at besvare disse anonymt, hvilket vurderes at bevirke til, at svarene i vid udstrækning vil afspejle virkeligheden i højere grad

²⁰ Bitsch Olsen, Poul & Pedersen, Kaare, *Problemorienteret projektarbejde*, 3. udgave, side 154.

²¹ International Federation of Accountants.

end hvis ikke de havde muligheden for dette. Dette skyldes i særdeleshed, at der kan være spørgsmål, der ikke ville være besvaret uden denne form for mulighed.

4.8.1.3 Repræsentativitet

Repræsentativiteten af de anvendte data i afhandlingen til besvarelse af problemformuleringen vurderes høj, dette med henvisning til de anvendte respondenter. Det vurderes således på trods af afsnit 8.5, at størstedelen af respondenterne er revisorer. Ydermere er der anvendt nyligt udstedte revisionsstandarde og udstedte bekendtgørelser. Der er i den redegørende del af afhandlingen, herunder ved definitionen af besvigelser, anvendt kilder af ældre dato. Det vurderes dog ikke at have indvirkning på repræsentativiteten, da disse kilder som sagt er anvendt til et redegørende formål og derfor stadig vurderes repræsentative. Slutteligt er Bent Warmings studie inddraget, hvilket vil fungere som udgangspunkt for afhandlingens belysningsområde.

4.8.2 Kvalitet af uddata

Formålet med denne afhandling er at afdække, hvorvidt der stadig eksisterer en forventningskløft mellem forskellige regnskabsbrugeres forventninger af revisors arbejdshandlinger. Reliabilitet vedrører, i forhold til afhandlingens formål, hvorvidt det er muligt at med baggrund i samme kilder, herunder foretagne interviews og revisionsstandarde m.v., at komme til konklusioner som de i afhandlingen: *"Reliability in concerned with question of whether the results of a study are repeatable."*²². Reliabiliteten vurderes i denne sammenhæng at være god, med henvisning til de opstillede interviews, jf. bilag 1, 2 og 3, der er udformet efter Bent Warmings studie i 1990 samt 2001 og analyseret herefter. Det erkendes dog, at repræsentanterne i interviewene i høj grad udgøres af revisorer, hvilket må formodes ikke have være tilfældet, såfremt at forfatterne af afhandlingen ikke har revisorbaggrund. Det er dog vurderet, at repræsentanternes afgivne svar er tilfredsstillende i forhold til afhandlingens formål og til besvarelse af problemformuleringen.

Ydermere er der i afhandlingen anvendt kilder, der vedrører revisors arbejde i forbindelse med revision af regnskaber og dennes ansvar i forbindelse med besvigelser, hvor retningslinjerne heri ikke tillader megen rum for fortolkning. Det må derfor ligeledes antages, at revisionsstandarde ikke vil være væsentligt fortolket på anden vis af anden forsker.

²² Bryman, Alan & Bell, Emma, *"Business Research Methods"*, 3rd Edition, side 41.

4.8.3 Validitet

Validitet er opdelt efter fire forskellige parametre, hvorpå de anvendte kilder i afhandlingen vurderes herefter i forhold til integriteten af konklusionerne i afhandlingen.

4.8.3.1 Målevaliditet

Målevaliditeten vedrører, hvorvidt de gjorde konklusioner i afhandlingen redegør for, om der stadig eksisterer en forventningskløft mellem henholdsvis regnskabsbrugers forventninger til revisors arbejdshandlinger i forhold til ISA 240, eller hvorvidt denne er blevet endnu større. På baggrund af de udførte interviews og analysen heraf, samt inddragelsen af relevante revisionsstandarder og bekendtgørelser, har det været muligt at afdække, i henhold til afhandlingens belysningsområde, forholdet mellem regnskabsbruger forventninger til revisors arbejde, sammenlignet med Bent Warmings studie fra 2001.

4.8.3.2 Intern validitet

Den interne validitet vedrører, hvorvidt der er sammenhæng mellem de gjorde konklusioner og de opstillede variabler: *"Internal validity is concerned with the question of whether a conclusion that incorporates a casual relationship between two or more variables holds water."*²³. Med afhandlingens belysningsområde in mente, vurderes det at den interne validitet er høj, som følge af at interviewet er udformet i henhold til Bent Warmings interviews. Der ses således en sammenhæng mellem de i afhandlingen gjorde konklusioner i forhold til en sammenligning af Bent Warmings konklusioner fra 1990 og 2001.

4.8.3.3 Ekstern validitet

Den eksterne validitet vedrører, hvorvidt de gjorde konklusioner på baggrund af de udførte interviews kan anvendes i større kontekst: *This issue is concerned with the question of whether the results of a study can be generalized beyond the specific research context."*²⁴. Med henvisning til de anvendte kilder i form af relevante revisionsstandarder og bekendtgørelser, vurderes det, på trods af at den interne validitet er høj, at afhandlingen finder anvendelse i en større kontekst i forhold til revisors arbejde. Afhandlingens konklusioner medfører således også en diskussion af revisionsstandarden ISA 240 og ændringer hertil, med udgangspunkt i de fremførte konklusioner af analysen.

²³ Bryman, Alan & Bell, Emma, *"Business Research Methods"*, 3rd Edition, side 42.

²⁴ Bryman, Alan & Bell, Emma, *"Business Research Methods"*, 3rd Edition, side 43.

4.8.3.4 Kontekstvaliditet

Kontekstvaliditeten vedrører, hvorvidt de gjorte konklusioner rent faktisk berører regnskabsbrugers og revisors virkelighed, og om disse konklusioner rent faktisk kan relateres hertil: *"This criterion is concerned with the question of whether or not social scientific findings are applicable to people's everyday, natural social settings."*²⁵. Det vurderes, at kontekstvaliditeten er høj, da respondenterne, i form af regnskabsbrugere og revisorer, er relevante for opgavens belysningsområde og problemformulering. De angivne svar vil således bidrage til en konklusion, der relaterer sig til og repræsenterer deres virkelighed i forhold til de forventninger, der er til revisor.

²⁵ Bryman, Alan & Bell, Emma, *"Business Research Methods"*, 3rd Edition, side 43.

5.0 Teoretisk gennemgang

For at kunne besvare problemformuleringen, er det nødvendigt først at klarlægge de forskellige teoretiske begreber og revisors arbejde i forbindelse med besvigelser. Dette for at gennemføre en empirisk undersøgelse af forventningskløften, og hvad der ligger til grund herfor.

På baggrund af ovenstående vil vi i det følgende afsnit forsøge at definere og beskrive forventningskløften mellem regnskabsbruger og revisor. I afsnittet vil vi gennemgå teorier fra blandt andet Brenda Porter og Bent Warming, samt agent-principale teorien og dens underliggende teoretiske elementer. Vi vil beskrive og definere besvigelserbegrebet, samt gennemgå krav og ansvar i henhold til revisors arbejde ved afdækning af besvigelser.

5.1 Forventningskløften

Ved belysning af forventningskløften er det relevant at se på, hvorvidt der er tale om en egentlig forventningskløft, eller om der i større grad er tale om en forståelseskloft. I dette kapitel vil vi beskrive den bagvedliggende teori omkring forventningskløften og definere begrebet.

I 1990'erne var forventningskløften et meget debatteret emne, hvor der var flere forskellige teoretikere, som ville definere, hvem der burde tage ansvaret for den forventningskløft, som er opstået mellem regnskabsbruger og revisor. Det er derved ikke selve begrebet "forventningskløft", der i dette tilfælde er en udfordring at beskrive, men derimod hvordan den opstår, samt om denne kan ændres og i givet fald af hvem.

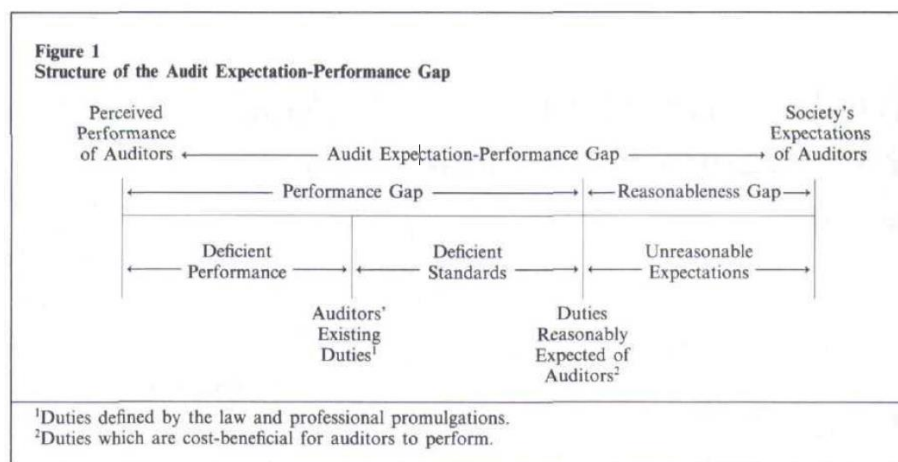
Nogle af de teoretikere der diskuterede emnet i 1990'erne er bl.a. Brenda Porter og Bent Warming-Rasmussen. Begge mener de, at forventningskløften kan betragtes som et problem, da den udtrykker en forskel mellem regnskabsbrugernes forventning til revisors udførte arbejde kontra revisors faktisk udførte arbejde. Grundet forventningskløften skabes der en mistillid mellem revisor og regnskabsbrugere. Denne mistillid kan være problematisk, da revisor har fået tildelt rollen som "offentlighedens tillidsrepræsentant".

5.1.1 Brenda Porter

Brenda Porter (herefter Porter) er professor i regnskab og revision. Hun lavede i 1989 en undersøgelse af forventningskløften i New Zealand. Resultaterne af undersøgelsen kom frem i hendes artikel fra 1993: "An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap".

I denne artikel beskriver Porter, hvordan forventningskløften er opstået, og har i denne sammenhæng udarbejdet en grafisk illustration, som viser hvordan forventningskløften kan deles op i forskellige hovedgrupper.

Hovedgrupperne under forventningskløften er præstationskløften og rimelighedskløften. Herunder kan præstationskløften opdeles i to undergrupper; (1) mangelfulde ydelser og (2) mangelfulde standarder.

Figur 2²⁶

Præstationskløften (performance gab i figur 2) beskrives som kløften mellem den faktisk leverede ydelse og hvad samfundet med rimelighed kan forvente, i forhold til hvad revisors arbejdsområder omhandler og hvad dette indebærer. Denne kløft kan som tidligere nævnt opdeles i to undergrupper:

- Mangelfulde ydelser.
- Mangelfulde standarder.

Mangelfulde ydelser er kløften mellem, hvad revisor rent faktisk udfører på eksisterende opgaver (Auditors existing duties jf. figur 2), og hvad samfundet forventer revisor udfører af eksisterende opgaver.

²⁶ Porter, Brenda (1993), "An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap", s. 2.

Mangelfulde standarder er kløften mellem, hvad revisor udfører af arbejde på eksisterende opgaver, jf. de lovgivningsmæssige standarder kontra, hvad samfundet med rimelighed kan forvente at revisor udfører.

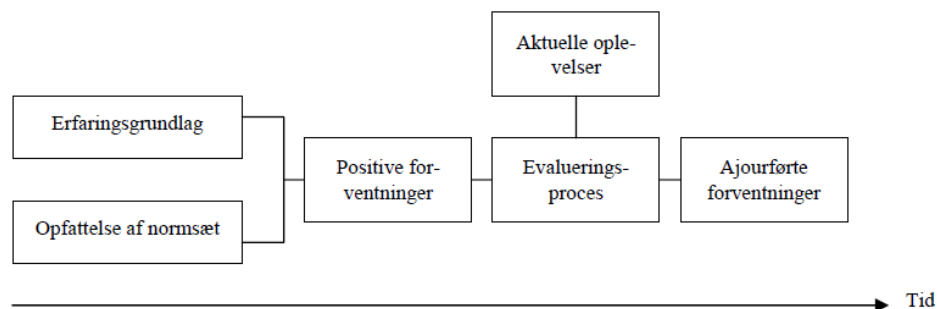
Det sidste element i forventningskløften er rimelighedskløften. Rimelighedskløften er kløften, der opstår, når der er urimelige forventninger fra samfundets side til hvad revisors arbejde omfatter, og hvad der med rimelighed kan forventes at revisor udfører af arbejde. Derved kan denne kløft skyldes fejlagtige antagelser af, hvad revisor skal udføre i praksis i henhold til revisionsstandarderne. Dette kan f.eks. være hvis samfundet, forventer at revisor opdager alle besvigelser i virksomhederne, herunder de mindste besvigelser, der ellers ligger under revisors væsentlighedsniveau. Det vil fra et økonomisk synspunkt være alt for dyrt at skulle teste alle transaktioner eller rette alle fejl herunder også uvæsentlige. Netop dette vil derfor være en urimelig forventning til revisors arbejde, ud fra et revisionsmæssigt perspektiv. Hvis en forventning til revisors udførte handlinger skal være rimelige, skal revisor kunne udføre disse handlinger effektivt mht. brugte omkostninger²⁷.

Porters model viser, at samfundet/regnskabsbrugerne og revisorerne skal finde en rimelighedsgrænse, for at forventningskløften kan formindskes. I revisors tilfælde kan dette ske ved opfyldelse af nuværende standarder i sammenhold med lovgivningens indblanding. Samfundet/regnskabsbruger vil komme tættere på rimelighedsgrænsen, hvis de blev mere oplyst om revisors arbejde og derved opnå dybere indsigt i de udførte revisionshandling.

5.1.2 Bent Warming-Rasmussen

Bent Warming-Rasmussen (herefter Warming), er professor på Syddansk Universitet og er certificeret psykoterapeut. Warming var en af de første danskere, der beskrev forventningskløften, og har i sin undersøgelse fra 1990 beskrevet forventningskløften fra et perspektiv omkring tillid. Warmings model omkring tillidsprocessen anvendes med henblik på at forstå, hvordan regnskabsbrugernes tillid opstår:

²⁷ Porter, Brenda (1993), *"An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap"*, s. 14.

Figur 3²⁸

Figur 3 viser, hvordan brugernes positive forventninger bliver dannet på baggrund af erfaringsgrundlag og opfattelse af normsæt²⁹. De positive forventninger bliver derefter påvirket af de aktuelle oplevelser, som regnskabsbrugerne får igennem tiderne. Når de positive forventninger og de aktuelle oplevelser bliver set i sammenhæng, bliver der dannet en evalueringsproces, som ender ud i de ajourførte forventninger. Ud fra denne model kan man derved måle regnskabsbrugerens tillid og se, hvor tilliden påvirkes.

Denne model kan kædes sammen med Porters model, som der blev redegjort for i forrige afsnit. Sammenhængen består i, at kunderne ifølge forventningskløftsmodellen (figur 2) når rimelighedsgrænsen i de tilfælde, hvor der foreligger en korrekt opfattelse af normsæt samt aktuelle oplevelser og revisor udfører sine arbejdshandlinger tilfredsstillende. Dertil kommer det således til udtryk under "aktuelle oplevelser", hvis opfattelsen af normsættet og forventninger ikke bliver indfriet fra revisors side, hvilket betyder at urimelighedskløften er tilstede.

Warming har i sin undersøgelse lagt vægt på forskellige fokusgrupper³⁰:

- Aktionærer.
- Kreditgivere.
- Virksomhedsejere.
- Statsautoriserede revisorer.
- Arbejdsmarkedsjournalister.

²⁸ Warming-Rasmussen, Bent (1990), "Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 46.

²⁹ Warming-Rasmussen, Bent (1990), "Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 46.

³⁰ Warming-Rasmussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 121.

Warming har gennem sin undersøgelse fokus på tillidsforholdet og forventningskløften mellem regnskabsbrugere og revisor, hvor denne afhandling som beskrevet i afgrænsningen, fokuserer mere specifikt på nogle enkelte af fokusgrupperne og vores undersøgelse, og bærer derfor præg af revisors arbejde i forbindelse med besvigelser.

I Warmings undersøgelse spurgte han respondenterne, hvad de forventer at den statsautoriserede revisor finder i virksomhederne, hvor svarerne bl.a. var, at de ledende medarbejdere ikke har begået underslæb³¹. Derved menes der, at revision af underslæb er en central del af selve revisionen. Her sås der en markant forventningskløft mellem de statsautoriserede revisorer og de øvrige respondenter. Det ses i undersøgelsen, at der er en klar forventning om, hvad revisors arbejde indebærer og hvad der laves af revisionshandlinger i praksis³².

Derved er det vigtigt at se på, om der er sammenhæng mellem forståelseskløften og forventningskløften. Warming bruger forståelseskløften ud fra erfaringsgrundlaget i sin tillidsproces (figur 3) som en del af hans teori omkring forventningskløften, og forklarer at jo mere viden (forståelse) en person har for hvad en person laver, jo nemmere er det at imødekomme disse forventninger. Hermed vil det være lettere for regnskabsbrugere at forstå revisionsprotokollen, revisionspåtegningen m.v. Det kan derved udledes, at forståelseskløften defineres som viden og forståelse for et givent område, der er med til at definere forståelseskløften mellem regnskabsbruger og revisor.

Porters model viser, at både revisorerne og regnskabsbrugerne skal prøve at flytte sig mod rimelighedsgrænsen for at opnå enighed og derved fælles forståelse for, hvilke handlinger en revision indebærer. Ud fra modellen kan det i revisors tilfælde være ud over opfyldelse af nuværende pligter, være lovgivningen som skal tilpasses. I forhold til regnskabsbrugerne skal de opnå en dybere indsigt i, hvad revisors arbejde omfatter og derefter acceptere dette.

5.2 Sammenhæng mellem forventnings- og forståelseskløften

Ud fra ovenstående teorier fremgår det af Porters model, at forståelseskløften fra Warming indgår som en del af rimelighedskløften i Porters model (figur 2). Derved indgår denne forståelseskloft som en del af selve forventningskløften ud fra Porters teori. Derudover indgår forståelseskløften også i Warmings tillidsproces, da den bliver påvirket af regnskabsbrugerens erfaringsgrundlag og

³¹ Warming-Rasmussen, Bent (1990), *"Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor"*, s. 135.

³² Warming-Rasmussen, Bent (1990), *"Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor"*, s. 136.

forståelse af normsæt, som er med til at danne den forventning, der skabes til f.eks. revisor. Det er denne forventning, som er med til at skabe forventningskløften mellem de to parter.

5.2.1 Informationskløften

Ud fra ovenstående teorier kan det udledes, at forventningskløften indtil videre indeholder følgende elementer:

- Forventningskløften: regnskabsbrugernes forventning til revisor arbejde.
- Forståelseskøften: regnskabsbrugers forståelse af, hvad revisor laver.

Den sidste del, som mangler i forhold til forventningskløften er informationskløften. Informationskløften er de informationer, som er tilgængelig for regnskabsbrugerne³³.

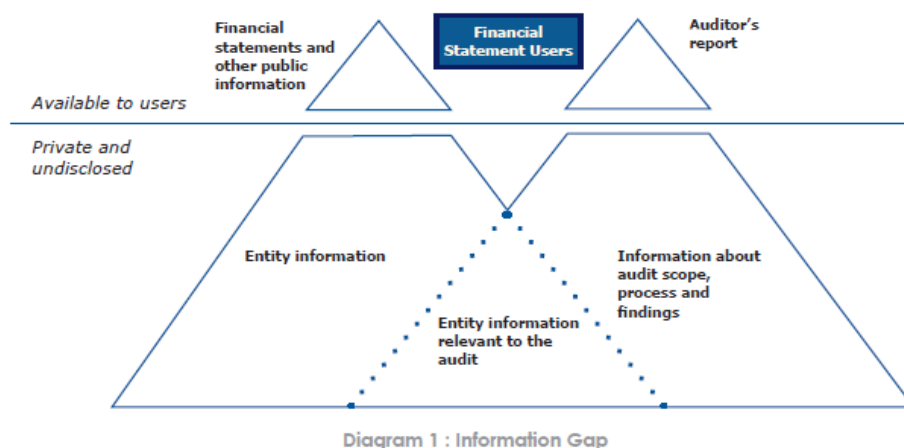
Regnskabsbrugerne har kun adgang til det offentliggjorte årsregnskab fra virksomheden. Derudover er der andre vigtige informationer, som ligeledes er vigtige, hvilket imidlertid kun er tilgængelige for virksomheden selv og revisor.

Ud fra figur 4 nedenfor fremgår det, hvordan informationskløften eksisterer, hvor revisor besidder flere informationer, som f.eks. de væsentligste risikoelementer, oplysninger omkring driften og derfor besidder et mere indgående kendskab til forskellige forretningsområder.

Artiklen fra det Malaysiske instituttet for revision ligger op til, at revisor i højere grad skal beskrive, hvad der foregår i virksomheden, herunder uddybende beskrivelser af forskellige væsentlige risici. Dette kan jf. artiklen opnås gennem en fornyelse af revisionserklæringen, ved et afsnit omkring forbehold eller uddybelse af Corporate Governance³⁴. Denne del af fornyelse inden for revision, vil blive analyseret i forhold til forventningskløften senere i afhandlingen.

³³ Malaysian Institute of Accountants (2011), "Narrowing The Audit Gaps : A Call for Change", s. 2.

³⁴ Malaysian Institute of Accountants (2011), "Narrowing The Audit Gaps : A Call for Change", s. 4, 5 & 6.

Figur 4³⁵

5.3 Definition af forventningskløften

Der er flere forskellige definitioner af forventningskløften og hvem der bærer ansvaret for forventningskløften mellem revisor og regnskabsbrugere.

Warming definerer forventningskløften således: *"regnskabsbrugernes... misforhold mellem deres forventninger til 1) revisor og revisionsydelsen og 2) deres oplevelse heraf..."*³⁶

Warmings definition bliver dannet ud fra den tillid, som bliver skabt mellem de to parter. Det er også det fokus, som Warming har i sin undersøgelse inden for forventningskløften.

Ud fra Porters teori defineres forventningskløften således: *"the gap between society's expectations of auditors and auditors' performance, as perceived by society."*³⁷

Denne definition og tidligere beskrivelse af teorien i nærværende afhandling viser, at Porter ser på hvem, der har ansvaret for forventningskløften, og at dette både kan ligge hos revisor men også regnskabsbrugerne. Det kan f. eks. være revisors ansvar i forhold til udførelse af opgaver under "performance gap", men det kan også være regnskabsbrugernes ansvar i forhold til urimelighedsgrænsen (reasonableness gap). Dette ses f.eks. ved urimelige forventninger til, hvad revisor gennemgår under revisionen, og hvad revisor har mulighed for at opdage.

³⁵ Malaysian Institute of Accountants (2011), "Narrowing The Audit Gaps : A Call for Change", s. 2.

³⁶ Warming-Rasmussen, Bent (1990), "Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 48.

³⁷ Porter, Brenda (1993), "An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap", s. 2.

Ud over Warming og Porter er der mange andre teoretikere, som har en holdning til problemstillingen omkring forventningskløften ved en revision. En teoretiker som har en lidt anden indgangsvinkel til, hvem der bærer ansvaret for forventningskløften er Christoffer Humphrey (herefter Humphrey). Humphrey beskriver i sin artikel³⁸, at revisor er den som bør tage ansvaret for den forventningskløft, som ligger mellem regnskabsbrugere og revisor.

Humphrey vurderer det ud fra, at regnskabsbrugerne ikke selv har noget ansvar for at finde oplysninger omkring regnskabet, da det er revisor og virksomheden selv der har kendskab og mulighed for at beskrive dette.

Hvis der dermed er en forventningskløft mellem regnskabsbruger og revisor, så er det fordi revisor ikke har forklaret, hvad der i praksis bliver lavet og dermed får forklaret hvad revisors arbejds handlinger dækker over.

Gennemgangen af ovenstående teoretikere har givet indblik i, hvordan forventningskløften bliver skabt undervejs enten gennem et erfaringsgrundlag, revisors udførte arbejde eller gennem andre faktorer. Vi vil derfor senere i vores undersøgelse se på, hvor forventningskløften bliver skabt, og dernæst analysere vores svar ud fra ovenstående teoretikere og deres modeller.

For at lave en empirisk analyse ud fra vores undersøgelse, vil det være relevant, at se på forholdet mellem revisor og virksomhedens ledelse, som vi vil beskrive i følgende afsnit.

5.4 Agent-principal teori

Revisionsforholdet der indgås mellem revisor og virksomhedens ledelse vil være underlagt et agent-principal forhold. Et agent-principale forhold defineres ved relationen mellem den principal, der hyrer agenten til at udføre en arbejdsopgave på principalens vegne³⁹.

Er principalens og agentens interesser ikke i overensstemmelse med hinanden, vil dette skabe en uligevægt hvori parterne ville få et større individuelt udbytte, ved at varetage egne interesser først. Agenten kan derved øge sin egeninteresse ved at fravige principalens interesse, såfremt denne ikke er i overensstemmelse med agentens. Dette omtales i litteraturen omkring agent-principal teori som ”moral hazard” problemet⁴⁰.

³⁸ Humphrey, Christopher (1997), ”Debating audit expectations” s. 7.

³⁹ Larsen, Rolf Elm, ”Revisions i agentteoretisk belysning”, Revision materialesamling 2007-1, side 212.

⁴⁰ Miettinen, Johanna, *The Effect of Audit Quality on the Relationship Between Audit Committee Effectiveness*, side 11.

Agent-principale teorien benytter sig af to gennemgående centrale begreber:

- Asymmetrisk information.
- Skjulte informationer.

Agenten og principalen vil typisk ikke have den samme information om virksomhedens forretningsgange og procedurer til rådighed, hvorfor dette skaber informationsasymmetri mellem parterne. Principalen er ikke dagligt til stede i virksomheden som agenten er det, og har derfor ikke mulighed for at indhente og opfange lige så mange informationer som agenten. Agenten og principalen har heller ikke samme mål og ønsker, hvorfor der naturlig opstår asymmetri parterne imellem.

Agenten hyres mod vederlag til at foretage dispositioner, der ligger uden for principalens accept. Principalen har således ikke direkte mulighed for at føre kontrol eller observation med agenten. Heri opstår der skjult information, da agenten besidder information som principalen ikke er bekendt med, eller ikke er observant omkring at agenten ved⁴¹. Agenten har derfor muligheden for at udnytte denne information for at pleje egne interesser, hvorfor principalens interesser må fraviges, såfremt disse ikke er sammenlignelige med agentens.

5.4.1 Agent-principale teori i forhold til besvigelser

5.4.1.1 Virksomhedsejeren og virksomhedsledelsen

Virksomhedsejeren optræder som principal og virksomhedsleden vil optræde som agent i forholdet, som ovenstående parter ville indtræde i. Virksomhedsejeren ansætter virksomhedsledelsen gennem et kontraktuelt forhold. Det kontraktuelle forhold vil indeholde hvilke handlinger virksomhedsledelsen påtager sig i forbindelse med ansættelsen. Virksomhedsledelsen bliver aflønnet enten monetært eller ved andre aflønningsformer, f.eks. aktieoptioner, overskudsdeling og lignende. Både virksomhedsledelsen og virksomhedsejeren burde være tilfredse med den aftalte aflønning. Er virksomhedsledelsen ikke tilfreds med aflønningen, vil dette give virksomhedsledelsen incitament til at begå besvigelser, jf. senere beskrevet teori i afsnit 6.0.

Virksomhedsledelsen vil være kontraktuelt bundet til, at udarbejde virksomhedens årsregnskab på virksomhedsejerens vegne. Virksomhedsejeren forventer, at virksomhedsledelsen vil udarbejde virksomhedens årsregnskab med mindst mulige fejl og uden tilsigtede handlinger, der ville kunne klassificeres som fejl. Risikoen for at der vil opstå et kontraktbrud fra agentens side af overfor

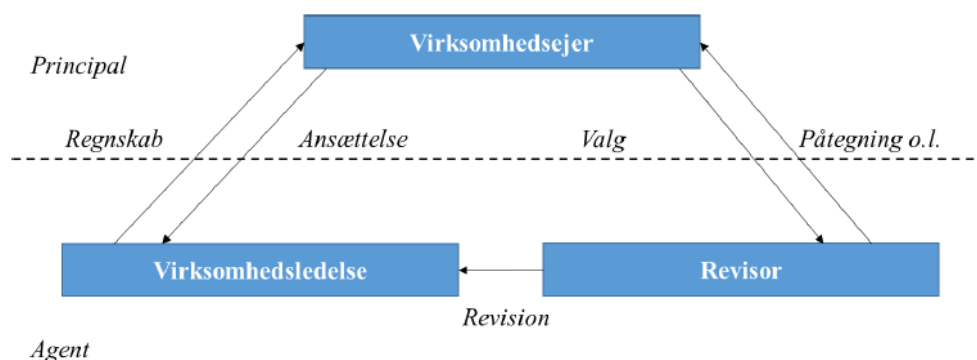
⁴¹ Larsen, Rolf Elm, "Revisions i agentteoretisk belysning", Revision materialesamling 2007-1, side 215.

principalen vil dog være til stede. Virksomhedsledelsen har mulighed for, at begå besvigelser i form af manipulation af virksomhedens årsregnskab, jf. det er virksomhedsledelsen der bærer ansvaret for at udarbejde årsregnskabet.

Et kontraktuelt brud forekommer, hvis virksomhedsledelsen misbruger deres stilling i virksomheden for at opnå personlig vinding, ved at begå besvigelser i virksomheden. Virksomhedsledelsen er profitmaksimerende, mens virksomhedsejeren er udbyttmaksimerende, der opstår derfor et asymmetrisk forhold mellem disse parter.

5.4.1.2 Virksomhedsejeren og revisoren

Revisor og virksomhedsejer udarbejder aftalebrev og tiltrædelsesprotokollat, hvoraf revisors arbejde samt aftalt honorar fremtræder. Dette medfører at revisor og virksomhedsejer indgår i et agent-principale forhold. Revisor optræder nu som agent over for virksomhedsejeren, principalen⁴².

Figur 5⁴³

Ovenstående figur viser det trepartsforhold, som revisor, virksomhedsledelse og virksomhedsejer typisk vil indgå i. Virksomhedsledelsen optræder ligesom revisor som agent for principalen. Begge agenter er udvalgt og kontraktuelt bundet til at udføre opgaver for principalen, selvom agenterne oftest har andre mål og interesser end principalen. Revisor har til opgave at revidere en anden agents udførte arbejde, da det er virksomhedsledelsen der aflægger regnskab til revisor. Virksomhedsejeren, og dermed principalen, har valgt revisor til udførelse af revisionen af anden agentarbejde, nemlig virksomhedsledelsens arbejde. Revisor er derfor ikke i et afhængighedsforhold med virksomhedsledelsen, da denne også optræder som agent, og derfor må antages at være uafhængig

⁴² Larsen, Rolf Elm, "Revisions i agentteoretisk belysning", Revision materialesamling 2007-1, side 229.

⁴³ Powerpointpræsentation, Revision 2 ved Caroline Aggestam-Pontoppidan, marts 2014, slide 24.

af virksomhedsledelsen⁴⁴. Revisor må derfor også antages at arbejde i egen og principalens bedste interesse, upåagtet eventuelle konsekvenser for virksomhedsledelsen.

Virksomhedsejeren som principal ønsker, at det reviderede regnskab udviser et korrekt og retvisende billede af virksomhedens finansielle situation. Revisor har derved et incitament til, at det reviderede årsregnskab fremstår efter virksomhedsejerens ønske, både i kontraktuelt henseende men også i relation til lovgivning og revisionsstandarder. En del af revisors kontrakt og virke som agent overfor principalen, virksomhedsejeren, er at udarbejde en revisionspåtegning til virksomhedsejeren. Det er muligt for revisor i revisionspåtegning at rapportere til virksomhedsejeren om eventuelle fejl eller mangler vedrørende regnskabsaflæggelsen fra virksomhedsledelsens side. Dette kan lede til, at virksomhedsejeren beder virksomhedsledelsen om at forbedre regnskabsaflæggelsen til revisor, med henblik på at kunne stå i en bedre forhandlingsposition fremadrettet.

Deltager virksomhedsejeren ikke i den daglige drift, har denne en særlig interesse i, at virksomhedens årsregnskab revideres i forhold til om virksomhedsledelsen skulle have begået besvigelser. Skulle virksomhedsledelsen have begået besvigelser, ville dette forsøges skjult fra virksomhedsejeren, hvorfor der ville opstå et agent-principale forhold, hvori der ville være skjult information. Virksomhedsejeren har en formodning om, at når revisor reviderer det af virksomhedsledelsen aflagte årsregnskab, vil eventuelle besvigelser begået af virksomhedsledelsen og dermed skjult information blive afsløret, og virksomhedsledelsen vil således ikke have noget incitament til bevidst at udarbejde et årsregnskab med fejlinformation.

Undlader revisor at rapportere væsentlige forhold omhandlende årsregnskabet til virksomhedsejeren, eller revisor meddelagtigger sig i enten regnskabsmanipulation eller misbrug af aktiver, vil der foreligge et kontraktbrud fra revisors side over for virksomhedsejeren og dermed et kontraktbrud mellem agenten og principalen. Ligeledes vil der også opstå et kontraktbrud mellem revisor og offentligheden, da revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant. Revisor har derfor automatisk et ansvar overfor eksterne regnskabsbrugere, der optræder blandt offentligheden.

5.4.1.3 Offentligheden og revisor

Statsautoriserede revisorer er offentlighedens tillidsrepræsentanter. Dette indebærer, at den enkelte revisor forpligter sig til altid at optræde korrekt og agtpågivende ved dennes virke. Større besvigelsskandaler havner ofte på forsiden af diverse medier og offentligheden bliver derved delagtiggjort i de foretagne besvigelser. Hvem revisor har været for det besvigelssramte selskab

⁴⁴ Larsen, Rolf Elm, Revision materialesamling 2007-1, "revision i agentteoretisk belysning", side 215.

skal medierne nok få afdækket og udbredt til offentligheden. Offentligheden vil typisk reagere med foragt overfor de begåede besvigelser og undring over, at revisor ikke har opdaget besvigelserne. Offentligheden har enten ret i forargelsen over, at revisor ikke har opdaget besvigelserne eller også er offentligheden ikke opmærksom på, hvilke arbejdshandlinger revisor kan og skal foretage i forbindelse med afdækning af besvigelserisici.

Som tidligere beskrevet foreligger der et kontraktbrud mellem virksomhedsejeren, principalen, og revisor, agenten, hvis revisor ikke overholder god revisionsskik og undlader at påføre revisionspåtegningen, såfremt betydelig og væsentlig fejlinformation er til stede i det reviderede årsregnskab. Et sådan kontraktbrud findes ikke mellem revisor og offentligheden, hvis revisor ikke formår at afdække væsentlig fejlinformation som følge af konstaterede besvigelser i det reviderede årsregnskab, såfremt revisor har handlet efter god revisionsskik og foretaget sig de nødvendige arbejdshandlinger imod afdækning af besvigelserisici.

5.4.1.4 Moral Hazard

Moral Hazard er karakteriseret som en postkontraktuel handling. Principalen og agenten har forskellige mål og vil maksimere deres egeninteresse ud fra deres forskellige mål. Principalen vil forsøge på bedst mulig måde, at få agenten til at yde de arbejdshandlinger der maksimerer principalens egeninteresse. Moral Hazard opstår i de tilfælde, hvor agenten ikke agerer efter principalens interesse om maksimering af principalens egeninteresse. Agent-principal teorien beskriver, at agenten vil handle begrænset rationelt, hvorfor principalens vurdering af agentens arbejdsindsats er svær at vurdere. Agenten vil efter begrænset rationelt princippet yde mindst muligt for det højest mulige udbytte opnåeligt. Agentens aflønningsform skal derfor afspejle dette og motivere agenten til at yde mest muligt i principalens interesser.

Principalens bedste mulighed for at opnå ovenstående er ved at tilbyde agenten incitamentet til at yde mest muligt for principalen, hvorfor agentens aflønning skal afhænge af dette. Således nyttemaksimerer begge parter deres udbytte. Principalen benytter sig af en uafhængig revisor til overvågning af agenten, for at sikre at agenten ikke begår besvigelser i form af regnskabsmanipulation.

5.5 Delkonklusion

På baggrund af den forudgående redegørelse kan det udledes, at der er mange forskellige holdninger til, hvem der bærer ansvaret for forventningskløften. Hvis vi ser i forhold til Porter, så har revisor mulighed for at mindske forventningskløften ud fra standarder og den revisionsydelse, som bliver leveret. Regnskabsbrugerne har mulighed for at få bedre indsigt i revisors arbejde. Derudover kan vi konkludere, at Warming tager tillidsforholdet mellem revisor og regnskabsbruger i betragtning, når der ses på forventningskløften.

Vi kan yderligere konkludere, at revisor har forskellige interesser i forhold til agent-principal teorien. Revisor skal agere som offentlighedens tillidsrepræsentant, men bliver samtidig betalt af virksomheden, som er pligtig til at aflægge årsregnskab, der underlægges revision. Det konkluderes også, at virksomhedsledelsen kan have en interesse i at foretage regnskabsmanipulation, da virksomhedsledelser typisk er resultataflønnet. Revisor skal derfor virke som overvåger af virksomhedsledelsen for virksomhedsejeren.

6.0 Besvigelser

Som en del af agent-principal teorien har vi nævnt besvigelser som værende en del af teorien. Derved skal vi kunne definere, hvad besvigelser omfatter og hvilke arbejdshandlinger revisor skal udføre i forbindelse hermed.

6.1 Definition af besvigelser jf. ISA 240

Besvigelser defineres, jf. ISA 240.11, som værende *"En bevidst handling udført af en eller flere personer blandt den daglige ledelse, den øverste ledelse, medarbejdere eller tredjepart, hvor vildledning for at opnå en uberettiget eller ulovlig fordel er involveret"*. Ifølge definitionen knytter der sig fire betingelser til den udførte handling, der alle skal være opfyldt, for at der er tale om en besvigelse. Betingelserne lyder som følger⁴⁵:

1. Handlingen skal være bevidst, således at den adskiller sig fra en ubevidst handling. Individet, der udfører besvigelsen, skal derfor have taget et aktivt valg om at udføre besvigelsen.

⁴⁵ ISA 240, punkt 11.

2. Besvigelshandlingen skal være udført af en eller flere personer i virksomhedens øverste ledelse, daglige ledelse eller en tredjepart, der interagerer med virksomheden. Besvigelser kan udføres som en del af en sammensværgelse mellem flere personer i virksomheden, der går sammen om at udføre handlingen. En sammensværgelse mellem medarbejdere i en virksomhed kan betyde, at kontrolforanstaltninger såsom funktionsadskillelse og andre interne kontroller kan blive tilsidesat af personerne, der er gået sammen om at udføre besvigelserne, hvorfor besvigelsen ikke opfanges af virksomheden.
3. I forbindelse med udførelsen af besvigelsen skal der benyttes vildledning. Vildledning defineres ved, at besvigeren eller besvigerene forsøger at sløre deres bevidste handling om besvigelse. Et eksempel kunne være, at en eller flere givne varer bliver fjernet fra lagersystemet, tilbageførelsen af en salgstransaktion, udstedelse af en kreditnota eller ganske enkelt forvanskning af virksomhedens bogføring.
4. Besvigeren eller besvigerene skal have opnået en uberettiget eller ulovlig fordel. Der skal altså være kausalitet mellem den bevidste handling og berigelsen af personen eller personkredsen, der udfører den bevidste handling. Den uberettigede eller ulovlige fordel behøver ikke stå alene. Besvigelsen kan have elementer af både uberettigede og ulovlige fordele knyttet til samme handling.

Foruden ISA 240.11's definition af besvigelser, har professor Joseph T. Wells, grundlægger af Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), defineret besvigelser som følgende:

*"The use of one's occupation for personal enrichment through the deliberate misuse or misapplication of the employing organization's resources or assets."*⁴⁶

Som frit kan oversættes til følgende: "Brugen af ens ansættelse til personlig berigelse gennem bevidst misbrug eller forkert anvendelse af virksomhedens ressourcer eller aktiver"⁴⁷

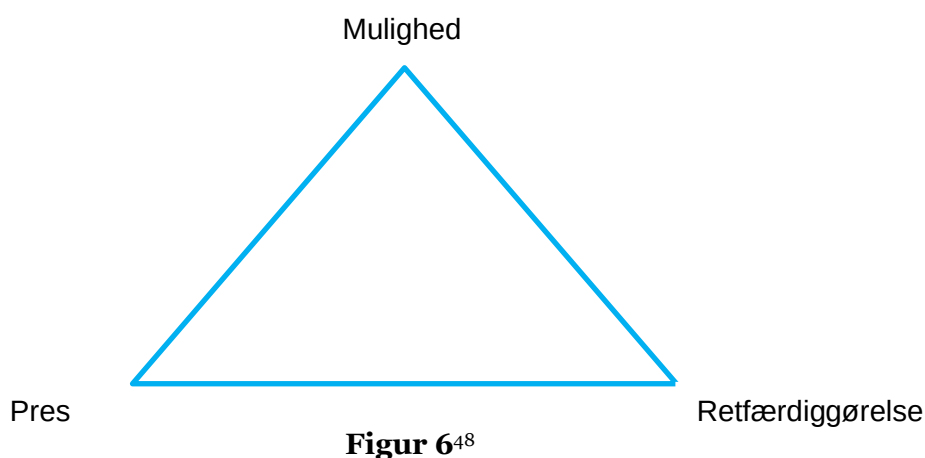
Sammenholder man besvigelstesdefinitionen fra ISA 240 med Wells' definition af besvigelser og dermed også ACFE's, er der distinktive forskelle på deres opfattelse af besvigelser. ISA 240 defi-

⁴⁶ Wells, Joseph T. (2011), "Principles of Fraud Examination" s. 8.

⁴⁷ Frit oversat.

nerer, at en ekstern person kan stå bag en besvigelse, samt at besvigeren skal foretage vildledning i forbindelse med den handling, der leder til besvigelsen. Som tidligere nævnt, vil ISA 240 blive benyttet i denne afhandling, da det er denne revisionsstandard, som revisorerne skal tilrettelægge deres udarbejdede arbejdshandlinger efter, hvorfor denne definition vil fungere som udgangspunkt.

Den amerikanske kriminolog Donald R. Cressey's studier af begrebet besvigelser, har ledt til udviklingen af besvigelsestrekanten, der er illustreret nedenfor. Cressey's studier viste, at for at et individ skulle udføre en besvigelse, skulle følgende tre forhold være til stede:

- 1) Individet skal føle sig presset til at foretage besvigelsen.
- 2) Individet skal have muligheden for, at begå besvigelsen.
- 3) Individet skal kunne retfærdiggøre eller rationalisere, at det er i orden at begå besvigelsen.

Cressey's teori udmønter sig i, at personlige finansielle problemer, der ikke vil eller kan deles med andre, fører til at individer begår besvigelser. Det er derfor personlige problemer og presset derfra, der medfører, at personer begår besvigelser. Når presset bliver stort nok, ser personen ingen anden mulighed end at fjerne det pres. Hvis personen samtidig har muligheden for at begå besvigelser ved at udnytte sin position i virksomheden, er det nemt at fjerne presset. Mange ansatte har muligheder for at begå besvigelser i deres daglige arbejdsgang, men det er først når presset også er til stede, at personen begår besvigelsen. Medarbejderens retfærdiggørelse over for sig selv, kan

⁴⁸ Figur ved egen tilvirkning.

være mange ting. De fleste personer retfærdiggør over for sig selv, at de vil rette op på besvigelsen, f.eks. ved at erstatte eller tilbagebetale det, der er blevet besveget. Det kan også være, at medarbejderen ikke føler, at denne bliver retfærdigt økonomisk honoreret for medarbejderens udførte arbejde, hvorfor denne selv regulerer lønnen. Jo flere gange der bliver besveget, des mindre behøver den, der udfører besvigelsen, at retfærdiggøre og rationalisere tingene over for sig selv. Nyere teori, bl.a. fra Dorminey et al.⁴⁹ viser, at en typen af besviger, "Predatoren", ikke behøver at opfylde de tre mål for at begå besvigelser, men udelukkende skal have muligheden for at begå besvigelser. En Predator vil have en grundlæggende kriminel tankegang, og udfører besvigelser udelukkende fordi personen de facto har muligheden herfor. Denne persontype er typisk stærkt relateret til den psykologiske definition af "psykopat".

Revisor skal, jf. ISA 240, fokusere på besvigelser, som vil føre til væsentlig fejlinformation af regnskabet. De to typer af besvigelser, der kan medfører væsentlig fejlinformation i regnskabet, og som er relevant for revisor, jf. ISA 240 afsnit 3, er:

- Fejlinformation som følge af regnskabsmanipulation.
- Fejlinformation som følge af misbrug af aktiver.

Ovenstående typer af besvigelser vil blive uddybet senere i afhandlingen.

Korruption regnes ligeledes som en besvigelse, men er ikke omfattet af definitionen for besvigelser, jf. ISA 240. Dette skyldes, at korruption ikke direkte fører til væsentlig fejlinformation i regnskabet, samt at regnskabsmanipulation i visse tilfælde dækker over den udførte korruption.

Nedenstående tabel viser Association of certified fraud examiners undersøgelse fra 2015.

Tabel 1: Oversigt over forekomsten af forskellige typer af besvigelser

Kategori	Misbrug af aktiver	Regnskabsmanipulation	Korruption
Procentuel forekomst af sager	83,5 %	9,6 %	35,4 %
Mediantab i US Dollar	\$ 125.000	\$ 975.000	\$ 200.000

Tabel 1⁵⁰

⁴⁹ Jack W. Dorminey, Scott Fleming, Mary-Jo Kranacher, Richard A. Riley, CPA journal, "Beyond the Fraud Triangle" 2011.

⁵⁰ Tabel ved egen tilvirkning. Kilde: ACFE's report to nations 2016. S. 41.

Undersøgelsen konkluderer, at misbrug af aktiver er den type besvigelse, der forekommer hyppigst, men samtidig er den besvigelsestype, der har den mindste økonomiske indvirkning. Derimod er regnskabsmanipulation den mindst hyppigste form for besvigelse, men samtidig den form for besvigelse, der har den største økonomiske indvirkning. Det giver derfor god mening, at de internationale revisionsstandards fokus ligger på denne type besvigelse.

Besvigelser er per definition et revisionsmæssigt begreb, der ikke findes i offentligheden. Besvigelser bliver i offentligheden reguleret under straffeloven og betegnes oftest som tyveri, bedrageri, underslæb, skyldnersvig og mandatsvig⁵¹. Disse straffelovsmæssige begreber dækker både over regnskabsmæssig manipulation samt misbrug af aktiver og lignende.

6.1.1 Regnskabsmanipulation

Regnskabsmanipulation vil som oftest føre til, at en virksomheds offentliggjorte regnskab vil indeholde væsentlig fejlinformation for regnskabsbrugeren. Regnskabsmanipulation medfører, at der dannes et forkert økonomisk billede af virksomhedens finansielle status, som følge af forsættelige fejl eller tilbageholdelse af information.

Regnskabsmanipulation er en bevidst handling fra ledelsen side med det formål at udelade eller indeholde beløb, samt oplysninger i et regnskab, hvor der ikke er belæg herfor i lovgivningen. Regnskabsbrugeren bliver derfor manipuleret i dennes møde med den offentliggjorte årsrapport.

Udført regnskabsmanipulation jf. ISA 240 A3, er følgende:

- Forfalskning.
- Manipulation.
- Ændring af bogføring eller ændring af den underliggende dokumentation.
- Udeladelse eller forkert præsentation af begivenheder, transaktioner, eller anden betydelig information i regnskabet.
- Bevidst misbrug af regnskabspraksis vedrørende indregning, klassifikation eller præsentation.

⁵¹ Lovbekendtgørelse nr. 1062 af 17. november 2011, kap. 28.

Det er typisk den daglige ledelse af en virksomhed, der udfører regnskabsmanipulation. Dette skyldes, at de har mulighederne for dette. Den daglige ledelse har viden om kontrolsystemer samt virksomhedens finansielle status, hvorfor muligheden er til stede til at foretage regnskabsmanipulationen. Den udførte regnskabsmanipulation kan, jf. ISA 240, foretages ved at benytte nedenstående ikke udtømmende optioner⁵²:

- Bogføring af fiktive poster. Dette kan resultere i indvirkning på virksomhedens resultatopgørelse, hvormed resultatpåvirkningen ikke er retvisende.
- Urealistiske vurderinger vedrørende regnskabsmæssige skøn.
- Forkert periodisering af transaktioner og/eller begivenheder der omhandler regnskabsåret.
- Tilbageholdelse af informationer der vil lede til påvirkning på årsregnskabet.
- Vildledning af regnskabsbrugeren ved at udføre komplekse transaktioner, der ikke er gennemsigtige.
- Forkert informationsafgivelse vedrørende væsentlige og usædvanlige transaktioner.

Regnskabsmanipulation sker i situationer, hvor man vil fremstille virksomhedens resultat som værende bedre eller dårligere, end det ville have været uden den bevidste handling om regnskabsmanipulation. Når ledelsen aflægger virksomhedens årsregnskab, vil der af ledelsen være truffet nogle subjektive valg. Disse valg vedrører regnskabsmæssige skøn, samt valg af regnskabspraksis for virksomheden. Det er derfor oftest her, at tilsigtede fejl i regnskabet forekommer. Når ledelsen bevidst ikke aflægger et årsregnskab, der giver et retvisende billede af virksomhedens finansielle situation, bryder dette med årsregnskabslovens § 11⁵³.

Årsagen til regnskabsmanipulation skal oftest findes i ledelsens eller medarbejderens personlige og professionelle forhold. Ledelsen i virksomheden kan være under pres fra ejerne eller omverden for at levere et forventet resultat. Samtidig kan der være aflønningsforhold, bonusser samt ansættelsesforhold, der agerer som incitament til, at der begås regnskabsmanipulation.

⁵² ISA 240, afsnit 4A.

⁵³ Lovbekendtgørelse nr. 1253 af 1. november 2013.

6.1.2 Misbrug af aktiver

Medarbejdere eller den daglige ledelse kan misbruge virksomhedens aktiver. Misbrug af aktiver defineres i ISA 240 ved frasen⁵⁴: ”*omfatter tyveri af virksomhedens aktiver*”. Misbrug af aktiver er den mest forekomne type af besvigelse, men udgør en meget lille procentuel økonomisk andel af de samlede besvigelser, der forekommer. Misbrug af aktiver sker ifølge ISA 240⁵¹ på følgende måder:

- Tyveri af fysiske aktiver eller immaterielle rettigheder.
- Underslæb.
- Foranledige en virksomhed til at betale for varer eller tjenesteydelser der ikke er modtaget.
- Privat benyttelse og dermed økonomisk vinding, ved at benytte virksomhedens aktiver – eller ved anvendelse af disse til sikkerhedsstillelse.

Det ses ofte, at medarbejderen eller flere medarbejdere i en sammensværgelse, der har udført besvigelser, hvad enten det er blandt ledelsen eller almene medarbejdere, forsøger at sløre misbruget ved hjælp af falske eller vildledende dokumenter. Det, at medarbejderne dagligt arbejder med og har kendskab til virksomhedens procedurer og forretningsgange, gør det svært for revisor at opdage besvigelserne, da eventuel fremstillet dokumentation vil fremstå som troværdigt.

Misbrug af aktiver sker for egen vindings skyld og besvigelsen ses typisk af medarbejdere som en egenregulering f.eks. manglende compensation, enten monetært eller anerkendelsesmæssigt for den arbejdsindsats, der udføres for arbejdsgiveren.

6.1.3 Korruption

Vælger en virksomhed at benytte sig af afpresning, bestikkelse, returkommission eller kartelsamarbejde er der tale om korruption, jf. straffeloven⁵⁵. Når virksomheder benytter sig af korruption for at vinde opgaver, specifikke leverandører, eller bevidst betaler for meget for en vare, vil dette afspejle sig i virksomhedens regnskab. Dette kan dog også eksekveres af den enkelte medarbejder, hvor virksomheden ikke er vidende om korruptionen. Korruption kan ligeledes inkludere ulovlige gaver eller kartelsamarbejde, hvor flere virksomheder i samme brancher aftaler priser, afholder sig fra at byde eller udføre specifikke opgaver på baggrund af, at en konkurrerende virksomhed i samme branche skal tildeles opgaven i stedet.

⁵⁴ ISA 240, punkt A5.

⁵⁵ Lovbekendtgørelse nr. 1062 af 17. november 2011.

Corruption Perception Index 2015⁵⁶ fastslår, at Danmark er det land i verden, hvor korruption er mindst udbredt⁵⁷. Danmark har været placeret i toppen af indekset de seneste 20 år. Korruption er derfor ikke nær så udbredt som i mange andre lande.

7.0 Revisors arbejdshandlinger imod besvigelser

I ovenstående afsnit blev besvigelser defineret ved hjælp af teoretikeres og ISA 240's definitioner herom, ligesom forskellige typer af besvigelser blev introduceret og forklaret. Typer af fejlinformation, samt de handlinger som en besviger benytter til at begå den tilsigtede handling, blev ligeledes gennemgået.

Dette afsnit vil give et overblik over ansvarsfordelingen for at afdække besvigelser under en revision. De arbejdshandlinger revisor skal foretage i forbindelse med at afdække besvigelserisikoen før, under og efter en revision, samt virksomhedens ansvar i relation til besvigelser, vil blive præsenteret. Der vil blive taget udgangspunkt i de forskellige ISA standarder, der regulerer hvad revisor skal foretage sig af arbejdshandlinger, samt anden relevant lovgivning, der måtte regulere området.

7.1 Offentlighedens tillidsrepræsentant

Revisorlovens § 16, stk. 1⁵⁸ lovgiver om, at *"revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af opgaver efter § 1, stk. 2."*⁵⁹ Opgaver efter § 1, stk. 2 omhandler erklæringsopgaver med sikkerhed, der ikke er til brug for virksomheden selv. Revisor er derfor udelukkende offentlighedens tillidsrepræsentant, når denne udfører erklæringsopgaver, der er til brug for offentligheden og dækker derved ikke over rådgivningsopgaver og/eller konsulentopgaver m.v. Den offentliggjorte årsrapport virker som virksomhedens finansielle ansigt ud af til, og leverer vigtig og nyttig information til de interessenter, som virksomheden har. Disse består blandt andet af, men er ikke begrænset til kunder, aktionærer, långivere, leverandører samt offentlige myndigheder.

Da interessenterne vil tilgå virksomhedens finansielle informationer i den reviderede årsrapport med forskellig tilgangsvinkel, er det yderst relevant for alle parter, at informationen i årsregnska-

⁵⁶ Transparency International, the global coalition against corruption.

⁵⁷ http://files.transparency.org/content/download/1952/12820/file/2015_CPI_ReportInfographicsZIP.zip senest besøgt d. 18/7-2016.

⁵⁸ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008.

⁵⁹ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008, § 16, stk. 1.

bet er korrekt og retvisende. Kigger man på den kommenterede revisorlov⁶⁰ finder man, at begrebet ”offentlighedens tillidsrepræsentant” tillægges, at *”revisor er forpligtet til at sætte sig ind i, hvilke behov de forskellige modtagere normalt måtte have. Hvor det må anses for at være i offentlighedens interesse generelt, skal denne interesse søges tilgodeset ved udformningen af revisors revisionspåtegninger og andre erklæringer med sikkerhed, selvom om det – helt eller delvist – ikke tjener virksomhedsledelsen interesser.”*⁶¹

Jf. årsregnskabslovens § 8⁶², er det virksomhedens ledelse, der bærer ansvaret for at aflægge årsrapporten, hvorfor der er indført revisionspligt for virksomheder af en vis størrelse⁶³ for at afdække risikoen for væsentlig fejlinformation i regnskabet. Revisor er dermed udpeget af offentligheden til at varetage offentlighedens og interessenternes interesse i virksomhedens finansielle informationer.

7.2 God revisionsskik

Revisorloven udstikker en række retningslinjer og pligter, som revisor skal overholde i forbindelse med en revision. Pligterne og retningslinjerne er brede og dækker over en stor del af den gode revisionsskik, der skal udvises ved en revision. Disse er ikke møntet direkte på opdagelse af besvigelser, men da retningslinjerne og pligterne er så bredt formuleret må det antages, at disse også dækker over besvigelserisikoen.

Revisorlovens § 16 dikterer, at revisor skal *”...udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader.”*⁶⁴. Revisor skal med dennes arbejdshandlinger lægge vægt på de områder af revisionen, hvor der er størst risiko for væsentlig fejlinformation. Revisor skal, uden at gå på kompromis med arbejdshandlingernes faglighed og forsvarlige kvalitet, udføre revisionen på den hurtigste og mest effektive måde. Revisorlovens § 16 fortsætter med *”...at revisor skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelse af opgaverne.”*⁶⁵. Revisor og dennes team skal være hæderlige ved alle aspekter af de foretagne arbejdshandlinger ved revisionen og må ikke gå på kompromis med deres ærlighed. Revisor må ikke have forudindtagne holdninger eller interessekonflikter med klienten der skal revideres.

⁶⁰ Peter Krogslund Jensen, Lars Bo Langsted, Poul Erik Olsen og Niels Anker Ring. Revisorloven med kommentarer, 4. udgave 2009.

⁶¹ Revisorloven med kommentarer, 4. udgave 2009, note 80.

⁶² Lovbekendtgørelse nr. 1253 af 1. november 2013.

⁶³ Lovbekendtgørelse nr. 1253 af 1. november 2013, § 135, stk. 1.

⁶⁴ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008.

⁶⁵ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008.

Der må på intet tidspunkt kunne drages tvivl om revisors professionelle dømmekraft. Revisor har tavshedspligt. Revisor må derfor ikke videregive oplysninger til tredjemand, der er tilkommet revisor under revisionen, medmindre revisor har en særlig pligt til dette jf. gældende lovgivning. Revisors professionelle adfærd afspejler sig ved, at revisor er pålagt at overholde al relevant lovgivning, samt anden regulering af revisors arbejdsfelt. Revisor skal udvise en adfærd, der til enhver tid reflekterer revisorstanden professionelt og kompetent. Revisor har pligt til på ethvert tidspunkt at holde sig fagligt opdateret, således at revisors kompetence til enhver tid er på højde med en bonus pater revisor. Revisor skal dermed altid honorere klienten med en ydelse, der er tilsvarende til det, klienten ville modtage ved andre revisorer. Revisor skal til enhver tid dokumentere klientens revision.

Dokumentationen skal følge revisionen fra planlægningstidspunktet til udførelsestidspunktet og inkludere eventuelle efterfølgende begivenheder. Revisor skal sørge for, at arbejdet foregår systematisk og ved efterprøvelse af klientens materiale. Revisor skal selv have en overvågning og kontrolproces vedrørende udførte arbejdshandlinger og dokumentation⁶⁶.

En retlig standard som god revisorskik, er som udgangspunkt ikke en statisk standard. I takt med at samfundet, teknologien og revisionsbegrebet udvikler sig, er standarden nødt til at følge med. Revisionsbranchen må ligesom andre dele af erhvervslivet forholde sig til den udvikling samfundet gennemgår. Især den teknologiske udvikling spiller en stor rolle i de arbejdshandlinger revisor kan og skal foretage sig. Kravet om, at revisor altid skal holde dennes faglighed og professionelle kompetence opdateret for at kunne leve op til kravet om god revisionsskik, afspejler sig netop ved udviklingen af samfundet og teknologiske hjælpemidler.

Revisorlovens § 16 indeholder passagen ”...at der skal kunne foretages løbende tilpasninger såvel med det pågældende fags udvikling som med udviklingen i samfundet i øvrigt, uden at der nødvendigvis skal ske ændringer i lovgivningen.”. Den retlige standard for god revisionsskik er derfor at betragte som en norm, hvorved retlige instanser kan veje en beslutning efter tidens ånd og de kompetencer revisor måtte besidde i øjeblikket, fremfor en diktering af en statisk regel, der ikke tager hensyn til et samfund og teknologi i kontant udvikling.

⁶⁶ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008, § 23, stk. 1.

7.3 Revisors professionelle skepsis

Revisionsstandarden, ISA 200⁶⁷, foreskriver, at revisor løbende skal benytte og forholde sig til dennes professionelle skepsis under revisionsforløbet. Selv om revisor overholder alle revisionsmæssige standarder, skal denne forholde sig kritisk og skeptisk overfor revisionsmateriet og overveje risiciene for, at væsentlig fejlinformation optræder i det materiale der revideres. Validiteten i det materiale revisor modtager til brug for revisionen skal altid kunne verificeres. Opstår der tvivl om validiteten af materialet, må revisor om nødvendigt sørge for at indhente overbevisning fra eksterne eksperter eller ved tredjepartskonfirmation, således at dokumentation opnår en høj grad af validitet. Revisor bør foretage en ny risikovurdering for hver klient ved påbegyndelsen af dennes finansielle regnskabsår. Dette medfører, at revisor ikke bare fastholder revisionsstrategien for klienten, men forholder sig til udviklingen og det samlede engagement hos klienten.

7.4 Besvigesansvar

Virksomhedens ledelse har ansvaret og pligten for, at virksomhedens regnskab bliver aflagt til tiden, samt at regnskabet overholder gældende lovgivningsmæssige rammer og reguleringer⁶⁸. Hvert enkelt medlem af ledelsen underskriver årsregnskabet og tilkendegiver samtidig med denne underskrift, at årsrapporten er udarbejdet efter den gældende lovgivningsmæssige ramme og regulering. Ligeledes tilkendegives det, at årsregnskabet giver et retvisende billede af virksomhedens finansielle status⁶⁹. ISA 240 foreskriver, at *"...det primære ansvar for at forebygge og opdage besvigelser ligger hos både virksomhedens øverste og den daglige ledelse"*.

Virksomhedskulturen spiller en stor rolle i forbindelse med den øverste ledelses ansvar i relation til besvigelser. Det er den øverste ledelses ansvar at opbygge og vedligeholde en virksomhedskultur, der bærer en høj etisk adfærd og en ikke kompromitterende moral. Det er ydermere den øverste ledelses ansvar at få denne virksomhedskultur kommunikeret passende ud til hver enkelt medarbejder, sådan at medarbejderne er bevidste om, hvad der forventes. Det er den øverste ledelses ansvar at sikre, at den daglige ledelse efterlever krav og ansvar om at etablere interne kontroller i virksomheden.

⁶⁷ International Standard for Auditing 200, "Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med Internationale Standarder om Revision", A19.

⁶⁸ Lovbekendtgørelse nr. 1253 af 1. november 2013, § 8, stk. 2.

⁶⁹ ISA 240, afsnit 4.

Den daglige ledelse skal implementere passende kontroller, der sikrer forebyggelse og opdagelse af besvigelser. Passende kontroller, der forebygger besvigelser, kan sikre, at besvigelserforsøg minimeres, da muligheden for at begå besvigelser er lav og opdagelsesrisikoen er høj. Det er alene revisors ansvar, at opnå forståelse for og sikre, at virksomhedens interne kontroller er etableret og virker efter hensigten.

Ansvar for opdagelse og forebyggelse af besvigelser påhviler derfor ikke revisor, men er alene et internt virksomhedsanliggende. Revisor har alene ”...ansvaret for at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation.”⁷⁰.

Det er fastslået at høj grad af sikkerhed vil ligge mellem 90 – 95 %. Det er muligt at opnå 100 % sikkerhed, men dette vil kræve en fuldstændig bilagsrevision, hvilket vil medføre en betydelig meromkostning for klienten og samtidig tale imod revisorlovens diktering af effektivitet ved en revision. Det fastslås endvidere, at typen af sikkerhed afhænger af den opgavetype, revisor udfører, hvorfor den generelle sikkerhed en revisor udtaler sig med vil ligge mellem 85 – 99 %⁷¹.

Revisors kritiske holdning samt professionelle skepsis til revisionsprocessen og den indsamlede dokumentation er afgørende for, at der kan opnås en høj grad af sikkerhed for revisionsbeviset. Udviser revisor ikke de nødvendige foranstaltninger under revisionen, er der risiko for, at der er væsentlig fejlinformation i det præsenterede årsregnskab, som følge af en eller flere besvigelser⁷².

Revisors relation og generelle samarbejdsforhold med klienten må medvirke til, at revisors professionelle skepsis og dømmekraft bliver svækket som følge af et årelangt samarbejde.

ISA 240 stiller ingen krav om, at revisor skal kunne fastslå, hvorvidt dokumenter er ægte eller ej. Medfører revisors professionelle skepsis, at denne får mistanke til dokumenternes ægthed må denne ty til yderligere handlinger. Dette kan ske ved hjælp af ekstern bekræftelse eller verifikation fra eksperter, der besidder den nødvendige ekspertise til at fastslå dokumenters ægthed⁷³.

Bliver revisor bekendt med begåede besvigelser hos klienten er revisors anmeldelsespligt reguleret af revisorlovens § 22⁷⁴, hvorfor ISA 240 ikke regulerer, hvad revisor skal foretage sig i forbindelse med konstatering af begåede besvigelser. Hvis revisor bliver bekendt med, at en eller flere

⁷⁰ ISA 240, afsnit 5.

⁷¹ Kim Füchsel, Martin Lunden, Tjørnelund Thomsen, Lars Englund (2013), ”Revisors skriftlige erklæringer” s. 47.

⁷² ISA 240, punkt A7.

⁷³ ISA 240, punkt A9.

⁷⁴ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008.

fra ledelsen begår besvigelser af særlig grov karakter eller hvis besvigelsen vedrører betydelige beløb, har revisor anmeldelsespligt til hvert enkel medlem af ledelsen. Foretager ledelsen ikke handlinger på baggrund af henvendelsen senest 14 dage efter underretningen, er revisor forpligtet til at anmelde forholdet til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK)⁷⁵. Er revisor af den opfattelse, at det ikke vil stoppe besvigelsesomfanget, hvis hvert enkelt ledelsesmedlem bliver informeret om besvigelserne, eller hvis størstedelen af ledelsesmedlemmerne er involveret i udførelsen af besvigelserne, skal revisor straks indberette forhold til SØIK.

7.5 Væsentlighedsniveau

Revisor skal ved en finansiel revision tage stilling til væsentlighedsniveauet for revisionen. Væsentlighedsniveauet, som revisor fastsætter, skal sikre at revisor opdager betydelige fejl i regnskabet, der ville få en regnskabsbruger til at træffe anden konklusion om virksomheden, end den udførte, på baggrund af virksomhedens reviderede årsregnskab. En revisors fastsættelse af væsentlighedsniveauet skal derfor sikre, at regnskabet giver et retvisende billede. Væsentlighedsniveauet er et monetært beløb, der angiver det maksimalt summerede fejlbeløb, revisor skønner at regnskabet kan indeholde uden at det påvirker regnskabsbrugers beslutning. Er der summerede fejl over denne beløbsgrænse, kan revisor ikke længere afgive en blank påtegning⁷⁶.

Revisor kan vælge at benytte følgende væsentlighedsniveauer:

- Væsentlighed for regnskabet som helhed.
- Væsentlighedsniveau for specifikke resultatopgørelsesposter, balanceposter eller oplysninger, såfremt disse er relevante.
- Væsentlighedsniveau ved udførelse.
- Niveau for fejlinformation, der er klart ubetydelige.

Ved særligt komplicerede revisioner kan revisor vælge at fastlægge væsentlighedsniveauer ud fra bestemte poster i resultatopgørelsen, balancen eller ved specifikke oplysninger. Væsentlighedsniveau ved udførelse vil anvendes til specifik vurdering af fejlinformationer på enkelte regnskabsposter, f.eks. tilgodehavender fra debitorer ved salg af varer og tjenesteydelser⁷⁷.

⁷⁵ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008. § 22, stk. 1, og stk. 2.

⁷⁶ ISA 700, "Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab", punkt 17.

⁷⁷ ISA 320, "Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision", punkt A10.

ISA 320 dikterer, at revisor kan vælge at fastsætte væsentlighedsniveauet ud fra en faglig og professionel vurdering⁷⁸. Revisor kan også vælge at bruge benchmark fra indeværende og tidligere års regnskabsmateriale. FSR⁷⁹ har ved et fagligt notat predefineret generiske benchmarks, der typisk bliver brugt i forbindelse med finansiell revision af virksomheder, der er uden videre komplicerede regnskabsmæssige problemstillinger⁸⁰.

Disse benchmarks er som følger:

- 0,5 – 1 % af omsætningen.
- 0,5 – 1 % af aktivmassen.
- 1 – 2 % af egenkapitalen.
- 2, 4 % af resultat af ordinær drift.

Det faglige notat fra FSR fastslår endvidere, at revisors brug af væsentlighedsniveau skal tage udgangspunkt i regnskabsbrugerens opfattelse. Dette stiller store krav til revisors professionelle vurdering, uanset hvorvidt væsentlighedsniveauet fastsættes på baggrund af revisors faglige vurdering eller ved hjælp af generiske benchmarks, da regnskabsbrugere har individuelle mål og måder at læse et regnskab på.

7.6 Revisors rolle i revisionsprocessen

7.6.1 Udførelsesfasen

Den høje grad af sikkerhed som revisor skal opnå, for at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation kommer fra en kombination af arbejdshandlinger, som revisor skal igennem. ISA 320 definerer, at fejlinformation er at betragte som væsentlige *”hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller tilsammen påvirker de økonomiske beslutninger som brugere træffer på grundlag af regnskabet.”*⁸¹. Revisionsprocessen er inddelt i tre faser, der dækker over flere arbejdshandlinger revisor udfører i hvert trin. De tre faser består af (1) planlægningsfasen, (2) udførelsesfasen samt (3) rapporteringsfasen. ISA 240 relaterer sig til alle tre faser af revisionsprocessen, hvorfor de tre faser vil blive gennemgået.

Før udførelsesfasen påbegyndes, er revisor forpligtet til at planlægge revisionsprocessen, bl.a. med henblik på at tage stilling til risikoen for, at besvigelser er tilstede i virksomheden. ISA 315

⁷⁸ ISA 320, punkt A3.

⁷⁹ Foreningen for Statsautoriserede Revisorer.

⁸⁰ Mogens, Christensen *”Notat vedrørende væsentlighed”*, 2. oplag, Revisionsteknisk udvalg, v/FSR. Side 8.

⁸¹ ISA 320, afsnit 2.

definerer revisors pligter i forhold til en overordnet vurdering af væsentlig fejlinformation. ISA 315's standardiserede risikovurderingshandlinger skal kombineres med specifikke handlinger, der er direkte rettet imod, at væsentlig fejlinformation kan optræde i regnskabet som følge af besvigelser. De specifikke handlinger, der skal foretages, er rettet imod besvigelser og er defineret i ISA 240⁸². Disse omfatter følgende arbejdshandlinger⁸³:

- Forespørgsler.
- Opnå forståelse for øverste ledelses tilsyn.
- Vurdere om usædvanlige eller uventede relationer indikerer besvigelser.
- Overveje om anden information indikerer besvigelser.
- Overveje tilstedeværelsen af besvigelsesrisikofaktorer.

Ved forespørgsler forstås, at revisor har ansvaret for og pligten til at forespørge virksomhedens øverste ledelse omkring besvigelser. Den øverste ledelse skal derfor forespørges, om denne er bekendt med foretagne besvigelser i virksomheden eller mistanke herom, og hvordan deres interne vurdering er af risikoen for, at der er begået besvigelser er. Ligeledes skal der forespørges omkring, hvilke interne kontroller virksomheden har etableret. Dette er ikke nødvendigvis møntet direkte på besvigelser i virksomheden, men har en affødt effekt imod risikoen for besvigelser. Revisor skal også forespørge, hvorvidt virksomheden har et sæt af etiske adfærdsregler og hvorledes disse bliver kommunikeret videre til den enkelte medarbejder, såfremt virksomheden er i besiddelse af sådanne.

Som tidligere anført, er det den øverste ledelses ansvar at føre tilsyn med den daglige ledelse og deraf virksomheden. Revisor skal derfor opnå en vis forståelse af det udførte tilsyn den øverste ledelse har foretaget, dette med henblik på at etablere procedurer og interne kontroller rettet imod opdagelsen af besvigelser. Denne forståelse hjælper revisors forståelse for, hvor eksponeret virksomheden er overfor mulige besvigelser, samt hvor omfattende en tilsidesættelse af interne kontroller i virksomheden er. Dette er især møntet på ledelsens muligheder for, ved tilsidesættelse af interne kontroller, at kunne begå ledelsesbesvigelser.

Finder revisor ved hjælp af sine arbejdshandlinger, at der i virksomheden er uventede eller usædvanlige relationer, skal revisor foretage en professionel vurdering af, hvorvidt disse relationer kan indikere besvigelser, der kan medføre væsentlig fejlinformation i virksomhedens offentliggjorte

⁸² ISA 240, punkt 16.

⁸³ ISA 240, punkt 17 – 24.

regnskab. Relationer der kan medføre væsentlig fejlinformation i regnskabet vil ofte være med nærtstående parter, hvorfor revisor skal være opmærksom på dette i forbindelse med afdækningen af besvigelser i virksomheden.

Revisor skal dog samtidig være opmærksom på, hvorvidt anden information, der er tilvejebragt til revisor, indikerer besvigelser eller risikoen herfor og handle agtpåkrævet i forhold til denne information. Revisor skal rent besvigelismæssigt forholde sig til informationer, der er tilvejebragt i forbindelse med andre risikovurderingshandlinger, da dette bidrager til revisors samlede grundlag for vurderingen af revisionshandlinger, der skal udføres, rettet imod afdækningen af besvigelser i virksomheden.

Besvigelserisikofaktorer defineres, jf. ISA 240, som *"Begivenheder eller forhold, som peger i retning af et incitament eller et pres til at begå besvigelser eller giver mulighed herfor"*⁸⁴. Revisor skal derfor være opmærksom på, hvorvidt der forefindes et pres eller incitament i virksomheden, der kunne lede til risikoen for udførelsen af besvigelser i virksomheden. Dette er direkte afledt fra den tidligere beskrevne besvigelsestrekant, der dermed kan benyttes som et værktøj imod afdækningen af besvigelser af revisor i planlægningsfasen. Revisors opmærksomhed bør henledes på disse, ikke udtømmende, eksempler fra ISA 240 standarden:

- Behovet for at opfylde interne eller eksterne forventninger af økonomisk tilføjelse til egenkapitalen.
- Økonomisk bonus eller optionsvederlag ved opfyldelse af svære og til tider urealistiske indtjeningskriterier.
- Utilstrækkelige og ineffektive kontrolmiljøer.

Revisor bør altid antage, at der er besvigelserisici ved indregning af omsætning og andre indtægter⁸⁵. Der er samtidig altid risiko for, at ledelsen tilsidesætter interne kontroller i virksomheder, risikoniveauet for dette er dog varierende fra virksomhed til virksomhed⁸⁶.

De af revisor vurderede risici skal altid behandles som betydelige risici, hvorfor revisor altid skal opnå en forståelse af virksomhedens kontrolaktiviteter og disses interne kontroller.

Medarbejderne i revisionsteamet er forpligtet til at drøfte, hvorvidt virksomhedens regnskab er udsat for eller behæftet med væsentlig fejlinformation, hvad enten der er omhandlende besvigel-

⁸⁴ ISA 240, punkt 11.

⁸⁵ ISA 240, punkt A23.

⁸⁶ ISA 240, punkt 31.

ser eller ikke tilsigtede handlinger og fejl⁸⁷. Revisionsteamet skal, jf. ISA 240, i forhold til besvigelser, ved drøftelser med ledelsen have særligt fokus på, hvor og hvordan virksomhedens regnskab kan være udsat for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelshandlinger⁸⁸.

Revisionsteamets medlemmer er derfor forpligtet til at diskutere de pågældende forhold i virksomheden der kunne lede til, at der opstår et misbrug af virksomhedens aktiver, eller at virksomhedens regnskab gennem en bevidst handling bliver manipuleret. Drøftelserne skal lede til en afvejning af de specifikke risici for besvigelser der er i virksomheden og udmønte sig i planlægning imod afdækning af disse risici ved udvalgte revisionshandling.

7.6.2 Planlægningsfasen

I planlægningsfasen skal revisor foretage en afvejning af de risici, der måtte foreligge som følge af besvigelser og kan lede til væsentlig fejlinformation i regnskabet. Denne afvejning af risici kommer på baggrund af de af informationer, som revisor indsamler i planlægningsfasen. Revisor skal i udførelsesfasen udarbejde arbejdshandlinger specifikt relateret til risikovurderingerne. Arbejdshandlingerne er predefineret jf. ISA 240, punkt 28-33 og omfatter følgende tre hovedpunkter:

- Generelle revisionshandling på regnskabsniveau.
- Revisionshandling på revisionsmålsniveau.
- Revisionshandling ved ledelsens tilsidesættelse af kontroller.

7.6.2.1 *Generelle revisionshandling på regnskabsniveau*

Hovedpunkterne er yderligere specificeret i ISA 240⁸⁹ i forhold til revisors evne til, at kunne imødegå regnskabsniveauemæssige vurderede risici. Det påkræves derfor af revisor, at denne foretager følgende handlinger:

- Udvælgelse af og tilsyn med revisionsteamets medarbejdere.
- Vurdering af den af virksomheden valgte og anvendte regnskabspraksis.
- Planlagt uforudsigelighed i udvælgelsen af arten, den tidsmæssige placering samt omfanget af de revisionsmæssige arbejdshandlinger som revisor vælger at foretage.

Revisor skal derfor foretage en aktiv udvælgelse af revisionsteamets medlemmer baseret på disses faglige kompetencer. Dette set i forhold til revisionens planlagte arbejdshandlinger, samt naturen af virksomhedens drift, og kan samtidig indebære, at revisor indhenter eksterne medlemmer til

⁸⁷ ISA 315, punkt 10.

⁸⁸ ISA 240, punkt 15.

⁸⁹ ISA 240, punkt 29.

revisionsteamet med ekspertise indenfor forskellige fagområder i relation til virksomhedens drift, som revisor ikke selv råder over.

ISA 240 dikterer ligefrem, at nogle af de metoder, som ledelsen kan benytte til at foretage regnskabsmanipulation, er tilpasninger og ændringer af regnskabsmæssige skøn eller virksomhedens ledelses involvering i komplekse transaktioner⁹⁰. Revisor har derfor en forpligtelse overfor regnskabsbruger for at sikre sig, at de skøn ledelsen foretager regnskabsmæssigt er i overensstemmelse med gældende og den af virksomheden valgte regnskabspraksis. Samt hvorvidt disse valg er forbundet med risici for, at regnskabet udsættes for væsentlig fejlinformation som følge af en bevidst handling fra ledelsens side. Revisor skal derfor vurdere, om den valgte regnskabspraksis anvendes korrekt, især med henblik på at afdække korrektheden af denne i relation til de regnskabsmæssige skøn og komplekse transaktioner, som virksomheden måtte indgå i.

Revisor må og skal indarbejde en vis form for uforudsigelighed i de revisionsmæssige arbejds handlinger, som denne skal foretage. Uforudsigeligheden skal indarbejdes i udvælgelsen af arten, den tidsmæssige placering, samt omfanget af de revisionsmæssige arbejds handlinger. Uforudsigeligheden skal indarbejdes, jf. ISA 240, grundet muligheden for, at ledelse og personale i virksomheden, der revideres, typisk vil have et kendskab til de revisionsmæssige arbejds handlinger, der bliver udført af revisor og dermed have lettere ved at sløre eventuelle besvigelser, der måtte blive foretaget – hvad enten besvigelserne består af regnskabsmæssige manipulation eller misbrug af aktiver. Revisor har et væld af muligheder for at indarbejde uforudsigelighed i revisionen. Revisor kan benytte sig af forskellige stikprøvemetoder, foretage uanmeldte kontroller på risikofyldte områder eller vælge at udføre detailtest på poster og revisionsmål, der normalt ikke testes i virksomheden eller branchen generelt. Ligeledes kan revisor vælge at foretage yderligere test på de regnskabsmæssige poster, der ligger under det fastsatte væsentlighedsniveau for revisionen.

7.6.2.2 Revisionshandling på revisionsmålsniveau

Når revisor har udført risikovurderingen af væsentlig fejlinformation i regnskabet, som direkte følge af besvigelser på revisionsmålsniveau, er det nødvendigt for revisor at udføre yderligere revisionsmæssige arbejds handlinger, hvis risikoniveauet påkræver dette. De identificerede risici, der måtte være på revisionsmålsniveau, kan derfor imødekommes ved at finde på alternativer til arten, den tidsmæssige placeringen eller omfanget af de revisionsmæssige arbejds handlinger⁹¹.

⁹⁰ ISA 240, punkt A4.

⁹¹ ISA 240, punkt 30.

Revisor kan vælge at ændre arten af revisionshandlingen, så den bedre afdækker den risiko der måtte være. Hvis revisors normale arbejdsgang i forhold til at opnå overbevisning om debitorernes tilstedeværelse eksempelvis er at udsende saldomeddelelser, som debitor skal svare bekræftende på, da kan revisor vælge at ændre arten af denne handling, til at omfatte detailtest af efterfølgende indbetalinger fra debitorernes side af.

Revisor kan yderligere vælge, hvis dette vil mindske risici på revisionsmålsniveau, at ændre den tidsmæssige placering af en revisionsmæssig arbejdshandling. Dette kunne f.eks. være at foretage lageroptælling eller beholdningseftersyn på andre tidspunkter end planlagt, samt andet tidspunkt end foretaget de forudgående år, således at risikoen for opdagelse af udførte besvigelser på disse områder bliver forøget, idet medarbejdere eller ledelsen ikke vil have tid til at manipulere data.

Revisor kan foretage uforudsigelige arbejdshandlinger ved at ændre på omfanget af foretagne revisionshandlinger. Revisor kan f.eks. ændre på stikprøvestørrelsen eller metoden til udvælgelse af stikprøver, foretage fuld bilagsrevision i stedet for stikprøver eller revidere uvæsentlige områder i det omfang, at der er besvigelismæssige risikofyldte områder under det fastsatte væsentlighedsniveau.

7.6.2.3 Revisionshandlinger ved ledelsens tilsidesættelse af kontroller

Det er ledelsens ansvar at udarbejde årsregnskabet, hvorfor det også er ledelsen, der har muligheden for at foretage regnskabsmæssig manipulation med det underliggende materiale, der ligger til grund for regnskabet. Ligeledes har ledelsen ansvaret for at etablere passende og tilstrækkelige interne kontroller. Da ledelsen bærer ansvaret for ovenstående handlinger medfører dette, at ledelsen er i en position, hvor de har muligheden for at kunne tilsidesætte interne kontroller og udføre besvigelser, hvad enten det er regnskabsmæssig manipulation eller misbrug af aktiver. Revisor skal, uanset hvordan denne vurderer risiciene for at ledelsen tilsidesætter de interne kontroller, udføre følgende revisionsmæssige handlinger⁹²:

- Test om bogføringsmæssige posterings samt andre justeringer er korrekte og passende i forbindelse med regnskabsudarbejdelsen.
- Gennemgå de regnskabsmæssige skøn og vurderinger, i forhold til risiko for besvigelser.
- Vurdering af den forretningsmæssige begrundelse for usædvanlige transaktioner.

⁹² ISA 240, punkt 32.

Revisor skal forespørge de medarbejdere eller eksterne konsulenter, der er involveret i regnskabsaflæggelsen, hvorvidt de har foretaget eller observeret usædvanlige handlinger eller upassende posteringer i forbindelse med test af bogholderimæssige posteringer samt justeringer. Revisors arbejdshandlinger indebærer, jf. ISA 240, at der udvælges bogføringsmæssige posteringer og justeringer, der ligger i en tidsmæssig ramme omkring regnskabsårets skæringsdato. Dette skyldes, at det oftest er den tidsmæssige ramme hvori både hensigtsmæssige og uhensigtsmæssige fejl vil forekomme. Revisor må dog også tage forbehold for, at ledelsen ved hvilket tidsrum udvalgte posteringer, der skal testes, stammer fra og må derfor også løbende teste posteringer samt justeringer i løbet af regnskabsperioden for at opfylde kravet om uforudsigelighed.

Ledelsen kan let manipulere med de regnskabsmæssige skøn og vurderinger, hvorfor revisor skal have et særligt fokus på disse. Revisor må og skal have en dybdegående indsigt i virksomheden generelt og dens forretningsmæssige omfang for at være ordentligt rustet til at have kompetencerne og den professionelle skepsis ved vurderingen af de regnskabsmæssige skøn og vurderinger. Revisor skal vurdere de fastsatte skøn og bagvedliggende vurderinger i forhold til, om der foreligger risiko for væsentlig fejlinformation, som følge af hensigtsmæssige og tilsigtede besvigelser samt uhensigtsmæssige fejl. Det er også revisors ansvar at gennemgå regnskabsmæssige skøn og vurderinger fra tidligere regnskabsperioder med henblik på at fastslå, hvorvidt tidligere perioders skøn indikerer væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser⁹³.

Revisor skal ud fra sit kendskab til virksomheden, branchen, samt dens forretningsmæssige omfang, vurdere, om usædvanlige transaktioner er forretningsmæssigt korrekt og tilstrækkeligt begrundede. Ledelsen kan benytte usædvanlige transaktioner til at maskere tilsigtede handlinger udført som besvigelser. De tilsigtede handlinger udført som besvigelser kan både bestå af regnskabsmanipulation samt misbrug af aktiver.

⁹³ ISA 240, punkt A46.

7.6.2.4 Dokumentation

Der er forskellige krav i forhold til revisors dokumentation af de udførte arbejdshandlinger ved en revision. De generelle krav til dokumentation er reguleret i revisorlovens § 23. Heri kræves det, at for hver opgave revisor afgiver erklæring på, skal arbejds papirer og underliggende dokumentation, som erklæringen bygger på, dokumenteres og opbevares hensigtsmæssigt. ISA 240 indeholder specifikke krav til revisors dokumentation i forhold til afdækningen af besvigelsesrisici ved en revision⁹⁴.

Revisor skal opfylde en lang række krav i forbindelse med dokumentationen til brug for afdækning af faktuelle besvigelser samt besvigelsesrisikoen. Revisor skal dokumentere de overvejelser og drøftelser, som revisor samt eventuelle teammedlemmer på revisionen har haft i forbindelse med overvejelse af risikoen for begåede og mulige besvigelser i virksomheden. Revisors risikovurderinger på regnskabs- og revisionsmålsniveau skal ligeledes dokumenteres. De arbejdsmæssige handlinger, som revisor har foretaget, herunder arten, den tidsmæssige ramme og omfanget heraf, skal ligeledes kunne redegøres for og dokumenteres. Finder revisor ikke, at der er risiko for væsentlig fejlinformation i regnskabet i forbindelse med besvigelser på revisionsmålsniveau vedrørende salgstransaktioner, skal dette ligeledes dokumenteres. Kommunikation mellem revisor og relevante myndigheder, samt alle led i virksomheden vedrørende besvigelser, skal revisor også sørge for at dokumentere, uanset hvilken kommunikationsform der er benyttet.

ISA 240 fastsætter ikke i standarden, hvorledes dokumentationen af ovenstående handlinger er tilstrækkelig, men alene at denne skal være tilstrækkelig. Hvordan og hvorledes revisor dokumenterer, er derfor alene revisors professionelle dømmekraft, der afgør dette i de enkelte tilfælde.

7.6.2.5 Rapportering

Revisor har i revisionsprotokollen et vigtigt og brugbart værktøj i forbindelse med kommunikationen med ledelsen. Revisor har, jf. revisorlovens § 20, ret og pligt til at udarbejde revisionsprotokollat i forbindelse med revisionen af virksomhedens årsregnskab. Revisor er underlagt tavshedspligt over for tredjemand, hvorfor det af revisorloven også fremgår at, ”*revisionsprotokollen skal føres til hvervgivers brug*”⁹⁵. Det er derfor interessant at se på revisors rapporteringsmuligheder, både internt og eksternt i forhold til konstaterede besvigelser, da revisors tavshedspligt begrænser mulighederne for, at tredjemand får indsigt i begåede besvigelser eller risici herfor.

⁹⁴ ISA 240, punkt 44 – 47.

⁹⁵ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008, § 20, stk. 2.

7.6.2.6 Intern rapportering

Konstaterer revisor, at der foregår eller har foregået besvigelser i virksomheden, skal dette uden unødigt ophold rapporteres til den korrekte ledelsesmæssige instans⁹⁶. Dette er ligeledes gældende, såfremt der blot er mistanke om, at der foretages besvigelser i virksomheden. Den rette ledelsesinstans er altid minimum et niveau højere end det niveau, hvorpå besvigelserne eller mistanken om at besvigelser finder sted, foregår i virksomheden. Det er den daglige ledelses ansvar, at forebygge og opdage besvigelser, hvorfor den daglige ledelse skal underrettes i forbindelse med konstateringen eller mistanken om begåede besvigelser. Bærer den daglige ledelse skylden for eller mistanken om begåede besvigelser i selskabet, skal revisor i stedet meddele dette til den øverste ledelse. Dette er også gældende, såfremt besvigelsen eller mistanken herom falder på en medarbejder, hvis rolle er at varetage eller implementere interne kontroller og komplekse transaktioner⁹⁷. Hvordan revisor vælger at overbringe meddelelsen om besvigelser eller mistanken herom, er op til revisors bedømmelse, på baggrund af arten og sensitiviteten af besvigelsen. Meddelelsen kan derfor overbringes såvel mundtligt som skriftligt fra revisor⁹⁸.

Konstateres der besvigelismæssige forhold, der har indvirkning på den øverste ledelses ansvar, skal dette altid meddeles den øverste ledelse, hvad enten forholdet er væsentligt eller uvæsentligt. Konstaterer revisor, at der er fejl eller mangler i virksomhedens interne kontroller, upåagtet at dette ikke har ledt til besvigelser eller mistanke herom, skal dette til hver tid oplyses i revisionsprotokollen⁹⁹.

7.6.2.7 Ekstern rapportering

Revisor har tavshedspligt, hvorfor den eksterne rapportering, f.eks. i det reviderede årsregnskab, er underlagt tavshedspligt og revisor kan derfor ikke frit rapportere til tredjemand, hvilke opdagelser revisor er kommet i besiddelse af under revisionen af regnskabsmaterialet. Revisor har dog et juridisk ansvar i dennes virke som offentlighedens tillidsrepræsentant, der jf. ISA 240 i visse tilfælde kan tilsidesætte tavshedspligten og lade revisor rapportere til tredjemand. Har revisor konstateret besvigelser i virksomheden, må revisor, alt efter omfanget og personkredsen involveret i besvigelsen, afgøre hvorvidt dette skal rapporteres til relevant myndighed eller anden ekstern part¹⁰⁰.

⁹⁶ ISA 240, punkt 40.

⁹⁷ ISA 240, punkt 41.

⁹⁸ ISA 240, punkt A61.

⁹⁹ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008, § 20, stk. 3.

¹⁰⁰ ISA 240, punkt 43.

Danmark har lovgivet om revisors rapporteringspligt i forhold til besvigelser begået af et eller flere medlemmer af virksomhedens ledelse. Træffer virksomhedens ledelse ikke de fornødne skridt til at afværge besvigelens omfang efter revisor har kundgjort dem opdagelsen, har revisor ret og pligt til at rapportere forholdet videre til SØIK. Ledelsen har pligt til at forhindre besvigelseskriminalitetens fortsatte virke, samt træffe nødvendige initiativer for at minimere de skader, besvigelseskriminaliteten allerede har påført virksomheden. Ledelsen har alene ansvaret for, at disse skridt bliver initieret, da det alene er ledelsen, der har mandat til at lede i virksomheden. Ledelsen har ret og pligt til at dokumentere de foretagne skridt overfor revisor, der herefter må træffe beslutning om, at kravet om initiering er fyldestgørende opfyldt.

Revisor rapporterer eksternt gennem revisionspåtegningen, hvorfor dette er information der bliver viderebragt til tredjemand. ISA 240 regulerer ikke revisionspåtegning i forhold til væsentlig fejlinformation som følge af faktuelle besvigelser. De krav der stilles til revisors revisionspåtegning er reguleret i ISA 330. ISA 330 påskriver revisor, at hvis denne ikke kan reducere risikoen for, at der optræder væsentlig fejlinformation i det reviderede årsregnskab, da er revisor pålagt at indsamle yderligere tilstrækkeligt revisionsbevis. Finder revisor det ikke muligt, at kunne indsamle tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til en blank påtegning, må revisor afgive en forbeholdskonklusion eller helt afstå fra at afgive en konklusion på årsregnskabet¹⁰¹. Det antages analogt, at det samme gør sig gældende ved væsentlig fejlinformation som følge af konstaterede besvigelser.

Revisor har ret og pligt til, at afgive supplerende oplysninger om overtrædelse af straffelovens kapitel 28, der specielt relaterer sig til besvigelser. Revisionspåtegningen skal derfor indeholde supplerende oplysninger om disse forhold, såfremt revisionserklæring aflægges af revisor uden forbehold, samtidig med at revisor har konstateret faktuelle besvigelser i virksomheden¹⁰².

¹⁰¹ ISA 330, punkt 27.

¹⁰² Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisors erklæringer (erklæringsbekendtgørelsen) § 7, stk. 2.

7.7 Delkonklusion

Det konkluderes at medarbejdere såvel som ledelsen kan begå besvigelser i virksomheder, i form af misbrug af virksomhedens aktiver eller ved manipulation af virksomhedens regnskab. Hvilken besvigelsestype der bliver udført afhænger af medarbejderens placering i organisationen, da dette er afgørende for hvilke informationer samt aktiver individet har adgang til. Den altovervejende grund til udførelsen af besvigelsen ligger i personlig vinding for besvigeren. Besvigelserne kan foregå over kortere eller længere tidsperioder, og fælles for dem er, at besvigeren har haft muligheden for at begå besvigelsen. Revisor er interesseret i, at afdække aktuelle besvigelser i virksomheder samt mistanke herom. Revisor er underlagt forskellige arbejdshandlinger denne skal foretage i forhold til at afsøge mulighederne for, at der er begået faktuelle besvigelser eller mistanke herom. Disse bestemmelser er reguleret i forskellige revisionsstandards og lovgivningsmæssige rammer specificeret for Danmark. På trods af at revisor skal udføre disse arbejdshandlinger, har der historisk været mange besvigelsessager, der ikke er blevet opdaget på baggrund af revisors arbejdshandlinger. Revisor reviderer en virksomheds årsregnskab ved hjælp af stikprøver og analytiske handlinger. Dette giver ikke et fuldt overblik over virksomhedens transaktioner, hvorfor der er risiko for at revisor overser dokumentation, der kunne have afsløret besvigelser. Revisor kan læne sig op ad en virksomheds interne kontroller samt procedurer, og på den måde få overbevisning for besvigelsesrisikoen. De interne kontroller kan virke forebyggende for besvigelser, mens manglende interne kontroller samt funktionsadskillelse vil øge risikoen for, at der bliver begået besvigelser i virksomheden.

Det er virksomhedens øverste ledelse der står for regnskabsaflæggelsen, hvorfor udeladte oplysninger som del af en besvigelse vil være en nærmest umulig opgave for revisor at opdage, især hvis alle andre krav til regnskabsaflæggelsen er overholdt og revisors mistanke derfor ikke vækkes. Det er samtidig ledelsen, der foretager skønsmæssige vurderinger på balanceposter, hvorfor intentionel vildledning af regnskabsbruger på dette område er risikofyldt. Det kan være svært for revisor at opnå overbevisning for, at den skønsmæssige vurdering foretaget af ledelsen er korrekt.

Finder revisor ved hjælp af de foretagne arbejdshandlinger eller ved andre tilfælde, at der er foretaget faktuelle besvigelser i virksomheden, skal dette rapporteres til retmæssig instans i virksomheden, der herefter hurtigst muligt skal foretage de nødvendige skridt for at dæmme op for, at flere besvigelser kan finde sted, samt regnskabsmæssigt neutralisere begivenheden. I yderste tilfælde skal forekomsten af besvigelse rapporteres direkte til SØIK. Hvis ledelsen ikke tager de nødvendige skridt, eller der er tale om så gennemgribende besvigelser, at det er umuligt at over-

skue omfanget og konsekvenserne, har revisor mulighed for at modificere revisionspåtegningen. Ved at modificere revisionspåtegningen bliver regnskabsbruger gjort opmærksom på besvigelssforholdet i virksomheden og dermed informeret om hændelsen.

8.0 Empirisk analyse

Baseret på den teoretiske gennemgang vil vi nu undersøge, hvorvidt der reelt eksisterer en forventningskløft og hvilke årsager der måtte have skabt denne forventningskløft, hvis forventningskløften er gældende. I dette kapitel vil vi gennemgå udformningen af spørgeskemaet, udvælgelsen af respondenter, samt hvordan undersøgelsen er forløbet. Resultaterne fra undersøgelsen vil afslutningsvis i kapitlet blive behandlet og analyseret. Herudover vil der blive fremlagt nogle tiltag, der kunne formindske en eventuel forventningskløft.

8.1 Opbygning af spørgeskema

Vi har valgt at tage udgangspunkt i Bent Warming-Rasmussens undersøgelse, da vi mener at dette værktøj vil hjælpe os med at besvare vores problemformulering bedst muligt. Warming har i sine undersøgelser i 1990 og 2001 designet et spørgeskema, som skal vise hvor og hvordan forventningskløfterne bliver dannet mellem revisor og regnskabsbruger. Det er nu femten år siden disse undersøgelser er blevet lavet og vi har derfor udarbejdet et spørgeskema, i en ”opdateret” udgave, med henblik på at klarlægge eventuelle ændringer. Dette skal bruges til at forklare, hvorfor der eventuelt er sket ændringer og i hvilke dele af forventningskløften ændringerne er opstået, ud fra ovenstående teori.

Som tidligere nævnt, har vi valgt at benytte os af et spørgeskema til indsamling af vores primære data. Der er forskellige fordele og ulemper ved at bruge spørgeskemaer, hvilket vi vil beskrive nedenfor.

Fordelene ved brug af elektroniske tilsendte spørgeskemaer er, at materialet hurtigt kommer ud til respondenterne og omvendt også får hurtigere besvarelser¹⁰³. Hvis spørgeskemaet indeholder mange korte spørgsmål, er det nemmere og mere overskueligt for respondenterne at besvare og returnere spørgeskemaet¹⁰⁴. Hvis vi i stedet havde udarbejdet tilsvarende undersøgelse ved hjælp af interviews, ville det have været langt mere tidskrævende, og sværere at kategorisere de enkelte svar. Vi har derfor også truffet dette valg på baggrund af et bedre statistisk grundlag (og brugen af kvalitative data). Det er derved en god måde at få indsamlet mange overskuelige besvarelser inden for relativt kort tid, og ved brug af færre ressourcer. Ulempen ved spørgeskemaer i forhold til interviews er, at der ikke kommer ligeså dybdegående svar, som hvis vi havde foretaget interview

¹⁰³ Boolsen, Merete Watt (2008), ”Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene”, s. 31.

¹⁰⁴ Boolsen, Merete Watt (2008), ”Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene”, s. 31.

med respondenterne i stedet. Det har derfor en betydning, hvordan spørgeskemaet udformes, da det er muligt at få af vide hvad en respondent mener, men ikke den bagvedliggende begrundelse.

En anden ulempe er en relativ lav svarprocent, hvilket er påvist ved tidligere studier¹⁰⁵. Dette skyldes især, at respondenterne nemt kan undlade at besvare de tilsendte skemaer. De vigtigste elementer ved udarbejdelse af et spørgeskema er, at der er en høj kvalitet i spørgsmålene, herunder at spørgsmålene ikke er ledende. Det er ofte set at kvaliteten af spørgeskemaer er relativt lav i forhold til det spørgetekniske¹⁰⁶.

Vi har valgt at lave spørgeskemaet elektronisk, som vi med hjælp fra vores netværk, har fået spredt ud til respondenter. Ved at vælge vores netværk mener vi, at vi kan modtage en højere svarprocent, end hvis det blev udsendt til ikke familiære respondenter, omvendt har vi dog færre mulige respondenter at udsende spørgeskemaer til.

Vi anser vores respondenter til at have høj fortrolighed gennem brugen af IT, hvorfor vi har valgt at udsende spørgeskemaerne elektronisk. Derudover har vi valgt at anvende elektronisk spørgeskema på baggrund af et tidsmæssigt perspektiv. Dette gælder både i relation til indsamling af data og den senere analyse af resultaterne.

Som tidligere nævnt har vi valgt at sammenligne undersøgelsens resultater med Warmings tidligere undersøgelser fra 1990 og 2001. Derved har vi udvalgt nogle af de samme respondenter, så vi har et sammenligneligt grundlag de to undersøgelser imellem. Som respondenter har vi valgt grupperne statsautoriserede revisorer på den ene side og aktionærer samt virksomhedsledere på den anden side. De udvalgte respondenter er valgt på baggrund af vores netværk, hvor der var mulighed for at få en relativ høj svarprocent, sådan at svarene ville være repræsentative for de pågældende grupper.

Under kategorien ”aktionærer”, er der private aktionærer, som investerer relativt små beløb, men der er også flere større aktionærer. Ved relevante dele er vi opmærksomme på dette i vores senere analyse af resultaterne, da der kan være en forståelseskluft, i forhold til de stillede spørgsmål og de private investorer.

¹⁰⁵ Boolsen, Merete Watt (2008), ”Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene”, s. 31.

¹⁰⁶ Boolsen, Merete Watt (2008), ”Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene”, s. 31.

Vi har yderligere valgt, at respondenterne har mulighed for at være anonyme. Vi mener, at det vil føre til mere ærlige svar og eventuelt også give en højere svarprocent. Ulempen er dog, at det ikke giver os mulighed for at spørge respondenterne yderligere i forhold til uddybelse af svar¹⁰⁷.

Da vi har valgt at vores respondenter skal være anonyme, har vi valgt at starte vores spørgeskema med nogle baggrundsvariabler¹⁰⁸. Her skal den enkelte respondent oplyse om alder, køn, stilling, og anden relevant information. Dette skal bruges til selve analysen af vores respondentgrupper, da vi hermed kan se, hvorvidt der er et mønster i de forskellige besvarelser, alt efter hvilke baggrundsvariabler, der ligger til grund for svarene. Dette bevirker, at vi ikke nødvendigvis kun kan tolke på en gruppe samlet, men i stedet se på flere undergrupper, hvis der er et mønster i deres besvarelser.

Desuden har vi ved de svære forståelsesspørgsmål forklaret, hvad der specifikt menes i spørgsmålet, for at opfylde de videnskabelige krav omkring validitet og reliabilitet¹⁰⁹. F.eks. har vi forklaret, hvad offentlighedens tillidsrepræsentant indebærer, så der kan måles ud fra et korrekt grundlag når svarene kommer. Dette er gjort for at sikre validiteten i vores undersøgelse. Validiteten er gyldigheden for undersøgelsen, og ved høj gyldighed forstås, at det er lettere at måle på respondenternes svar. Ved ovennævnte eksempel er det valgt at målingsvaliditeten¹¹⁰ er i fokus for at sikre samme forståelsesgrundlag inden respondenterne besvarer spørgsmålene.

Reliabilitet betyder pålidelighed og måler reproducerbarhed¹¹¹, dvs. at skulle man lave samme undersøgelse, for de samme respondenter, ville denne undersøgelse medføre samme resultat. Dette er interessant da vi gerne vil se på, om der er sket ændringer i forhold til Warmings undersøgelser i år 1990 og 2001. Reliabiliteten i vores spørgeskema er sikret ved at gøre spørgsmålene så konkrete som muligt og sikre, at der ikke er nogle forståelsesproblemer i spørgsmålene. Tilsvarende har vi valgt, at få et tilstrækkeligt antal svar fra respondenterne til, at der er et repræsentativt grundlag for gruppen, så det er muligt at udlede konklusioner heraf.

¹⁰⁷ Boolsen, Merete Watt (2008), "Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene", s. 22.

¹⁰⁸ Boolsen, Merete Watt (2008), "Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene", s. 48.

¹⁰⁹ Boolsen, Merete Watt (2008), "Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene", s. 20.

¹¹⁰ Boolsen, Merete Watt (2008), "Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene", s. 21.

¹¹¹ Boolsen, Merete Watt (2008), "Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene", s. 21.

8.2 Valg af respondentgrupper

Som tidligere beskrevet har vi valgt at sammenholde vores afhandling med Bent Warmings undersøgelse fra 2001. Derved har vi valgt at fokusere på nogle af de respondenter som Warming har med i sin undersøgelse. Ud fra tabellen nedenfor, har vi valgt at fokusere på at ramme både eksterne og interne interessegrupper i vores undersøgelse.

Interne interessegrupper:

Ledelse

Ansatte

Deltagende ejere

Eksterne interessegrupper:

Långivere

Passive ejere

Leverandører

Kunder

Det offentlige

Tabel 2¹¹²

Ud fra ovenstående har vi valgt, at fokusere på disse respondenter:

- Virksomhedsledere.
- Aktionærer.
- Statsautoriserede revisorer.

Virksomhedsledere er udvalgt, da de repræsenterer virksomhedernes interne interessegrupper. Derudover er de også ansvarlige for virksomhedens regnskabsrapportering over for de eksterne interessegrupper. Udvælgelsen af virksomhedsledere er sket ved søgning på internettet, via LinkedIn¹¹³ samt søgning i vores netværk gennem studiet på cand.merc.aud, vores ansættelse i PwC og gennem vores generelle netværk. Dette har givet os 81 respondenter, som der er udsendt spørgeskema til.

Aktionærer er udvalgt som respondentgruppe, idet de repræsenterer en af virksomhedens eksterne interessegrupper. Ud fra ovenstående tabel indgår de som passive ejere. Derudover er denne re-

¹¹² Tabel ved egen tilvirkning. Warming-Ramussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 121.

¹¹³ LinkedIn Corporation.

spondentgruppe interessant, da denne gruppe ikke forventes at have interesse i, at der forekommer besvigelser.

Udvælgelsen til denne respondentgruppe er primært sket på baggrund af søgning på internettet, når det omhandler de professionelle investorer. Dette har vi fundet via hjemmesider fra investeringsforeninger samt fundet mails på forskellige medarbejdere. For de private aktionærer er søgning sket gennem samme netværk som ovenfor, hvilket har givet os i alt 76 respondenter som vi har sendt spørgeskema til (23 professionelle aktionærer og 53 private aktionærer).

Statsautoriserede revisorer er valgt, da revisorer ifølge lovgivningen omkring statsautoriserede revisorer skal agere, som offentlighedens tillidsrepræsentanter. Dermed skal revisorer prøve så vidt muligt, at beskrive og finde de relevante forhold og problemstillinger, som kan have indflydelse på en tredjemands vurdering af virksomheden. Derudover skal vi bruge revisorer til at se på, om der er en forventningskløft mellem regnskabsbrugere og revisorer i forhold til deres udførte arbejde. Vi har valgt at benytte vores netværk i PwC, samt netværk på cand.merc.aud til at finde e-mails og komme i kontakt med respondenter. Derudover har vi søgt på revisionshusenes hjemmesider for at få yderligere e-mailadresser. Vi har forsøgt, at ramme statsautoriserede revisorer for både store og små revisionshuse. Denne fremgangsmåde har gjort at vi har udsendt spørgeskemaer til 116 statsautoriserede revisorer.

8.3 Dataindsamling

I dette afsnit vil vi vurdere, hvordan dataindsamlingen gennem spørgeskemaundersøgelsen er gået. Her vil svarprocenten blive analyseret og der vil blive kommenteret på de forskellige variabler der senere hen vil have relevans i afhandlingen.

Som beskrevet ovenfor har vi udvalgt 273 respondenter, som der blev udsendt spørgeskemaer til. Spørgeskemaerne blev udsendt via e-mail d. 15. maj, efter 3 uger (d. 5. juni) blev der sendt en rykker mail til de personer, som manglede at besvare. Derefter fik respondenterne yderligere 2 uger til at besvare spørgeskemaet. Undersøgelsen blev afsluttet d. 19. juni. Respondenterne har i alt haft 5 uger til at besvare spørgeskemaet, hvilket vi vurderer som tilfredsstillende. Vi har yderligere kunne se, at dem som ønsker at være respondent i undersøgelsen typisk besvarede spørgeskemaet kort efter udsendelsesdatoen.

I nedenstående tabel fremgår det, hvor mange af respondenterne der har svaret på det udsendte spørgeskema.

	Virksomhedsledere	Aktionærer	Revisorer	I alt
Udsendt	81	76	116	273
Svar	38	31	56	125
Svarprocent	46,91%	40,79%	48,28%	45,79%

Tabel 3¹¹⁴

Ud fra tabellen ovenfor kan det ses, at der er en svarprocent på 45,79 % for alle respondenter. Svarprocenten ligger relativt stabilt for alle respondentgrupper, hvilket må siges at være acceptabelt. Som udgangspunkt mener vi, at antallet af respondenter i de forskellige kategorier må anses for at være fyldestgørende. Da vi på nuværende tidspunkt ikke kan sætte præcist antal på, hvor mange respondenter der skal til, for at der vises et repræsentativt billede af respondentgrupperne, berører vi denne problemstilling senere i afhandlingen. Vi mener dog, at antallet af respondenter, som udgangspunkt udgør et repræsentativt grundlag for at kunne klarlægge, hvorvidt der foreligger en forventningskløft, samt hvor denne, givet at den eksisterer, bliver dannet mellem revisor og regnskabsbrugere. Resultaterne fra undersøgelsen kan ses i bilag 6.

Risikoen for ugyldige svar hos vores respondenter, i form af forkert besvarelse, anser vi for at være lav, idet vi har fortalt respondenterne, at de er anonyme. Efter vores vurdering har dette været med til at få flere respondenter til at besvare spørgeskemaet og samtidigt også har været mere ærlige omkring besvarelsen.

Vi er dog opmærksomme på at respondenterne kan have et indtryk af, at de ikke er anonyme, da vi har kontaktet dem direkte via mailkorrespondance. Dette kan have haft indflydelse på deres svar, da respondenterne er bevidste om, at vi har deres kontaktoplysninger.

8.4 Analyse af resultater

I dette afsnit vil vi se på de besvarelser, som er kommet fra spørgeskemaet. Herefter vil svarene blive analyseret for bedst muligt at kunne besvare afhandlingens problemformulering. Til at starte med vil vi analysere på, hvilke respondentprofiler der ligger til grund for besvarelserne. Derefter vil vi se på, hvor selve forventningskløften eksisterer og evt. hvorfor. Dette bliver udført ved sammenholdelse af den teoretiske baggrund, som er beskrevet tidligere i nærværende afhandling. Afslutningsvis vil resultaterne ud fra afhandlingens analyse, blive sammenholdt med Bent Warnings undersøgelser. Derudover vil vi komme med forslag til ændringer, der kan være med til at formindske forventningskløften mellem revisor og regnskabsbruger.

¹¹⁴ Tabel ved egen tilvirkning.

8.5 Indledende analyse

Inden vi analyserer på, hvor en eventuel forventningskløft eksisterer er det nødvendigt at se på, hvad der ligger til grund for selve besvarelsene. Vi vil derfor analysere på, hvem respondenterne af de 125 besvarede spørgeskemaer er.

Vi har lavet en fordeling over, hvor stor en procentdel hver respondentgruppe udgør af den samlede besvarelse.

	Antal	Procent
Virksomhedsledere	38	30,40%
Aktionærer	31	24,80%
Revisorer	56	44,80%
I alt	125	100,00%

Tabel 4¹¹⁵

Ud fra ovenstående tabel ses det, at lidt under halvdelen af besvarelsene er afgivet af revisorer, derudover er 30,40 %, virksomhedsledere og ca. 25 % som er aktionærer. I den utopiske verden skulle fordelingen have været fuldstændig ligelig fordelt, grunden til fordelingen skyldes formegentlig vores primære netværk, der består af revisorer. Da forfatterne er ansat som revisorer, har disse haft lettere ved at få kontakt til denne respondentgruppe. Det vurderes, at populationen og fordelingen anses for være tilstrækkelig repræsentativ for at kunne analysere på, om der eksisterer forventningskløfter mellem revisorer og de øvrige respondentgrupper.

Nedenfor vil hver respondentgruppe blive analyseret med henblik på arbejdssted, erfaring, uddannelsesmæssig baggrund m.v. Dette mener vi gøres mest overskueligt ved at beskrive respondentgrupperne hver især.

¹¹⁵ Tabel ved egen tilvirkning.

8.5.1 Virksomhedsledere

For virksomhedsledere har vi set på, hvilken stillingsbetegnelse disse besidder. Her kan det ses at størstedelen af lederne, sidder som CEO (34,21 %) eller CFO (34,21 %). Dernæst har vi ca. 21 % som er virksomhedsejere og derved også er ledere for deres virksomheder. Derudover har vi stillingsbetegnelsen ”anden”, som kan være økonomichef eller lign, og som ikke har den officielle titel ”CEO/CFO”. Fordelingen kan ses i tabel 5 nedenfor.

	Stillingsbetegnelse	%
CEO	13	34,21%
CFO	13	34,21%
Ejere	8	21,05%
Andet	4	10,53%
I alt	38	100,00%

Tabel 5¹¹⁶

Derudover har vi valgt at se på det erfaringsgrundlag, denne respondentgruppe har. Ud fra nedenstående tabel (tabel 6) kan det ses at hovedparten, ca. 53 %, har mere end 10 års erfaring indenfor den stilling de besidder på nuværende tidspunkt. Derudover har 34,2 % mellem 5 – 10 års erfaring, og de resterende 13,2 % har 0 – 5 års erfaring.

Dette vurderer vi er tilfredsstillende i forhold til, om selve respondentgruppen er repræsentativ. Da vi rammer mange med forskellige stillingsbetegnelser samt respondenter med forskellige erfaringsgrundlag vil vi muligvis få afdækket hovedparten af respondenterne i denne gruppe.

	Antal års erfaring inden for fagområde		
	0 - 5 år	5 - 10 år	10 + år
Virksomhedsledere N = 38	13,2%	34,2%	52,6%
Aktionærer N = 31	19,4%	25,8%	54,8%
Statsautoriserede revisorer = 56	1,8%	35,7%	62,5%

Tabel 6¹¹⁷

¹¹⁶ Tabel ved egen tilvirkning.

¹¹⁷ Tabel ved egen tilvirkning.

8.5.2 Aktionærer

For aktionærene valgte vi at udsende besvarelser til 76 respondenter (23 professionelle aktionærer og 53 private aktionærer). Som tidligere nævnt fik vi 31 svar fra aktionærene, heraf var der 10 svar fra professionelle aktionærer og 21 fra private. Vi har gennem spørgeskemaet valgt at se på aktionærernes stillingsbetegnelser, da der kan være stor variation i deres stilling som henholdsvis private og professionelle aktionærer.

For de private aktionærer er der mange forskellige stillingsbetegnelser, men størstedelen arbejder inden for økonomi og bank. Dette bevirker, at den private del af aktionærer vil kunne forstå og besvare spørgeskemaet bedst muligt. Dog er der også folk uden en økonomisk stilling, hvor der her kan være nogle forståelsesproblemer af spørgsmålene.

For de professionelle investorer er stillingsbetegnelsen typisk aktieanalytiker i fonde eller banker. Dette gør, at de er fuldt ud kvalificeret til at kunne tage stilling til de forskellige spørgsmål i undersøgelsen.

Vi har også valgt at se på erfaringsgrundlaget, hvilket omhandler deres erfaring med at være aktionærer. Her kan vi se, at over 55 % af de adspurgte har over 10 års erfaring, hvoraf de resterende 45 % er fordelt nogenlunde ligeligt på andre års erfaringsgrundlag.

	Antal års erfaring inden for fagområde		
	0 - 5 år	5 - 10 år	10 + år
Virksomhedsledere N = 38	13,2%	34,2%	52,6%
Aktionærer N = 31	19,4%	25,8%	54,8%
Statsautoriserede revisorer = 56	1,8%	35,7%	62,5%

Tabel 7¹¹⁸

Vi mener, at gruppen er tilfredsstillende sammensat, da vi her vil kunne se forskel på hvordan de private kontra de professionelle aktionærer besvarer spørgsmålene. Vi har dog en forståelsesrisiko som gør, at hovedparten af denne respondentgruppe ikke besidder de rette kvalifikationer, for at besvare spørgsmålene, hvilket vi vil tage højde for i analysen af vores resultater.

Som en indledende del af vores undersøgelse har vi spurgt virksomhedslederne og aktionærene ind til deres kendskab til revisorer. Dette kan have en indflydelse i den forventning og tillid re-

¹¹⁸ Tabel ved egen tilvirkning.

spøndentgrupperne har til revisor. Der er taget udgangspunkt i spørgsmål 6 i spørgeskemaet i bilag 2:

”Deres kendskab til en eller flere statsautoriserede revisorer som privatpersoner er af følgende omfang?”¹¹⁹

Se fordeling af kendskab til revisor i deres omgangskreds for de to grupper nedenfor:

	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab	I alt
Virksomhedsledere	1	2	5	14	16	38
%	2,63%	5,26%	13,16%	36,84%	42,11%	100,00%
Aktionærer	2	2	10	9	8	31
%	6,45%	6,45%	32,26%	29,03%	25,81%	100,00%

Tabel 8¹²⁰

Ud fra tabellen ovenfor fremgår det, at kun 2,63 % af virksomhedslederne og 6,45 % af aktionærerne ikke har noget kendskab til revisorer i deres omgangskreds. Modsat kan det ses at 78,95 % og 54,84 % har meget kendskab eller indgående kendskab til revisorer i deres omgangskreds for henholdsvis virksomhedsledere og aktionærer. Derved ses det, at de to respondentgrupper kender til revisor og deres arbejde, hvilket vil have en indflydelse på deres besvarelse. Det kan være en fordel, da de dermed har kendskab til hvad revisorerne arbejder med samt har en forståelse for de spørgsmål, der bliver stillet i undersøgelsen.

8.5.3 Revisorer

Som vist i tabel 4, har 56 revisorer valgt at deltage i undersøgelsen. Ud af de valgte revisorer kan det ses, hvilke revisionshuse de arbejder i. Her har der været en klar overvægt af revisorer fra PwC, som har indvilliget i at deltage i undersøgelsen. Vi har forsøgt så vidt muligt at få ramt forskellige grupper inden for revisionshusene. Fordelingen inden for revisionshusene kan ses nedenfor:

¹¹⁹ Spørgsmål 6 i spørgeskema – Bilag 2.

¹²⁰ Tabel ved egen tilvirkning.

	Arbejdssted	%
KPMG	4	7,14%
PwC	20	35,71%
Deloitte	10	17,86%
BDO	6	10,71%
EY	9	16,07%
Beierholm	4	7,14%
Andre	3	5,36%
I alt	56	100,00%

Tabel 9¹²¹

I tabel 9 ses det, at det er de store revisionshuse, som har valgt at respondere i undersøgelsen. Grunden til denne fordeling skal findes i vores primære netværksforbindelser, hvor vi har flest netværksmæssige forbindelser, som arbejder i de store revisionshuse. Derudover har det været sværere at komme i kontakt med de mindre revisionshuse.

Derudover har vi valgt, at se på hvilken baggrundsmæssig uddannelse som de forskellige revisorer har. Dette er gjort, da der forefindes forskellig uddannelsesmæssig baggrund for, at blive statsautoriseret revisor. Revisorenes baggrund er fordelt som nedenfor:

	Teoretisk uddannelse	%
Cand.Merc.Aud	17	30,36%
HD	10	17,86%
Andet	29	51,79%
I alt	56	100,00%

Tabel 10¹²²

Ud fra tabel 10 ovenfor kan det ses, at den primære uddannelse er cand.merc.aud., hvis andel er 30,36 %. Derudover kan det ses, at der er relativt mange revisorer som har angivet "andet" på 51,79 %. Respondenterne havde muligheden for at angive, hvilken anden uddannelse, hvortil langt størstedelen havde angivet begge ovenstående valg. Dermed kan det ses, at størstedelen har HD baggrund, hvorefter de har læst cand.merc.aud. Derudover har der også været andre økonomiske uddannelser inden for revision. Der er i denne baggrundsundersøgelse ikke taget højde for, om revisorerne er statsautoriserede eller registrerede revisorer.

¹²¹ Tabel ved egen tilvirkning.

¹²² Tabel ved egen tilvirkning.

Vi har set på hvor mange års erfaring, de statsautoriserede revisorer besidder. Det er vigtigt at se på, da der godt kan være stor forskel på, hvordan de mere erfarende revisorer svarer kontra de mere uerfarne. Ud fra tabel 11 ses det, at det primært er statsautoriserede revisorer med over 10 års erfaring, som udgør hovedparten af respondenterne. Dette vurderes som tilfredsstillende, da disse respondenter har kendskab til de mange ændringer, der har været inden for revisionsbranchen de seneste par år. Dog er der også en del besvarelser med færre års erfaring. Vi vurderer, at denne blanding af respondenter er repræsentativ for hele gruppen.

	Antal års erfaring inden for fagområde		
	0 - 5 år	5 - 10 år	10 + år
Virksomhedsledere N = 38	13,2%	34,2%	52,6%
Aktionærer N = 31	19,4%	25,8%	54,8%
Statsautoriserede revisorer = 56	1,8%	35,7%	62,5%

Tabel 11¹²³

8.6 Tillidsniveauet

Som tidligere beskrevet i teorien kan en stor del af forventningskløften skyldes tillid, samt hvilket tillidsniveau som regnskabsbrugerne har til revisor. Dette er også en stor del af Warmings undersøgelse fra 1990 og 2001. For at kunne undersøge den aktuelle tillid til de statsautoriserede revisorer har vi valgt følgende spørgsmål:

”Deres tillid til de statsautoriserede revisorer på nuværende tidspunkt?”¹²⁴

I dette spørgsmål kunne respondenterne svare på en fempunktsskala fra ”meget lille” til ”meget stor”.

¹²³ Tabel ved egen tilvirkning.

¹²⁴ Spørgsmål 17 i spørgeskema – Bilag 1.

Spm. 17	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Meget lille	0	0,00%	2	5,26%	3	9,68%	5	4,00%
Lille	0	0,00%	4	10,53%	3	9,68%	7	5,60%
Middel	12	21,43%	25	65,79%	13	41,94%	50	40,00%
Stor	25	44,64%	4	10,53%	10	32,26%	39	31,20%
Meget stor	19	33,93%	3	7,89%	2	6,45%	24	19,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 12¹²⁵

I tabellen ovenfor ses det, at 19,20 % af respondenter under ét angiver, at der er meget stor tillid til de statsautoriserede revisorer. 31,20 % har angivet stor tillid, 40 % angiver middel tillid, herudover angiver 5,60 % og 4 % henholdsvis lille og meget lille tillid til de statsautoriserede revisorer.

Tabellen ovenfor viser, at der er gruppeforskelle i besvarelsene. For at gøre resultatet mere overskueligt og målbart, har vi valgt at lave en komprimeret tabel, hvori svarkategorierne under skalamidtpunktet "middel" sammenlægges. Dette gøres også for svarkategorierne over "middel". Denne metode benyttes fremover i afhandlingen for både at gøre undersøgelsens resultater mere overskuelige, men samtidig også mere sammenlignelige i forhold til Warmings undersøgelse fra 2001. Gennemsnittet for de forskellige respondentgrupper beregnes ved at svarkategorien "meget lille" tillægges værdien 1, svarkategorien "lille" tillægges værdien 2, "middel" tillægges værdien 3, "stor" tillægges værdien 4 og "meget stor" tillægges værdien 5.

Komprimeret tabel		Statsaut. Revisorer	Virksomh. Leder	Aktionær
Spm. 17				
Meget lille / lille	%	0,0%	15,8%	19,4%
Middel	%	21,4%	65,8%	41,9%
Stor / meget stor	%	78,6%	18,4%	38,7%
	GNS	4,13	3,05	3,16

Tabel 13¹²⁶

Tabel 13 ovenfor viser gennemsnittet (den nederste række) for de forskellige respondentgrupper. Det ses, at der hvor tilliden er størst til de statsautoriserede revisorer også er fra samme respon-

¹²⁵ Tabel ved egen tilvirkning.

¹²⁶ Tabel ved egen tilvirkning.

dentgruppe. I denne gruppe er gennemsnittet 4,13, og det kan derved argumenteres, at de nærer den største tillid til deres kollegaer. Dette er ikke overraskende, da tilliden mellem kollegaer også burde være størst.

Når vi ser på de to andre respondentgrupper, ligger gennemsnittet på 3,05 og 3,16 for henholdsvis virksomhedsledere og aktionærer. Derved er tilliden til de statsautoriserede revisorer lavest hos virksomhedslederne. Derudover ses det tydeligt, at de statsautoriserede revisorer adskiller sig fra de øvrige respondentgrupper, idet 0,0 % har svaret ”meget lille” og ”lille” tillid, hvor der for de øvrige grupper er angivet 15,8 % (virksomhedsledere) og 19,4 % (aktionærer). Derudover adskiller virksomhedslederne sig ved at have 65,8 %, som middel tillid og kun have 18,4 % som stor og meget stor tillid.

Til sammenligning med Warmings undersøgelse¹²⁷, har vi skitseret hvordan udviklingen har været i tabel 14 nedenfor, hvor 2001 resultaterne er fra Warmings undersøgelse og 2016 resultaterne er fra vores undersøgelse:

Komprimeret tabel		Statsaut. Revisorer		Udvikling	Virksomh. Leder		Udvikling	Aktionær		Udvikling
Spm. 17		2001	2016	%	2001	2016	%	2001	2016	%
Meget lille / lille	%	0,8%	0,0%	-100,0%	3,3%	15,8%	378,5%	3,8%	19,4%	409,3%
Middel	%	22,9%	21,4%	-6,4%	40,0%	65,8%	64,5%	70,9%	41,9%	-40,9%
Stor / meget stor	%	76,3%	78,6%	3,0%	56,7%	18,4%	-67,5%	25,3%	38,7%	53,0%
GNS		3,9	4,13	5,8%	3,6	3,05	-15,2%	3,20	3,16	-1,2%

Tabel 14¹²⁸

I tabellen kan det ses, at der er samme mønster i forhold til hvor tillidsgraden er størst, nemlig fra de statsautoriserede revisorer. Denne tillid er steget fra 2001 til 2016 med 5,8 % fra de statsautoriserede revisorer. Derudover kan vi se, at der har været en negativ udvikling fra de øvrige respondentgrupper, hvor tilliden er faldet. Tillidsgraden er faldet mest for virksomhedslederne med 15,2 %. Tilliden er faldet med 1,2 % for aktionærerne, hvilket må siges at være relativ uændret.

Faldet i tilliden de seneste 15 år mellem respondentgrupperne virksomhedslederne/aktionærerne og revisorerne kan skyldes flere forskellige ting. Vi vil analysere på, hvad dette skyldes og hvilke områder i tillidsprocessen, der er blevet formindsket med hensyn til de statsautoriserede revisorer.

¹²⁷ Warming-Ramussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 19.

¹²⁸ Tabel ved egen tilvirkning.

Til at starte med, vil vi analysere på udviklingen i tilliden i forhold til vores respondenter. Vi vil efterfølgende analysere på, om disse resultater er i overensstemmelse med resultaterne fra Warmings tidligere undersøgelse. Derfor har vi spurgt om følgende spørgsmål i spørgeskemaet:

”Deres tillid til de statsautoriserede revisorer i forhold til for 15 år siden?”¹²⁹

Spm. 16	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Meget mindre	0	0,00%	5	13,16%	5	16,13%	10	8,00%
Lidt mindre	5	8,93%	12	31,58%	11	35,48%	28	22,40%
Uændret	30	53,57%	18	47,37%	14	45,16%	62	49,60%
Lidt større	15	26,79%	3	7,89%	1	3,23%	19	15,20%
Meget større	6	10,71%	0	0,00%	0	0,00%	6	4,80%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 15¹³⁰

Ud fra tabellen kan det ses, at tilliden har været faldende de seneste 15 år. Dette kan ses ved, at 22,40 % har lidt mindre tillid, hvorimod 15,20 % har lidt mere tillid til de statsautoriserede revisorer. Derudover er der 49,60 %, som angiver at deres tillid er uændret.

Når vi ser på den komprimerede tabel for dette spørgsmål, ses det i tabel 16 nedenfor, at tilliden er blevet mindre for virksomhedslederne og aktionærene, hvorimod tilliden er steget mellem kollegaerne hos de statsautoriserede revisorer.

Komprimeret tabel		Statsaut. Revisorer	Virksomh. Leder	Aktionær
Spm. 16				
Meget mindre / lidt mindre	%	8,9%	44,7%	51,6%
Uændret	%	53,6%	47,4%	45,2%
Lidt større / meget større	%	37,5%	7,9%	3,2%
	GNS	3,39	2,50	2,35

Tabel 16¹³¹

Denne udvikling stemmer overens med resultatet fra tabel 14, hvor vi sammenlignede den nuværende tillid til de statsautoriserede revisorer med Warmings undersøgelse, hvor tilliden var fal-

¹²⁹ Spørgsmål 16 i spørgeskema – bilag 1.

¹³⁰ Tabel ved egen tilvirkning.

¹³¹ Tabel ved egen tilvirkning.

dende fra 2001 til 2016. Det ses af tabel 16, at 51,6 % af aktionærene mener, at der er kommet lidt eller meget mindre tillid, og dertil har 44,7 % af virksomhedslederne samme holdning. Dette verificerer, at de udvalgte respondentgrupper har nogenlunde samme holdning til tillidsspørgsmålet, som de respondentgrupper Warming havde med i hans undersøgelse.

Tilliden til de statsautoriserede revisorer fra vores respondentgrupper er derved faldet. Yderligere er det oplagt at se på, om tilliden har en påvirkning på den troværdighed, der ligger i et revideret årsregnskab.

8.7 Årsregnskabernes troværdighed

Resultaterne fra ovenstående tillidsspørgsmål rejser det naturlige spørgsmål, om denne tillidsgrad på lige omkring middel, jf. resultaterne ovenfor, er nok til at de statsautoriserede revisorer kan tilføje troværdighed til årsregnskaberne. Derved har vi valgt at stille respondenterne følgende spørgsmål:

”Et årsregnskab, der er revideret af en revisor med en beskyttet titel (statsautoriseret revisor) er mere troværdigt end et årsregnskab der ikke er revideret af en sådan?”¹³²

Fordelingen af svarene er vist i tabellen nedenfor:

Spm. 12	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	2	5,26%	1	3,23%	3	2,40%
Delvist uenig	0	0,00%	3	7,89%	2	6,45%	5	4,00%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	5	13,16%	6	19,35%	11	8,80%
Delvist enig	4	7,14%	13	34,21%	10	32,26%	27	21,60%
Helt enig	52	92,86%	15	39,47%	12	38,71%	79	63,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 17¹³³

Ud fra tabel 17 ses det at 63,20 % af alle respondenter er helt enige i, at et revideret årsregnskab er mere troværdigt end et årsregnskab, der ikke er revideret. Det gør sig også gældende for de 21,60 % som er delvist enige. Dette vil sige at 84,80 % af alle respondenter er enige i denne betragtning. Derudover ses det, at 6,4 % er uenige og 8,8 % er hverken enige eller uenige. Ud fra disse respondenter kan det ses, at uenigheden udelukkende ligger hos virksomhedslederne og aktionærene.

¹³² Spørgsmål 12 i spørgeskema – bilag 1.

¹³³ Tabel ved egen tilvirkning.

De statsautoriserede revisorer har udelukkende svaret delvist og helt enig, hvilket også var forventeligt.

Vi har lavet en komprimeret tabel (tabel 18), som viser enigheden i de forskellige respondent-grupper samt gennemsnittet for besvarelsene.

Komprimeret tabel		Statsaut. Revisorer	Virksomh. Leder	Aktionær
Spm. 12				
Meget mindre / lidt mindre	%	0,0%	13,2%	9,7%
Uændret	%	0,0%	13,2%	19,4%
Lidt større / meget større	%	100,0%	73,7%	71,0%
	GNS	4,93	3,95	3,97

Tabel 18¹³⁴

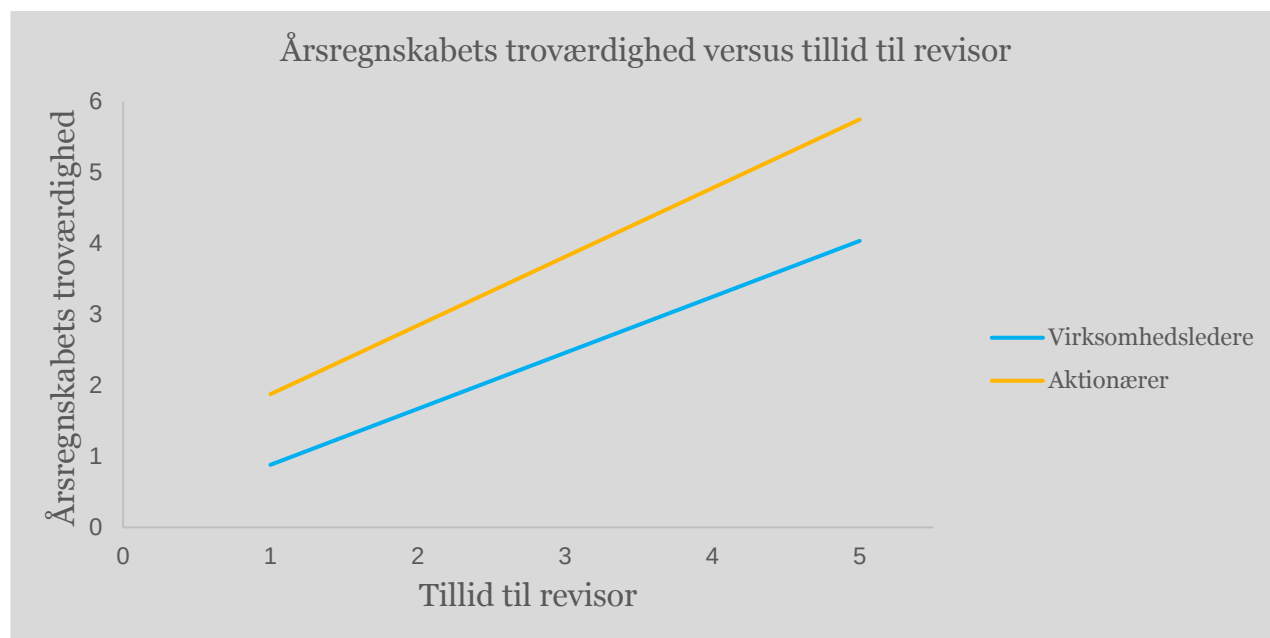
Det kan ses ud fra gennemsnitstallene, at de statsautoriserede revisorer angiver størst enighed i, at et årsregnskab har en større troværdighed, hvis det er revideret af en revisor, som er statsautoriseret. Dette er samme resultat som Warming kom frem til i undersøgelsen fra 2001¹³⁵. De øvrige respondenter angiver enighed om, at det skaber en større troværdighed til årsregnskabet. Gennemsnittet er dog, en lille smule lavere end tidligere undersøgelser. Efter vores vurdering har det ikke nogen indflydelse, da størstedelen, 73,7 % og 71,0 %, mener, at det skaber troværdighed. Til sammenligning med Warmings resultater¹³⁶, er der en stigning i procenten for lidt eller meget mindre troværdighed for virksomhedsledere og aktionærer, hvilket vi vil analysere nærmere på, senere i afhandlingen.

For at se på sammenhængen mellem tillid til revisor og den troværdighed, som revisor skaber har vi valgt at udarbejde en regressionsanalyse. Denne er illustreret nedenfor:

¹³⁴ Tabel ved egen tilvirkning.

¹³⁵ Warming-Ramussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 23.

¹³⁶ Warming-Ramussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 23.

Figur 7¹³⁷138

Af ovenstående figur ses det, at jo højere grad af tillid der er til de statsautoriserede revisorer, des højere troværdighed tillægges et revideret årsregnskab.

Ved hjælp af korrelationsanalyse på dataene vedrørende spørgsmålet: *"Et årsregnskab, der er revideret af en revisor med en beskyttet titel (statsautoriseret revisor) er mere troværdigt end et årsregnskab der ikke er revideret af en sådan?"* som den afhængige variabel, og spørgsmålet: *"Deres tillid til de statsautoriserede revisorer på nuværende tidspunkt?"* som den uafhængige variabel, har vi fundet frem til følgende r^2 værdier for henholdsvis virksomhedsledere og aktionærer¹³⁹:

- Virksomhedsledere: $r^2 = 0,68$
- Aktionærer: $r^2 = 0,86$

Jo tættere r^2 værdien ligger på 1 i absolut værdi, jo tættere er den lineære tilknytning på de to variable. En positiv korrelation udtrykkes ved positiv r^2 værdi og en negativ korrelation udtrykkes ved negativ r^2 værdi.

¹³⁷ Figur ved egen tilvirkning. Se bilag 7 for udregninger.

¹³⁸ Agresti Alan & Franklin, Christine (2013), Statistics the art and science of learning from data, side 107.

¹³⁹ Agresti Alan & Franklin, Christine (2013), Statistics the art and science of learning from data, side 106.

Det ses tydeligt ud for grafen, at jo højere tilliden er til revisor, jo højere er tilliden til det reviderede årsregnskab. Mest udtalt er dette for aktionærer, hvorfor den lineære regression er stejlere.

Det ses, at selvom virksomhedslederne er den mest kritiske respondentgruppe, så mener 73,7 % stadig, at årsregnskabet er mere troværdigt, hvis det er revideret end hvis det ikke er revideret. Hvorimod 13,2 % af virksomhedslederne mener, at årsregnskabet ikke vil være mere troværdigt, hvis det blev revideret af en statsautoriseret revisor.

8.8 Offentlighedens tillidsrepræsentant

Som tidligere beskrevet i afhandlingen, skal revisor agere som offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af erklæringsopgaver med høj grad af sikkerhed. Herved er det interessant at se på holdningen blandt respondenterne og om respondenterne mener, at revisor overhovedet repræsenterer offentligheden. Derved er vi kommet frem til følgende spørgsmål:

”Hvem mener du, revisor repræsenterer?”¹⁴⁰

Som vist i tabellen nedenfor, havde respondenterne tre valgmuligheder, klienten, offentligheden eller begge.

Spm. 18	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Klienten	0	0,00%	16	42,11%	15	48,39%	31	24,80%
Offentligheden	12	21,43%	4	10,53%	6	19,35%	22	17,60%
Begge	44	78,57%	18	47,37%	10	32,26%	72	57,60%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 19¹⁴¹

Af tabel 19 fremgår det, at størstedelen af revisorerne og virksomhedslederne mener, at revisor både repræsenterer offentligheden og klienten. Størstedelen af aktionærerne mener, at revisor repræsenterer klienten. Derudover er det kun 17,60 % af alle respondenter, som mener at revisor kun repræsenterer offentligheden, hvorimod 42,11 % og 48,39 %, for henholdsvis virksomhedsledere og aktionærer mener, at revisor repræsenterer klienten. Denne uigennemskuelighed kan skyldes, at det er virksomheden som vælger revisor, samt at det er virksomheden der monetært honorerer denne. Derudover vælger revisor også at hjælpe med økonomiske råd m.v. og derved

¹⁴⁰ Spørgsmål 18 i spørgeskema – bilag 1.

¹⁴¹ Tabel ved egen tilvirkning.

repræsenterer revisor klienten på visse områder. Revisor underskriver revisionserklæringen og står derfor til ansvar for, hvad der bliver skrevet under på. Dette kan være grunden til, at så mange respondenter har svaret både klienten og offentligheden. Yderligere kan den store del af virksomhedslederne og aktionærene, som har valgt klienten som besvarelse, være et udtryk for revisors rolle i forhold til erklæringsopgaver med sikkerhed. Det er også her, at agent-principal teorien kommer ind, hvor revisor kan have forskellige interesser. Dog kan resultatet fra tabel 19 skyldes, at tilliden til de statsautoriserede revisorer ikke er specielt høj.

Som opfølgning på dette fik respondenterne denne information:

”I 1994 blev det lovfæstet at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant.”

Derefter fik de dette spørgsmål:

”Deres kendskab til, hvad det betyder, at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant er?”¹⁴²

Dette spørgsmål bruges til at få forståelsen af om respondentgrupperne forstår betydningen af, hvad det vil sige at være offentlighedens tillidsrepræsentant, hvilket er essentielt, da det er gældende for revisors udførte arbejde.

Spm. 20	Respondentgrupper				Total	
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Intet kendskab	11	28,95%	1	3,23%	12	17,39%
Lidt kendskab	14	36,84%	6	19,35%	20	28,99%
Noget kendskab	13	34,21%	13	41,94%	26	37,68%
Meget kendskab	0	0,00%	6	19,35%	6	8,70%
Indgående kendskab	0	0,00%	5	16,13%	5	7,25%
Total	38	100,00%	31	100,00%	69	100,00%

Tabel 20¹⁴³

Vi har valgt at udelade revisorerne som respondenter på dette spørgsmål, da det kunne virke fornærmende, og forhåbentlig ville alle besvarelser være ved ”indgående kendskab”.

I tabellen ovenfor ses det, at der er stor forskel i forhold til kendskabet til, at revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant. Det er især virksomhedslederne, hvor 28,95 % har svaret intet kendskab og 36,84 % har svaret lidt kendskab. Det virker til, at respondenter for denne gruppe vil me-

¹⁴² Spørgsmål 20 i spørgeskema – bilag 2.

¹⁴³ Tabel ved egen tilvirkning.

ne, at revisor repræsenterer klienten, hvilket også var resultatet med 42,11 % i forrige spørgsmål. Derudover ses det at aktionærerne har mere kendskab til revisors rolle, når disse skal investere i virksomheder. Dette ses ved, at 41,94 % har valgt ”noget kendskab” og ca. 35 % har valgt meget/indgående kendskab. Derved virker det til, at virksomhedslederne ikke er lige så oplyst om revisor rolle, som f.eks. aktionærerne er det.

Men vil denne oplysning have indflydelse på tilliden, som respondenterne har til revisor? Netop dette spørgsmål er interessant at se på, da oplysningerne omkring revisors arbejde eventuelt kunne føre til en større tilkendegivelse og dermed vil føre til en større tillid til revisor. Derved har vi valgt at spørge om dette tillægsspørgsmål til det forrige:

”Har oplysningen af ovenstående øget deres tillid til de statsautoriserede revisorer? Sæt kryds ved deres nuværende tillid efter informationen:”¹⁴⁴

Vi har igen undladt at stille revisorerne dette spørgsmål, da de som beskrevet ovenfor bør have kendskab til og være bevidste om, hvad arbejdet som offentlighedens tillidsrepræsentant indebærer, hvilket betyder at tilliden vil være uændret efter foregående oplysninger.

Spm. 21	Respondentgrupper				Total	
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Meget lille	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Lille	2	5,26%	2	6,45%	4	5,80%
Middel	10	26,32%	9	29,03%	19	27,54%
Stor	12	31,58%	9	29,03%	21	30,43%
Meget stor	14	36,84%	11	35,48%	25	36,23%
Total	38	100,00%	31	100,00%	69	100,00%

Tabel 21¹⁴⁵

I forhold til udviklingen efter respondenterne fik af vide, at revisor, jf. Revisorloven, skal agere som offentlighedens tillidsrepræsentant, er der nu ingen respondenter som har tillidsgraden ”meget lille”. Tidligere var det ca. 5 % af virksomhedslederne og 10 % af aktionærerne, som havde denne besvarelse. Derudover ses det, at 66,66 % af respondenterne (46 ud af 69), nu har stor eller meget stor tillid til de statsautoriserede revisorer. Dette antal var på 27,53 % (19 ud af 69) tidligere i undersøgelsen. Det viser dermed tydelige ændringer i holdningen hos de to respondentgrupper ved at få indsigt i revisor rolle, når de skal revidere et årsregnskab.

¹⁴⁴ Spørgsmål 21 i spørgeskema – bilag 2.

¹⁴⁵ Tabel ved egen tilvirkning.

Derudover viser tabel 21, at få respondenter (fire i alt) stadig har "lille" tillid til de statsautoriserede revisorer og 27,54 % af alle har "middel" tillid. Det kan dermed konkluderes, at dette kendskab til revisors rolle har haft stor indflydelse på respondentgruppernes tillid til de statsautoriserede revisorer arbejder. I forhold til tidligere undersøgelser (Warmings 2001 undersøgelse) har denne samme resultat, da der dengang også kom en øget tillid ved, at respondentgrupperne fik yderligere oplysning om de statsautoriserede revisorer. Det var dog kun en svag effekt i Warmings tidligere undersøgelse.

Forskellen herpå kan skyldes, hvor letpåvirkelige de udvalgte respondenter er i situationen. Her kan det siges, at vores udvalgte respondenter tager informationen med "offentlighedens tillidsrepræsentant" som noget, der skaber tillid for den enkelte interessent.

Efter vores vurdering bør der derfor laves nogle tiltag, hvoraf det blive mere offentligt kendt, hvilke arbejdshandlinger revisor foretager, da der ellers kan opstå flere interesse modsætninger mellem selskabsledelsen som udarbejder årsregnskabet og de interessenter (offentligheden), som skal benytte årsregnskabet.

Disse modsætninger kan f.eks. være i følgende situationer:

- En virksomhed i krise, hvor fremtidsudsigterne indikerer, at der going concern problemer.
- Hvor kapitalberedskabet vurderes utilstrækkeligt.
- Hvis der opdages tilsigtede eller utilsigtede fejl (besvigelser).
- Diverse skatteforhold.
- Selve værdiansættelse af forskellige aktiver eller lign.

I disse situationer, hvor ovenstående forhold kan være gældende, er det vigtigt for interessenterne at vide, at revisor er på "offentlighedens side". Her er det nemlig vigtigt, at vise hvor der kan være forskellige valgmuligheder til at beregne forskellige dele af årsregnskabet, og beskrive den valgte model. F.eks. ved forskellige værdiansættelsesprincipper. Dette beskrives i noterne og regnskabspraksis for at regnskabsbrugerne kan få mest muligt ud af årsregnskabet.

Ifølge Warmings undersøgelse var meningen med lovfæstelsen af revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant, at det skulle "*øge tilliden til revisorstanden*"¹⁴⁶. Dette må siges ikke at være kommunikeret klart nok ud til de regnskabsbrugere, som vi har valgt at undersøge, da tilliden til

¹⁴⁶ Warming-Ramussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "*Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor*", s. 54.

de statsautoriserede er blevet mindre de seneste 15 år. Der kan dog være mange andre grunde til at tilliden er blevet mindre. F.eks. kan der være misforståelser af hvad revisor laver af arbejds-handlinger, samt de forventninger regnskabsbrugerne har til revisor i forbindelse med, hvad de skal opdag i forbindelse med revisionen.

Som nævnt ovenfor er tilliden til de statsautoriserede revisorer blevet mindre fra aktionærerne og virksomhedslederne, hvilket vi nu vil undersøge. Ligeledes vil vi identificere, hvor i tillidsproces-sen dette er tilfældet.

Vi har forsøgt at udarbejde et spørgsmål, som kan forklare hvorfor tilliden er faldende. Vi har gi-vet respondenterne nedenstående spørgsmål med følgende forskellige svarmuligheder.

”Har nogle af nedenstående forhold påvirkning på deres tillid til de statsautoriserede reviso-rer?”¹⁴⁷

Respondenterne har også muligheden ”andet”, hvor de kan tilføje denne anden mulighed for at beskrive det eller de forhold, der påvirker deres tillid til revisorerne.

Spm. 22. AD 1) Sager vedrørende skattely, eller selskabstømmende sager?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, lille positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ingen påvirkning	42	75,00%	0	0,00%	0	0,00%	42	33,60%
Ja, lille negativ påvirkning	14	25,00%	22	57,89%	8	25,81%	44	35,20%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	16	42,11%	23	74,19%	39	31,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 22¹⁴⁸

Som det første scenarie har vi spurgt til påvirkningen af revisors tillid omkring sager vedrørende skattely eller selskabstømmende sager. I disse sager er der flere store rådgivningsfirmaer, som blandt andet Nordea¹⁴⁹ og PwC, der kom i mediernes søgelys for at have rådgivet omkring optime-ring af personer og virksomheders skattemæssige forhold på uhensigtsmæssig vis¹⁵⁰. Da der har været mange sager, som medierne har haft stor fokus på de seneste år, har vi valgt at se på, om dette har haft indflydelse på tilliden til revisor.

¹⁴⁷ Spørgsmål 22 i spørgeskema - bilag 1.

¹⁴⁸ Tabel ved egen tilvirkning.

¹⁴⁹ Nordea Bank Danmark A/S.

¹⁵⁰ http://politiken.dk/oekonomi/fokus_oekonomi/Luxembourg_laekage/ECE2516654/en-million-danskeres-teleselskab-bruger-skattely/senest_besøgt_d.18/7-2016.

Hvis vi ser på resultatet i tabellen ovenfor, kan vi se, at 75 % af revisorerne mener, at dette ikke har nogen påvirkning på deres tillid. Dertil mener 25 %, at det har en lille negativ påvirkning. I forhold til de øvrige respondentgrupper, er det tydeligt, at det har en stor negativ påvirkning med 42,11 % og 74,19 % for henholdsvis virksomhedsledere og aktionærer. De resterende virksomhedsledere og aktionærer mener, at disse sager har en lille negativ påvirkning.

Derved kan det ud fra resultatet siges, at sager om skattely, der får markant medieomtale, har stor indflydelse på den tillid, som respondenterne har til revisor. Selvom revisorerne ikke har samme opfattelse, da størstedelen mener, at det ikke har nogen påvirkning, så har det en negativ betydning i forhold til de øvrige interessenter.

Yderligere har vi spurgt vores respondenter, hvorvidt sager lignende IT Factory samt konkursramte pengeinstitutter har haft en indflydelse på tilliden til de statsautoriserede revisorer.

Spm. 22. AD 2) Sager lignende IT Factory, samt konkursramte pengeinstitutter?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, lille positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ingen påvirkning	4	7,14%	0	0,00%	0	0,00%	4	3,20%
Ja, lille negativ påvirkning	35	62,50%	3	7,89%	2	6,45%	40	32,00%
Ja, stor negativ påvirkning	17	30,36%	35	92,11%	29	93,55%	81	64,80%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 23¹⁵¹

Disse sager kan have stor påvirkning på de statsautoriserede revisorer og på troværdigheden af et revideret regnskab. Det skyldes, at der i større sager ikke har været nogle Going Concern forhold eller besvigelser, som er nævnt i revisionspåtegningen, hvorefter virksomhederne er gået konkurs eller der blev konstateret begåede besvigelser i virksomheden.

Ud fra resultaterne ovenfor ses det, at alle respondentgrupper er enige i, at ovenstående sager har haft negativ påvirkning på tilliden til de statsautoriserede revisorer. Dog mener de statsautoriserede revisorer, at det har en mindre påvirkning end hvad de øvrige respondentgrupper mener. Dette kan hænge sammen med, at de statsautoriserede revisorer ikke mener, at det var muligt at opdage besvigelserne i IT Factory. Offentligheden mener derimod, at det er en klar fejl i forbindelse med revisionen, hvorfor offentlighedens holdning er, at disse besvigelser burde være blevet opdaget af revisor. Offentligheden kan måske med rette indtage denne holdning, da KPMG, der var revisor for IT Factory, har indgået et forlig på 333 mio. kr. med kurator, hvoraf de 111 mio. kr. er rentetil-

¹⁵¹ Tabel ved egen tilvirkning.

skrivning på det oprindelig krav fra 2008. Det oprindelige krav rettet imod KPMG var på 987 mio. kr. Omvendt førte det til en skærpet straf til den administrerende direktør bag IT Factory, Stein Bagger, at denne bevidst havde vildledt revisorerne hos KPMG¹⁵².

Derudover har sagerne om konkursramte pengeinstitutter også haft en negativ påvirkning på revisors tillid, da der inden disse hændelser var blanke påtegninger på de fleste konkursramte pengeinstitutters reviderede årsregnskaber¹⁵³. Vi vurderer ligeledes, at det har en stor påvirkning på troværdigheden af de regnskaber, som er revideret. Hvis revisor ikke opdager disse risici, kan det have store konsekvenser for regnskabsbrugerne og interessenterne i virksomhederne. Når medierne er med til, at gøre sagerne endnu større og prøve at finde de ”skyldige”, kan det have stor påvirkning på tilliden til de statsautoriserede revisorer samt troværdigheden af årsregnskabet.

Hvis vi ser på andre mediesager, der omhandler omgåelse af skat, f.eks. udbyttesagen, kan det ses af nedenstående tabel 24, at det ikke har en påvirkning på tilliden til de statsautoriserede revisorer.

Spm. 22. AD 3) Udbytte sagen fra SKAT?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, lille positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ingen påvirkning	54	96,43%	33	86,84%	25	80,65%	112	89,60%
Ja, lille negativ påvirkning	2	3,57%	5	13,16%	6	19,35%	13	10,40%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 24¹⁵⁴

Vi havde en formodning om, at denne sag kunne have indflydelse på de forskellige autoriteter, hvilket kunne have en negativ indflydelse på titlen ”statsautoriserede revisorer”, samt deres rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. Ud fra resultatet i tabel 24 mente næsten alle respondenter, at det ikke havde nogen påvirkning på tilliden til de statsautoriserede revisorer. Ud af alle de adspurgte respondenter, vurderer 89,60 % at det ingen påvirkning har. Derudover mener de resterende 10,40 %, at det har en lille negativ påvirkning.

Modsat kan der også være tiltag, som har en positiv påvirkning på de statsautoriserede revisors tillid. På baggrund af ovenstående spurgte vi nærmere ind til forholdet omkring de ændringer/opdateringer, der har været til ISA standarderne.

¹⁵² <http://www.business.dk/raadgivning/pengeregn-til-kreditorer-i-it-factory-kollaps#!> Senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁵³ <http://finanswatch.dk/Finansnyt/article6001935.ece> Senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁵⁴ Tabel ved egen tilvirkning.

Spm. 22. AD 4) Opdatering af ISA standarderne?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	25	44,64%	4	10,53%	3	9,68%	32	25,60%
Ja, lille positiv påvirkning	31	55,36%	22	57,89%	16	51,61%	69	55,20%
Ingen påvirkning	0	0,00%	12	31,58%	12	38,71%	24	19,20%
Ja, lille negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 25¹⁵⁵

Resultatet i tabel 25 viser, at en opdatering af ISA har hjulpet til at øge tilliden til revisorerne. Dette kan f.eks. være i kraft af ændringen af erklæringsbekendtgørelse eller lignende tiltag, som gør at regnskabsbrugerne får øget tillid til de statsautoriserede revisorer.

Ud fra resultatet mener størstedelen af respondenterne (80,80 %), at det har en lille eller stor positiv påvirkning på deres tillid til revisor. Derudover er der 19,20 % af alle respondenter (kun virksomhedsleder og aktionærer), der vurderer, at det ikke har nogen påvirkning på deres tillid.

Virksomhedslederne og aktionærernes holdning til, at der ingen påvirkning er, kan skyldes at respondenter ikke kender til de ændringer, som er sket over de seneste par år. Dog kan det også skyldes, at de kender ændringerne, men ikke har haft kendskab til hvad det i realiteten har haft af betydning. Derved mangler nogle af respondenterne de fornødne kvaliteter til at svare operationelt på dette spørgsmål.

Derimod mener vi, at respondenterne formegentlig kan forholde sig til påvirkningen af rotationsordningen, som træder i kraft i år 2017¹⁵⁶. Det er lovmæssigt forskrevet, at virksomhederne skal skifte revisor inden for en årrække. Dette skal senest ske i 2020 for C20 virksomheder og skift af revisor for "Public Interest Entities" (PIE) virksomheder skal ske mindst hvert 7 år¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Tabel ved egen tilvirkning.

¹⁵⁶ <http://www.pwc.dk/da/nyt/2016/ny-revisorlov-jun-06.pdf> senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁵⁷ Lovbekendtgørelse nr. 468 af 17. juni 2008. § 21, stk. 3.

Spm. 22. AD 5) Tvungen rotationsordning ift. Hvor lang tid en revisor må have en kunde?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	17	30,36%	12	31,58%	15	48,39%	44	35,20%
Ja, lille positiv påvirkning	24	42,86%	13	34,21%	14	45,16%	51	40,80%
Ingen påvirkning	15	26,79%	13	34,21%	2	6,45%	30	24,00%
Ja, lille negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 26¹⁵⁸

Dette tiltag, mener respondenterne, har en positiv indvirkning på tilliden til de statsautoriserede revisorer. Vi må formode, at det giver en større troværdighed til de reviderede årsregnskaber, da virksomhederne nu skal revideres af forskellige revisorer over en årrække, hvorfor et afhængighedsforhold fra revisor til virksomheden vil være mindre.

Ud fra respondenterne mener 76 %, at dette har en positiv påvirkning på tilliden til de statsautoriserede. De resterende 24 % vurderer, at det ingen påvirkning har. Dermed mener størstedelen, at revisors tillid og troværdigheden i årsregnskabet bliver større, hvis der er flere forskellige revisorer indblandet i revisionsprocessen over en årrække.

Vores respondentgrupper havde også valgmuligheden ”andet”, hvor de kunne skrive hvilke ting, som ville påvirke deres tillid i en positiv eller negativ retning. Her var der ikke mange andre ting, som respondenterne mente havde påvirket deres tillid. De som besvarede dette spørgsmål nævnte dog medieskandaler som værende en faktor.

Der skabes ofte en mening om revisors udførte arbejde, når der opstår diverse medieskandaler. Dette skyldes, at offentligheden går ind i den konkrete sag og ser på årsregnskaber, regnskabserklæring, samt hvordan revisionen er forløbet. Det er som udgangspunkt det, der får regnskabsbrugerne til at danne en mening om, hvad revisor burde have foretaget af arbejdshandlinger.

Når disse sager opstår, og der efterfølgende bliver kigget på årsregnskabet, revisionserklæringen, samt hvordan revisionen er forløbet af det pågældende revisionsfirma, herefter skabes der en mening om, hvad revisor burde have opdaget.

I forhold til Warmings tillidsmodel er det under de ”aktuelle oplevelser”, hvor der skabes en mistillid til de statsautoriserede revisorer, når der opstår medieskandaler og lignende sager. Her er det brugernes forventning, at revisor kan og skal opdage besvigelser, omfanget af besvigelsen ta-

¹⁵⁸ Tabel ved egen tilvirkning.

get i betragtning. Derudover skal virksomheden også være finansielt sund, hvis der forefindes en blank revisionspåtegning fra revisor.

Hvad regnskabsbrugerne præcist forventer af revisors arbejde, vil vi analysere i det følgende afsnit, hvor vi også ser på, om forventningerne har indflydelse på den faldende tillid, som vores resultat viser i forhold til Warmings tidligere undersøgelse.

8.9 Forventninger til revisors arbejde

8.9.1 Besvigelser

Vi har tidligere i afhandlingen set, at tilliden til de statsautoriserede revisorer har været faldende de seneste 15 år. Vi har opnået indsigt i, hvorfor denne er faldet. Som opfølgning på dette vil vi se på, hvor der opstår forventningskløfter i forhold til revisors udførte arbejdshandlinger og hvad offentligheden forventer, at revisor foretager af arbejdshandlinger.

I forbindelse med undersøgelsen af, om regnskabsbrugernes forventning til revisors arbejdshandlinger, herunder besvigelser, er i overensstemmelse med revisors faktiske arbejdshandlinger, er det interessant at se på, hvor ofte revisor egentlig opdager besvigelser i praksis.

Vi har derfor valgt at stille nedenstående spørgsmål til revisorerne omkring, hvor ofte de er med til at opdage besvigelser i praksis.

"Har du, under dit arbejde som revisor været med til at opdage besvigelser?"¹⁵⁹

Resultatet for respondentgruppen kan ses i tabellen nedenfor:

Spm. 21	Respondentgruppe	
	Statsaut. revisorer	
	N	%
Aldrig	18	32,14%
Få gange	34	60,71%
Mange gange	4	7,14%
Total	56	100,00%

Tabel 27¹⁶⁰

Som det fremgår af tabellen, har 31,14 % af revisorerne, som har besvaret spørgeskemaet, aldrig været med til at opdage besvigelser. Det er selvom de udvalgte respondenter har relativt mange

¹⁵⁹ Spørgsmål 21 i spørgeskema – bilag 1.

¹⁶⁰ Tabel ved egen tilvirkning.

års erfaring i revisionsbranchen. Derudover har 60,71 % af de adspurgte været med til at opdage besvigelser et fåtal af gange, mens det kun er 7,14 %, der har opdaget besvigelser mange gange.

Hvis vi ser på ovenstående resultat i forhold til den undersøgelse, som PwC har foretaget i år 2014¹⁶¹ omhandlende, hvilke metoder der har været med til at afdække besvigelser, ses det at resultaterne stemmer overens med hinanden.

I PwC's undersøgelse af virksomhedskriminalitet i 2014 blev det undersøgt, hvilke metoder der førte til afdækningen af de besvigelser, der blev opdaget. I den undersøgelse blev det vist, at ca. 55 % af virksomhedskriminaliteten blev afsløret ved virksomhedens egne interne kontroller. Ydermere var resultatet, at ca. 23 % af de opdagede besvignelsessager blev afdækket ved hjælp af en "Whistle-blower" ordning. Den sidste del af opdagede besvignelsessager, ca. 22 %, blev afdækket ved mediernes, politiets eller tilfældets skyld. I den sidste del er der en kategori, der hedder "other detection methods", hvor ekstern revision er med i. Denne udgør ca. 5 %.

Det er altså kun i 5 % af tilfældene, hvor der er opdaget virksomhedskriminalitet, at revisorerne har afdækket dette ved hjælp af deres arbejdshandlinger.

Dette stemmer overens med den undersøgelse, vi har foretaget, hvor det er de færreste statsautoriserede revisorer, som har været med til at opdage mange besvignelsessager.

Hvis vi ser på, hvad omverdenen mener revisorer bør opdage i forhold til revisionen i virksomhederne, har vi valgt at spørge respondenterne følgende spørgsmål:

"Hvad forventer de, at en statsautoriseret revisors arbejde omfatter kontrollen af?"¹⁶²

Vi har givet respondenterne forskellige antagelser om, hvad revisors arbejde omfatter kontrollen af. Som vist nedenfor har vi set på om revisors arbejde omfatter kontroller af, at alt underslæb i selskabet er konstateret, bortset fra ubetydeligheder. De øvrige resultater kan ses i bilag 6.

¹⁶¹ PwC global economic Survey 2014 - <http://www.pwc.dk/da/nyt/finance/fraud/assets/pwc-gecs-global-economic-crime-survey-2014.pdf> senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁶² Spørgsmål 23 i spørgeskema – bilag 1.

Spm. 23. AD 1) Alt underslæb i selskabet er konstateret (bortset fra ubetydeligheder)	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	29	51,79%	0	0,00%	0	0,00%	29	23,20%
Delvist uenig	27	48,21%	1	2,63%	2	6,45%	30	24,00%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	9	23,68%	10	32,26%	19	15,20%
Delvist enig	0	0,00%	25	65,79%	19	61,29%	44	35,20%
Helt enig	0	0,00%	3	7,89%	0	0,00%	3	2,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 28¹⁶³

Ud fra resultatet ses det, at der er en klar forventning om, at revisor opdager alle væsentlige besvigelser i en virksomhed. Her er der en klar forventningskløft, idet de statsautoriserede revisorer er helt eller delvist uenige med denne forventning.

Tabel 28 viser, at alle de statsautoriserede revisorer er uenige i, at revisorer finder alt underslæb i selskabet, hvorimod 73,68 % af virksomhedslederne og 61,29 % af aktionærerne er helt eller delvist enige i, at revisor vil finde alt underslæb ud fra de udførte revisionshandlinger.

I forhold til vores teori omkring besvigelser har revisor et væsentlighedsniveau, som der skal tages højde for. Derudover har vi gennemgået revisors arbejdshandlinger, hvorved vi kan sige, at revisors arbejde ikke omfatter at skulle afdække mange besvigelser.

For nogle af de andre scenarier i spørgsmål 23, var der samme holdning til, hvad der forventes at revisor udfører kontrollen af. Dette kan ses i tabellen nedenfor:

Spm. 23. AD 2) Selskabsledelsen er effektiv (herunder at den har etableret et formelt overvågnings-system for finansielle risici)	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Delvist uenig	3	5,36%	0	0,00%	0	0,00%	3	2,40%
Hverken enig eller uenig	15	26,79%	6	15,79%	5	16,13%	26	20,80%
Delvist enig	23	41,07%	16	42,11%	14	45,16%	53	42,40%
Helt enig	15	26,79%	16	42,11%	12	38,71%	43	34,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 29¹⁶⁴

I tabel 29 ses det, at der er overvejende enighed om, hvad revisorerne udfører af handlinger og hvad vores øvrige respondentgrupper mener revisor bør udføre. Dette er også tilfældet i spm. 23 AD 4 og spm. 23 AD 5, hvor resultatet ses i bilag 6.

¹⁶³ Tabel ved egen tilvirkning.

¹⁶⁴ Tabel ved egen tilvirkning.

Der er derved ikke en forventningskløft mellem revisor og regnskabsbrugere på alle arbejdsområder, hvilket ligeledes fremgår af resultaterne i bilag 6.

I forhold til de øvrige forventningskløfter er der også en forventningskløft mellem de statsautoriserede revisorer og regnskabsbrugerne om, hvorvidt virksomheden er at betragte som finansielt sund, når revisor har afgivet en revisionserklæring. Dette mener de statsautoriserede revisorer ikke er gældende, hvorimod størstedelen af aktionærerne er helt enige i, at revisorer er med til at sikre dette. Dette undersøges yderligere i afsnit 8.12, hvor vi sammenligner med Warmings tidligere undersøgelse.

Da respondenterne mener, at revisors arbejde omfatter alt underslæb i en virksomhed, er det interessant at se på, om respondenterne mener, at opdagelsen af besvigelser er et af hovedpunkterne i revisor arbejde. For at undersøge dette er vi kommet frem til nedenstående spørgsmål til de udvalgte respondenter:

”Mener du, at opdagelse af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde?”¹⁶⁵

Vi har valgt at give respondenterne muligheden for at svare på, hvorvidt de er enige, uenige eller hverken enige eller uenige i, at afdækning af besvigelser er en central del af revisors arbejde. I tabellen ses det, hvordan respondenterne har svaret.

Spm. 24	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Enig	0	0,00%	28	73,68%	26	83,87%	54	43,20%
Uenig	56	100,00%	10	26,32%	5	16,13%	71	56,80%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 30¹⁶⁶

Ud fra tabel 30 ses det, at der er et misforhold mellem hvad regnskabsbrugerne (virksomhedslederne og aktionærerne) forventer med hensyn til om opdagelse af besvigelser er en central opgave for revisor i forhold til hvad de statsautoriserede revisorer mener. Ifølge de modtagne besvarelser er alle respondenterne i gruppen statsautoriserede revisorer enige om, at afdækning af besvigelser ikke er en central opgave i revisors arbejde.

¹⁶⁵ Spørgsmål 24 i spørgeskema - bilag 1.

¹⁶⁶ Tabel ved egen tilvirkning.

Det fremgår, at 73,68 % og 83,87 % for henholdsvis virksomhedslederne og aktionærerne er af den meningsholdning, at afdækning af besvigelser er en helt central opgave i forhold revisors arbejde.

Inden for dette område er der en klar forventningskløft mellem de statsautoriserede revisorer og de resterende respondentgrupper.

Til sammenligning med Warmings undersøgelse i 1990, har vi udarbejdet tabellen nedenfor for at se nærmere på, hvordan forventningskløften har udviklet sig gennem årene.

Sammenlignings tabel		Statsaut. Revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær	
Spm. 24		1990	2016	1990	2016	1990	2016
Svarfrekvens		69	56	72	38	76	31
Uenige	%	64,00%	100,00%	1,00%	26,32%	15,00%	16,13%
Enige	%	22,00%	0,00%	69,00%	73,68%	76,00%	83,87%

Tabel 31¹⁶⁷

Vi kan ud fra tabel 31 se, at der er en større del af respondentgrupperne virksomhedsledere og aktionærer, som mener de er enige i, at opdagelse af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde. Der er nu 73,68 % af virksomhedslederne, som mener dette, og 83,87 % af aktionærerne deler denne holdning. Dette tal var 69 % og 76 % for de respektive grupper i Warmings undersøgelse¹⁶⁸. Forventningskløften er dermed blevet større mellem de statsautoriserede revisorer og regnskabsbrugerne gennem årene.

Denne forventningskløft under besvigelser må siges, at blive skabt på urimelige forventninger fra regnskabsbrugerens side til revisors arbejde. Som tidligere beskrevet er det ikke, jf. ISA 240, revisors ansvar at afdække besvigelser, men derimod ledelsens ansvar.

De urimelige forventninger til revisor er med til at skabe en rimelighedskløft mellem regnskabsbrugernes forventninger til revisors arbejde og revisors faktiske arbejde. Som beskrevet i teori afsnittet, bliver denne rimelighedskløft ifølge Porter dannet, når der er urimelige forventninger til det udførte arbejde. Dette må siges at gøre sig gældende inden for besvigelserområdet i revisionen, set ud fra ovenstående besvarelser fra respondentgrupperne.

¹⁶⁷ Tabel ved egen tilvirkning.

¹⁶⁸ Warming-Rasmussen, Bent (1990), "Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen". og den statsautoriserede revisor", s. 145.

Ydermere kan det siges at revisor gennem tiden ikke har haft de fornødne revisionsstandarder til at kunne minimere forventningskløften. Opdagelse af besvigelser er ikke en central opgave i praksis, jf. ISA standarderne, men når regnskabsbruger har denne forventning, kan denne forventningskløft skyldes manglende standarder eller manglende indsigt i, hvad revisor rent faktisk udfører af arbejds handlinger i praksis.

8.10 Fordeling af ansvar mellem revisor og ledelsen i relation til besvigelser

Derudover er det relevant, at se på i hvilken grad respondenterne mener, at det er ledelsens ansvar at afdække besvigelser. Derved har vi spurgt om følgende:

”I hvilken grad mener du, at det er ledelsens ansvar at opdage besvigelser?”¹⁶⁹

Spm. 25	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ingen grad	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Lille grad	0	0,00%	4	10,53%	5	16,13%	9	7,20%
Nogen grad	0	0,00%	20	52,63%	10	32,26%	30	24,00%
Stor grad	25	44,64%	7	18,42%	11	35,48%	43	34,40%
Meget stor grad	31	55,36%	7	18,42%	5	16,13%	43	34,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 32¹⁷⁰

I tabellen ses det, at respondenterne mener, at det i stor eller meget stor grad er ledelsen i virksomheden, som bør opdage besvigelser. Det kan ses, at 68,80 % af alle respondenter mener dette, derudover er det 24,40 % som mener, at ledelsen i nogen grad skal opdage besvigelser og at det kun er 7,20 % af alle de udspurgte, som mener det i en lille grad er ledelsens ansvar at opdage besvigelser.

Dermed kan det konkluderes, at selvom respondentgrupperne, virksomhedsledere og aktionærer ved, at det i stor grad er ledelsens ansvar at opdage og afdække besvigelser, så er der alligevel en forventning fra disse respondentgrupper om, at afdækningen af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde. Ud fra ovenstående kan det udledes, at selvom regnskabsbrugerne har kendskab til, hvem der bærer ansvaret i forhold til at opdage besvigelser, så er forventningen der stadig til, at hvis ikke ledelsen har opdaget besvigelser, så skal revisor opdage dem, hvis der skulle eksistere besvigelser i virksomheden.

¹⁶⁹ Spørgsmål 25 i spørgeskema – bilag 1.

¹⁷⁰ Tabel ved egen tilvirkning.

I forhold til Warmings tillidsproces (figur 3), vil det være forholdene ”opfattelse af normsæt” samt ”aktuelle oplevelser”, der bevirker, at regnskabsbrugerne får en lavere tillid til de statsautoriserede revisorer. Dette sker, idet regnskabsbrugerne har urimelige forventninger til revisors udførte arbejdshandlinger.

I forhold til Warmings tidligere undersøgelse fra 1990, fremkom der også her en markant forventningskløft mellem de statsautoriserede revisorer på den ene side og de øvrige respondentgrupper på den anden¹⁷¹. Det ses derved at denne forventningskløft mellem revisor og regnskabsbruger ikke er blevet mindre gennem de seneste 25 år. Grunden til dette kan som tidligere nævnt ses under tilliden, hvor denne er faldet pga. mange profilerede mediasager, som f.eks. sager om handlende skattely, IT Factory og lign. Her mener offentligheden, at revisor i visse tilfælde bør have opdaget de begåede besvigelser i f.eks. IT Factory sagen, samt sager vedrørende skattely.

Revisor skal samtidig også tage hensyn til de standarder, som er beskrevet i forhold til god revisionskik, offentlighedens tillidsrepræsentant, væsentlighedsniveau osv., som beskrevet i teoriafsnittet. Dette medvirker til, at når der er en negativ udvikling i forventningskløften, så vurderer vi, at det især må være revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant, der har en stor del af ansvaret for at formindske forventningskløften.

Vi kan se, at regnskabsbrugerne skal blive mere oplyst omkring, hvad revisor udfører af arbejdshandlinger. Eventuelt skal regnskabsbrugerens forventning af revisors arbejdshandlinger tilpasses ISA 240, for at gøre den nuværende forventningskløft mindre. Disse to tiltag vil blive behandlet senere i afhandlingen, og det beskrives om dette vil være muligt, samt hvilke ændringer der skulle foretages såfremt det er muligt.

8.11 Going concern

Vi har analyseret på nogle af de andre forventninger, som regnskabsbrugerne har til revisors arbejde, f.eks. revisors opgaver om at sikre et pålideligt årsregnskab.

”Forventer du, at et revisors arbejde sikrer pålideligheden i virksomheden årsregnskab?”¹⁷²

¹⁷¹ Warming-Rasmussen, Bent (1990), ”Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor”, s. 145.

¹⁷² Spørgsmål 27 i spørgeskema – bilag 1.

Spm. 27	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Delvist uenig	0	0,00%	9	23,68%	2	6,45%	11	8,80%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	7	18,42%	6	19,35%	13	10,40%
Delvist enig	21	37,50%	13	34,21%	15	48,39%	49	39,20%
Helt enig	35	62,50%	9	23,68%	8	25,81%	52	41,60%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 33¹⁷³

Ud fra spørgsmålet ses det at 62,50 % af de statsautoriserede revisorer er helt enige, hvorefter de resterende 21 revisorer er delvist enige. I forhold til virksomhedslederne og aktionærerne mener størstedelen, at regnskabet er pålideligt efter revisor arbejde. Respondenterne er enige i, at revisors arbejde sikrer, at regnskabet er pålideligt, hvor 100 % af revisorerne mener dette. For virksomhedsledere og aktionærer er det henholdsvis 57,89 % og 74,20 %, der er helt eller delvist enige. Dette indikerer, at virksomhedslederne er mere skeptiske overfor revisors udførte arbejde og påvirkningen af dette i forhold til aktionærerne.

I forhold til Warmings tidligere undersøgelse fra 1990 fremgik det af resultatet, at regnskabsbrugerne også forventer at revisors arbejde er at sikre, at virksomheden er finansielt sund. For at se på udviklingen af dette har vi valgt at stille vores respondenter samme spørgsmål, samt i hvilken grad de er enige eller uenige.

"I hvilken grad forventer du, at revisors arbejde sikrer, at virksomheden er finansielt sund?"¹⁷⁴

Spm. 26	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ingen grad	19	33,93%	4	10,53%	3	9,68%	26	20,80%
Lille grad	16	28,57%	4	10,53%	4	12,90%	24	19,20%
Nogen grad	14	25,00%	9	23,68%	6	19,35%	29	23,20%
Stor grad	7	12,50%	13	34,21%	12	38,71%	32	25,60%
Meget stor grad	0	0,00%	8	21,05%	6	19,35%	14	11,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Tabel 34¹⁷⁵

Resultatet af dette spørgsmål viser, at der er en forventning fra regnskabsbrugerne om, at revisors arbejde er med til at sikre at virksomheden er finansielt sund. Når vi ser på forskellige besvigelssager f.eks. sagen om IT Factory, lignede det at virksomheden var finansielt sund og modtog

¹⁷³ Tabel ved egen tilvirkning.

¹⁷⁴ Spørgsmål 26 i spørgeskema – bilag 1.

¹⁷⁵ Tabel ved egen tilvirkning.

sågar Ernst & Youngs vækstpris (nuværende EY), "Entrepreneur Of The Year", få dage før virksomheden kollapsede¹⁷⁶. Denne sag har fået meget medieomtale og det har haft en afledt effekt på tilliden til revisorerne, idet de ikke fik afdækket de besvigelser der blev begået i virksomheden.

Ud fra resultatet ses det, at 55,26 % af virksomhedslederne og 59,06 % af aktionærerne har den forventning, at revisors arbejde er at sikre at virksomheden er finansielt sund. Her er der en klar forventningskløft i forhold til de statsautoriserede revisorer, hvoraf 62,50 % mener at de i ingen eller lille grad er med til at sikre virksomhedens finansielle situation. Der er lidt uenighed blandt revisorerne, hvoraf 12,5 % mener at de i stor grad sikrer virksomhedens finansielle situation gennem deres arbejdshandlinger og 25 % har nogen grad af forventning til dette.

Denne forventningskløft mellem de statsautoriserede revisorer og de øvrige respondentgrupper har også eksisteret i tidligere undersøgelser. I Warmings undersøgelse fra 1990¹⁷⁷ var resultatet, at der var en markant forventningskløft på dette område inden for nogle af respondentgrupperne. Den undersøgelse blev sammenholdt med en lignende australsk undersøgelse, hvor der var en større forventningskløft mellem revisorer og aktionærer i Australien end i Danmark. Det kan derfor siges, at forventningerne til de statsautoriserede revisorer i Danmark er lavere, hvilket er med til at skabe en lavere forventningskløft. Det kan også skyldes, at der er en bedre forståelse for hvad revisor udfører af arbejdshandlinger, og dermed en bedre forståelse for hvad revisor laver i praksis. Warmings forklaring på den mindre forventningskløft i Danmark går på, at den omfattende samfundsdebat har vist, at aktionærerne er bevidst om, hvad revisors arbejde sikrer¹⁷⁸. Dette burde vi kunne udlede af vores undersøgelse, da der de seneste år har været meget debat om, hvad revisor burde have opdaget i, f.eks. IT Factory sagen. Dette er umiddelbart ikke gældende i forhold til den seneste udvikling, hvor forventningskløften mellem aktionærer og revisor er blevet større. Ifølge Brenda Porter kan den større forventningskløft skyldes de manglende standarder, manglende ydelser eller urealistiske forventninger til revisors arbejde.

I vores undersøgelse kom vi frem til to markante forventningskløfter mellem revisor og regnskabsbruger, i forhold til hvad revisors arbejde omfatter. Regnskabsbrugerne mener, at en central opgave i revisors arbejde er at opdage besvigelser, samt sikre at den reviderede virksomhed er finansielt sund.

¹⁷⁶ http://borsen.dk/nyheder/karriere/artikel/1/146148/ernst_young_snydt_af_flygtet_it_factory-chef.html senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁷⁷ Warming-Rasmussen, Bent (1990), *"Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor"*, s. 136.

¹⁷⁸ Warming-Rasmussen, Bent (1990), *"Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor"*, s. 137.

Sammenlignet med Warmings undersøgelser fra 1990 og 2001 er dette også tilfældet. Dog viser vores undersøgelse sammenlignet med Warmings, at forventningskløfterne på de to områder er blevet større. Vi har tidligere i opgaven analyseret hvilke forhold der har påvirket forventningskløfterne. Vi har derfor udarbejdet forslag til specifikke ændringer, der kan bidrage til at formindske forventningskløften.

Afviselserne kan skyldes at revisorerne i dag har mere fokus på, at det er ledelsens opgave at opdage besvigelser i forhold til ISA standarderne. Dermed mener revisorerne ikke, at det er deres centrale arbejdsopgave at sikre, at der ikke forekommer besvigelser i en virksomhed.

I forhold til aktionærene og virksomhedslederne, er tilliden fra disse til revisor faldende. Aktionærene og virksomhedslederne har en markant anderledes forventning til, hvilke arbejdshandlinger revisor foretager sig i forbindelse med en revision, end de arbejdshandlinger revisor rent faktisk foretager sig. Dette kan skyldes, at der har været mange erhvervs- og skattesager i medierne, hvor virksomheder er blevet revideret og rådgivet af revisionsfirmaer.

Aktionærene har en forventning om, at virksomheden er finansielt sund og uden besvigelser, når årsregnskabet er revideret og ydermere forsynet med en blank påtegning. Når der fremkommer skandalesager, som får meget medieomtale, så falder tilliden til de statsautoriserede revisorer, når disse ikke har afdækket de begåede besvigelser i virksomheden. Det ses i disse tilfælde, at hvor der bliver indgået forlig mellem kurator og revisionshusene, selvom revisor i første omgang vurderer at de har givet den nødvendige og lovpligtige ydelse i første omgang, er offentligheden og kurator ikke enige i denne betragtning. Det må antages at revisor heller ikke er enig i betragtningen om, at de har leveret den nødvendige og lovpligtige ydelse i første omgang, grundet f.eks. forligsindgåelsen i IT Factory sagen, vedrørende KPMG¹⁷⁹.

Her kan det siges, at den dårlige tillid til revisor får stor effekt fra de aktuelle oplevelser, som regnskabsbrugerne har i forhold til revisors udførte arbejde ifølge Warmings tillidsmodel¹⁸⁰.

Der kan forekomme sager, hvor revisorerne skal betale erstatning, for ikke at have udført deres arbejde ordentligt i forhold til gældende revisionsmæssige og lovgivningsmæssige rammer, og dermed også i forhold til hvad der kan forventes. Det er tilfældet, hvor forventningerne til revisors

¹⁷⁹ <http://finans.dk/finans/erhverv/ECE8618100/revisorer-betaler-kaempeerstatning-til-konkursbo-efter-it-factory/?ctxref=ext> senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁸⁰ Warming-Rasmussen, Bent (1990), *"Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor"*, s. 46.

arbejdshandlinger ikke er urimelige i forhold til, hvad revisor rent faktisk udfører af arbejdshandlinger.

8.12 Sammenligning med Warmings undersøgelse

I dette afsnit vil vi se nærmere på, hvor det findes relevant at sammenligne afhandlings undersøgelse med Warmings undersøgelser fra henholdsvis 1990 og 2001. Dette er blevet gjort undervejs i analysen, hvorfor dette afsnit vil opsummere det analyserede resultat.

I denne afhandling, under nærværende afsnit, har vi undersøgt følgende områder:

- Tillid mellem regnskabsbrugere og revisor.
- Årsregnskabets troværdighed.
- Forventninger til revisors arbejde herunder besvigelser og going concern.
- Ansvarsfordeling mellem revisor og ledelse.

I forhold til tilliden mellem regnskabsbrugerne og revisor har vi set i afsnit 8.6, at tilliden fra vores respondenter til de statsautoriserede revisorer er lavere, end det Warming kom frem til i sine undersøgelse¹⁸¹. Til brug i sammenligning med Warmings resultat har vi valgt at spørge til udviklingen i regnskabsbrugernes tillid til revisor over de seneste 15 år.

Her viste resultatet, at aktionærerne og virksomhedslederne havde fået mindre tillid til de statsautoriserede revisorer over årene. Dette var også resultatet, da vi målte respondenternes tillid på nuværende tidspunkt og sammenlignede dette med Warmings undersøgelse.

Vi har i vores afhandling set, at årsregnskabets troværdighed hænger sammen med den tillid, som regnskabsbrugerne har til de statsautoriserede revisorer, hvilket kan ses ud fra vores regressionsanalyse i afsnit 8.7. Dette var samme resultat, som Warming kom frem til ved undersøgelsen fra 2001.

De forhold, som har påvirket den faldende tillid og derved også påvirket troværdigheden i regnskabet, skyldes de medieskandaler, samt sagerne om de konkursramte pengeinstitutter, der har været de seneste år. Her har det været regnskabsbrugernes forventning, at revisor aktivt har taget stilling til forskellige problemer i en virksomhed.

¹⁸¹ Warming-Ramussen Bent, & Jensen, Lars (2001), "Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor", s. 18.

Vi har derfor valgt, at undersøgelsen i afhandlingen skulle undersøge, hvor der opstod forventningskløfter mellem de statsautoriserede revisorer og regnskabsbrugerne, set i forhold til hvad revisorerne skal udføre af arbejdshandlinger ud fra ISA standarderne og hvad regnskabsbrugerne forventer at revisor udfører af arbejdshandlinger.

Vi forespurgte respondenterne i spørgsmål 23, om de mente at revisor havde ansvaret for forskellige områder. Besvarelsenerne fra respondenterne viste, at det var omhandlende revisors arbejde vedrørende besvigelser, at det største ansvar blev tildelt til revisor – og dermed den største forventningskløft. Derudover var der også en stor forventningskløft i forhold til, om revisor skulle sikre, at virksomheden er finansielt sund. Sammenlignet med Warmings undersøgelse fra 1990, finder vi at forventningskløfterne stadig er markante.

Forventningskløften på disse områder er derved stadig gældende, hvorved vi kan diskutere om opdatering af ISA'er og erklæringsbekendtgørelse, har været tilstrækkelig for at mindske denne forventningskløft. Det kan godt have haft en positiv indflydelse på forventningskløften mellem regnskabsbruger og revisor, men der har været hændelser der har gjort forventningskløften større.

Vi har i afhandlingen fundet frem til, at sager som IT Factory, skattelysager m.v. har været med til at påvirke forventningskløften i en negativt retning og derved er forventningskløfterne fra Warmings tidligere undersøgelser stadig eksisterende.

I forhold til ansvarsfordelingen mellem revisor og ledelsen på området omkring besvigelser, kan vi se, at respondenterne er enige i, at det er ledelsens ansvar at afdække besvigelser, hvilket er samme resultat som Warming kom frem til. Det ses, at regnskabsbrugerne ved, at det er ledelsens ansvar, at opdage besvigelser i en virksomhed. Men også de besvigelser, som ledelsens ikke afdækker, forventer regnskabsbrugerne at revisor skal opdage.

I vores afhandling kan vi dermed se, at tilliden til de statsautoriserede revisorer er blevet mindre siden Warmings tidligere undersøgelser, derudover foreligger der stadig markante forventningskløfter, som der ikke er formået at blive taget hånd om.

Da dette er gældende har vi valgt at se på forskellige fremtidige initiativer, som kunne have en indflydelse på de nuværende forventningskløfter.

8.13 Delkonklusion

Vi kan på nuværende tidspunkt konkludere, at der eksisterer markante forventningskløfter mellem regnskabsbrugers forventninger til revisors arbejdshandlinger og revisors faktiske arbejdshandlinger. Forventningskløfterne er især i forhold til revisors arbejde i forbindelse med besvigelser, samt i forhold til om revisor skal sikre, at virksomheden er finansielt sund. Vi kan yderligere konkludere, at tilliden mellem revisor og regnskabsbruger er blevet mindre, hvilket har en stor indflydelse på årsregnskabets troværdighed. Undersøgelsen viser yderligere, at nogle af de forhold, som har haft størst indvirkning på stigningen af den negative indflydelse, er mediebevågenhed vedrørende sager såsom, skattelysager og besvigelssager.

9.0 Forbedringsforslag til formindsket forventningskløft

Ud fra ovenstående analyse vil vi give et forslag til hvilke tiltag, der kunne være med til at gøre forventningskløften mindre.

I forhold til Porters figur om forventningskløft (figur 2), skal forventningskløftens eksistens findes fra revisors side ved:

- Manglende ydelser.
- Manglende standarder.

Forventningskløften bliver større i ovenstående eksempler i forbindelse med besvigelssager, og sager hvori virksomheden ikke er finansielt sund. Ved disse situationer er det revisionsarbejdet (ydelsen) fra revisors side, som ikke er tilstrækkelig. Den manglende ydelse kan ofte skyldes, at ISA standarderne ikke beskriver nok, hvilke revisionshandlinger, der skal udføres, samt hvad der skal beskrives i revisionserklæringen.

Vi har derfor valgt at se på nogle tiltag, som kunne have en positiv effekt på forventningskløften mellem regnskabsbruger og revisor, så denne blev formindsket. Tiltagene er som følger:

- Ny revisionserklæring.
- Potentielle tiltag vedrørende revisors arbejdsgrundlag.

9.1 Ny revisionserklæring

Virksomheder, der har regnskabsperiode sluttende efter d. 15. december 2016 eller senere, bliver omfattet af nye/ændrede ISA standarder, som vedrører revisors erklæring.

Den nye revisionserklæring opbygges således¹⁸²:

- Konklusionen på revisionserklæringen.
- Udvidet indhold af erklæringens indhold omkring usikkerhed om virksomhedens fortsatte drift.
- Erklæringens beskrivelse af revisors uafhængighed.

Med den nye revisionserklæring kommer der en opbygning, hvor der startes med konklusionen, efterfulgt af en udvidet beskrivelse omkring Going Concern forhold. Her bliver der lavet en ansvarsfordeling mellem virksomheden og revisor. Derudover skal det beskrives, hvis der skulle være nogle usikkerheder i regnskabet. Dette kan være ved indregning og måling af regnskabsmæssige skøn, såsom værdiansættelse af virksomhedens aktiver.

Ved den nye opbygning af revisionserklæringen tilføjes der et nyt afsnit, som har til hensigt at regnskabsbrugeren får konklusionerne med det samme, hvorefter den skal indeholde den ny ISA 701 samt den ændrende ISA 570. Afslutningsvis skal den indeholde et afsnit omkring ledelsens og revisorens ansvar.

Den nye ISA 701 skal indgå i den nye revisionserklæring, og skal have til formål at mindske den nuværende forventningskløft mellem revisor og regnskabsbruger. Dette skal gøres ved, at alle centrale forhold i revisionen, efter revisors vurdering, skal indgå i erklæringen. Denne ISA standard omhandler: *"revisors ansvar for at kommunikere centrale forhold ved revisionen i erklæringen. Den har til hensigt at behandle både revisors vurdering af, hvad der skal kommunikeres i erklæringen, samt formen og indholdet af en sådan kommunikation"*¹⁸³.

De centrale forhold, som skal beskrives i dette afsnit kan være alle de forhold, som revisor har snakket med ledelsen om. Det kan også være forhold omkring indregning og måling, hvor der er tvivl om den anvendte regnskabspraksis er retvisende.

Her skal revisorerne beskrive hvilke forhold der gør sig gældende inden for det enkelte område, hvor der befinder sig regnskabsmæssige skøn. Revisor skal derefter beskrive, hvilke arbejdshandlinger der er udført for at afdække risikoen for fejl.

¹⁸²http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/ISAer%20afventer%20ikrafttraedelse/ISA%20700%20med%20flere%20_%20januar%202015_aaben senest besøgt d. 18/7-2016.

¹⁸³http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/ISAer%20afventer%20ikrafttraedelse/ISA%20700%20med%20flere%20_%20januar%202015_aaben d. 18/7-2016.

Men vil denne oplysning være med til at formindske forventningskløften i praksis mellem revisorerne og regnskabsbrugerne? Dette er et interessant spørgsmål. Vil dette ændre forventningskløften mellem regnskabsbrugers forventninger og revisors arbejdshandlinger ved den nye ISA standard? ISA 701 er allerede taget i brug i England, hvor vi kan se resultaterne af, hvordan selve erklæringen vil se ud i praksis.

Vi har valgt at se på en erklæring fra virksomheden GlaxoSmithKline¹⁸⁴. Her ses det, at revisor skal kommentere på hvordan revisionen er forløbet, hvilke risici der har været undervejs og hvilke revisionshandlinger revisor har udført.

Ud fra revisionens del af årsregnskabet ses det, at revisor beskriver strategien, planlægningen og handlingerne for revisionen¹⁸⁵. Derefter beskriver revisor (PwC), hvor der er regnskabsmæssige skøn, hvordan virksomhedens situation er i forhold til going concern (ISA 570), samt andre forhold som revisor er stødt på under revisionen¹⁸⁶. Her beskrives der, hvordan virksomheden indregner omsætning, hvordan de værdiansætter immaterielle aktiver og hensætter til skatteforhold. Dette er nogle af de centrale forhold, som revisor er stødt på under revisionen af virksomheden.

Efterfølgende gennemgås der, hvad revisor har udført af handlinger og om disse handlinger er vurderet effektive¹⁸⁷. Afslutningsvis beskrives der, hvad forventningen fra GlaxoSmithKline er til den eksterne revisor, samt hvad der er henholdsvis virksomhedens og revisorens ansvar.

Ud fra revisionserklæringen ses det, at der er mange standard beskrivelser, hvor der beskrives hvilke risici, der er i virksomheden og på de væsentligste regnskabsposter som f.eks. indregning af omsætning og værdiansættelse af immaterielle aktiver. De regnskabsbrugere, som har kendskab til revision, må antages at være klar over disse risici og hvilke arbejdshandlinger revisor udfører. Derfor mener vi ikke, at de "rutinerede" regnskabsbrugere vil få meget ud af disse oplysninger, da revisor i princippet beskriver deres arbejdshandlinger ud fra, hvad der står i ISA'erne.

I forhold til vores respondenter mener vi, at der vil komme en mindre forventningskløft mellem virksomhedslederne og revisorerne, da der i erklæringen forekommer beskrivelser af de centrale forhold ved revisionen, samt hvilke ansvarsområder revisor og virksomheden har som entiteter.

¹⁸⁴ GlaxoSmithKline PLC.

¹⁸⁵ Revideret årsrapport for GlaxoSmithKline, 2015, s. 88.

¹⁸⁶ Revideret årsrapport for GlaxoSmithKline, 2015, s. 91.

¹⁸⁷ Revideret årsrapport for GlaxoSmithKline, 2015, s. 93.

Dermed kan der ikke fra virksomhedens side af være en forventning til, at revisor skal udføre andre arbejdshandlinger end beskrevet i revisionserklæringen og dermed at revisor skulle have et ansvarsforhold, der går udover det beskrevne i revisionserklæringen.

Når vi ser på delen vedrørende centrale forhold og ansvarsområder, vurderer vi ikke, at det vil påvirke den eksisterende forventningskløft i forhold til respondentgruppen "aktionærer".

Når vi ser på den måde revisor beskriver de foretagne arbejdshandlinger, og effektiviteten af disse, vurderer vi heller ikke, at det får den enkelte aktionær til at få de samme forventninger til revisors arbejdshandlinger, som revisor udfører i praksis.

De centrale forhold, som skal beskrives er som tidligere nævnt de steder, hvor revisor enten har taget kontakt til ledelsen, eller de steder hvor der er foretaget regnskabsmæssige skøn i årsrapporten.

Som eksempel på dette har vi valgt et udsnit fra GlaxoSmithKline årsrapport, hvor der står beskrivelser af forskellige områder, hvorefter vi vil kommentere på det udvalgt afsnit:

Provisions for uncertain tax positions	The Committee considered current tax disputes and areas of potential risk and concurred with management's judgement on the levels of tax contingencies required. At 31 December 2015, the Group's balance sheet included a tax payable liability of £1.4 billion.
Impairments of intangible assets	The Committee reviewed management's process for reviewing and testing goodwill and other intangible assets for potential impairment. The Committee accepted management's judgements on the intangible assets that required writing down and the resulting impairment charge of £217 million in 2015. See Note 19 to the financial statements, 'Other intangible assets' for more details.
Valuation of contingent consideration in relation to ViV Healthcare	The Committee considered management's judgement that following the further improved sales performance of <i>Tivicay</i> and <i>Triumeq</i> , it was necessary to increase the liability to pay contingent consideration for the acquisition of the former Shionogi-ViV Healthcare joint venture. At 31 December 2015, the Group's balance sheet included a net contingent consideration liability of £3.4 billion. See Note 38 to the financial statements, 'Acquisitions and disposals' for more details.

188

Ovenstående er blot nogle af de oplysninger, som revisor i dette tilfælde har valgt at give til regnskabsbrugerne. Det ses her, at det er en beskrivelse af, hvordan indregningen er sket af immaterielle aktiver og efterfølgende er der en kommentering af hvad en nedskrivning har kostet virksomheden.

Vi har tidligere i afhandlingen afklaret, at størstedelen af den forventningskløft, der eksisterer mellem revisor og aktionærer er en forståelseskloft. Vi kan se i praksis, at området omkring de centrale forhold er uddybelse af ISA standarderne og vi vurderer derfor ikke, at aktionærene,

¹⁸⁸ Revideret årsrapport for GlaxoSmithKline, 2015, s. 91.

specielt de private aktionærer, vil kunne forstå denne del pga. sprogbarrierer samt kendskabet til revisors faktisk udførte arbejds handlinger.

Hvis regnskabsbrugerne havde sat sig mere dybdegående ind i revisors arbejde, ville regnskabsbrugerne allerede have en bredere forståelse for, hvad revisors arbejds handlinger omfatter. Dette skyldes, at revisor f.eks. beskriver, at der er en iboende risiko indenfor dette område. Her vil den almindelige investor ikke have forståelsen for, hvad dette har af betydning i praksis.

Vi vurderer, at aktieanalytikere og lignende er informeret om, hvad der gør sig gældende i den pågældende virksomhed og de vil derfor ikke få yderligere nytte af disse informationer.

Som tidligere beskrevet er der i den nye revisionserklæring, kommet ændringer til ISA 570 (Going Concern). Dette forhold skal der tages stilling til og virksomhedens finansielle situation skal kommenteres i årsrapporten. Derudover skal der være fokus på, hvordan den fremtidige indtjening opretholdes og om *”der er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der vil kunne rejse betydelig tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften,...”*¹⁸⁹.

I vores undersøgelse fandt vi frem til, at der opstod en stor forventningskløft mellem regnskabsbrugerne og revisorerne, i forbindelse med om revisors arbejde sikrer at virksomheden er finansielt sund. Set ud fra Porters model (figur 2) kan denne ændring være med til, at gøre forventningskløften markant mindre. Porter mener, at man kan regulere på de ydelser, der bliver leveret, og på de standarder, der er gældende, for at regulere forventningskløften.

Ved disse ændringer til revisionserklæring i henhold til ISA standarderne, skal ISA 570 (going concern) beskrives som et særskilt afsnit i den nye revisionserklæring. Dette vil ud fra teorien medføre, at standarderne bliver reguleret og den ydelse, der efterfølgende kommer, skal stemme overens med revisionsstandarderne og derved formindskes forventningskløften.

Den forventningskløft som vores undersøgelse fandt var, at regnskabsbrugerne (aktionærer og virksomhedslederne) var meget enige i, at revisor sikrer, at virksomheden er finansielt sund efter den er blevet revideret.

Efter at disse standarder er blevet ændret og revisor specifikt skal beskrive, hvilken usikkerhed der er forbundet med begivenheder eller forhold, der kan have betydning for virksomhedens drift, mener vi ikke, der er større sikkerhed for virksomhedens drift.

¹⁸⁹http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Standarder%20i%20høring/Auditing%20Reporting%20Juli%202015 senest besøgt d. 18/7-2016.

Grunden til dette skyldes, at det i praksis kun kort vil blive beskrevet, hvilke faktorer der påvirker virksomhedens fremtidige indtjening. Som eksempler har vi valgt to forskellige årsrapporter, en fra GlaxoSmithKline og en fra TUI Travel¹⁹⁰, som er den engelske del af Spies.

Som det første eksempel, har vi GlaxoSmithKline, som beskriver forholdet omkring going concern på følgende måde:

Significant issues considered by the Committee in relation to the financial statements	How the issue was addressed by the Committee
Going concern basis for the preparation of the financial statements	The Committee considered the outcome of management's half-yearly reviews of current and forecast net debt positions and the various financing facilities and options available to the Group. Following a review of the risk and potential impact of unforeseen events, the Committee confirmed that the application of the going concern basis for the preparation of the financial statements continued to be appropriate.

191

Her er det tydeligt, at going concern forholdet er noget, der blot skal nævnes og regnskabsbruger bliver ikke introduceret yderligere til nye informationer. Dermed skal dette forhold beskrives i den opdaterede ISA, både hvis virksomhedens finansielle situation er god eller dårlig.

Der kommer ikke yderligere oplysninger om, hvilke forhold der gør sig gældende for, at den fortsatte drift kan opretholdes, der står udelukkende at økonomien i virksomheden er finansielt sund.

Hvis vi ser på et andet eksempel, som stemmer fra TUI Travel, bliver der her nævnt, hvilke forhold der påvirker virksomheden, som den er nu og her, og hvad der kan påvirke virksomheden fremadrettet.

Forud for nedenstående beskrivelse fortæller revisor, at beskrivelsen er et nyt krav i forhold til lovgivningen. Going Concern forholdet beskrives således:

*“As a part of the continuation of the Castelfalfi development project in Italy, the Audit committee received regular reports on the status of the business and management’s considerations regarding the safe-guarding of the value of the investment in long term. The write-down of the book value that was effected for the annual financial statements was discussed in detail. In connection with this project, the Audit committee received in an extraordinary meeting in June a report on the settlement of tax proceedings brought by the Italian authorities against the business.”*¹⁹²

¹⁹⁰ TUI Travel PLC.

¹⁹¹ Revideret årsrapport for GlaxoSmithKline, 2015, s. 91.

¹⁹² Revideret årsrapport for TUI Travel, 2015, s. 33.

“The August meeting included reports on both the effects of the terrorist attacks in Tunisia and the Greek financial crisis on the Company’s operations and financial position.”¹⁹³

I denne beskrivelse af Going Concern forhold mener vi ikke, at der bliver skabt en merværdi hos regnskabsbrugerne. Der bliver udelukkende beskrevet, at terrorangrebene i Tunesien og den finansielle krise i Grækenland er nogle af de forhold, som kan have indflydelse på virksomhedens fremtidige drift.

Idet TUI Travel er et rejsebureau vurderer vi, at disse oplysninger er noget, som aktionærer og virksomhedslederne er fuldt ud klar over og, at terrorisme og finansielle kriser i de lande man arrangerer rejser til, har en påvirkning på, om kunderne vælger netop disse rejsemål.

Hvis revisionserklæringerne kommer til at have samme standard, som dem vi har vist eksempler på, vurderer vi ikke, at det kommer til at drage regnskabsbrugerne tættere på den forventning de har til revisors arbejdshandlinger. Derimod mener vi, at revisor aktivt skal tage stilling til om virksomheden er finansielt sund, og beskrive de forhold der gør sig gældende for fremtidig indtjening. Forventningskløften kan formindskes, idet revisor kommer tættere på regnskabsbrugernes forventninger til de udførte arbejdshandlinger.

Når vi ser på den sidste del af den nye revisionserklæring omhandlende, hvilke ansvarsområder som henholdsvis ledelsen og revisor har i forhold til årsregnskabet, vurderer vi, at dette vil give regnskabsbruger en bedre forståelse for revisors ansvarsområder og dermed en formindskelse af forståelseskløften, hvilket medfører en mindre forventningskløft.

Som eksempel på, hvordan dette ser ud i praksis har vi valgt nedenstående illustration:

¹⁹³ Revideret årsrapport for TUI Travel, 2015, s. 33.

Specific auditor responsibilities	Wider auditor responsibilities
▪ Discuss approach and areas of focus in advance with early engagement on understanding the implications of GSK's new operating model ▪ Ensure Sarbanes-Oxley scope and additional procedures are discussed and endorsed by management and communicated on a timely basis within GSK and PwC ▪ Avoid surprises through timely reporting of issues at all levels within the Group ▪ Ensure there is clarity of roles and responsibilities between the auditor and local management ▪ Respond to any issues raised by management on a timely basis ▪ Meet agreed deadlines ▪ Provide continuity and succession planning of key employees of the auditor ▪ Provide sufficient time for management to consider draft auditor reports and respond to requests and queries ▪ Employ consistent communication between local and central audit teams.	▪ Provide up-to-date advice on the new viability statement requirement ▪ Provide up-to-date knowledge of technical and governance issues, providing accurate and timely advice ▪ Serve as an industry resource; communicating best practice and industry trends in reporting ▪ Adhere to all independence policies (including GSK's policies, the Financial Reporting Council's ISA 240 and applicable Securities and Exchange Commission standards) ▪ Deliver a focused and consistent audit approach globally that reflects local risks and materiality ▪ Liaise with GSK's Audit & Assurance team to avoid duplication of work and Global Ethics and Compliance team to ensure common understanding of audit outcomes ▪ Provide consistency of advice at all levels of the organisation ▪ Ultimately provide a high quality service to the Board, be scrupulous in their scrutiny of the Group and act with utmost integrity.

194

Ovenstående illustration viser, at revisors ansvar indeholder kommunikation mellem ledelse og revisionen, ligesom revisor bør imødegå deadlines og lign. Derudover gøres det klart, at revisor skal gennemgå den politik, der er i virksomheden for at afdække besvigelser.

Efter vores vurdering vil denne del af revisionserklæringen give en bedre opfattelse af, hvem der bærer ansvaret for, hvis virksomheder går konkurs, eller hvis der ikke er opdaget væsentlige besvigelser.

Ydermere vurderer vi, at denne tydeliggørelse af ansvar for hvad revisor står til ansvar for, vil have en stor indflydelse på forventningskløften mellem ledelsen og revisorer.

Tidligere i afhandlingen fandt vi, at der er en forventningskløft mellem regnskabsbrugere og revisor i forskellige forbindelser, bl.a. i forbindelse med besvigelser, da ledelsen mener, at dette er en central opgave for revisor.

Det nye tiltag vedrørende erklæringen vil medføre, at revisor skal beskrive, hvilke revisionshandlinger revisor udfører i forbindelse med afdækning af besvigelser. Revisor skal samtidig se på virksomhedens regnskabspraksis og kommentere denne i årsrapporten. Derudover vil revisor ikke stå til ansvar for yderligere, såfremt anden regulering, revisionsmæssige standarder og lovgivningsmæssige rammer er overholdt vedrørende revisionen.

¹⁹⁴ Revideret årsrapport for GlaxoSmithKline, 2015, s. 93.

Dermed vil ledelsen ikke have urimelige forventninger til revisors arbejdshandlinger, men derimod realistiske forventninger, som revisor måtte forventes at kunne indfri. Vi vurderer, at dette vil føre til en formindskelse af forventningskløften mellem virksomhedsledelsen og revisor.

Derudover vurderer vi, at ansvarsoplysningen i revisionserklæringen må have indflydelse på effekten af, at når der opstår sager i stil med IT Factory-sagen, vil det give offentligheden, medierne og regnskabsbrugerne mere indsigt i, at revisor ikke skal afdække alle besvigelser i en virksomhed, og hvem der bærer ansvaret for afdækningen af besvigelser. Derved giver dette en mindre forventningskløft mellem regnskabsbrugere og revisor, hvis revisor udfører de handlinger de skal i forhold til reguleringen i ISA standarderne.

Den samlede vurdering af den nye revisionserklærings effekt på forventningskløften mellem regnskabsbruger og revisor, mener vi vil være altovervejende positiv, og dermed formindske den nuværende forventningskløft.

Vi vurderer, at den nye erklæring vil give en bedre forståelse for, hvad revisor har udført af arbejdshandlinger. Dermed vil forståelseskloften blive mindre. I forhold til Porters model om forventningskløften, vil vi vurdere, at forventningskløften bliver mindre da der bliver korrigeret på den ydelse, som bliver leveret samt de standarder som er gældende.

I forbindelse med informationskløften vil regnskabsbrugerne være i besiddelse af en større viden da de ikke længere kun kan forholde sig til virksomhedens regnskab. De yderligere oplysninger i årsregnskabet vil øge informationsmulighederne for regnskabsbruger og informationskløften vil blive mindre. Set i forhold til Warmings tillidsproces mener vi, at der vil blive skabt en større tillid til revisor og deres arbejdshandlinger, da der ved disse tiltag bliver sat fokus på ”opfattelse af normsæt”, samt at der vil komme en positiv respons på ”den aktuelle oplevelse”, som revisor giver regnskabsbruger. Dette vil føre til en større tillid mellem regnskabsbruger og revisor.

Vi mener, at hvis den nye erklæring skal have den størst mulige effekt, så kunne det f.eks. være FSR's opgave, at beskrive de forskellige standardformuleringer, som der kan henvises til i erklæringen. Derved har regnskabsbrugerne mulighed for at få en større forståelse for revisors arbejdshandlinger på FSR's hjemmeside. Det vil fjerne den nuværende forståelsesbarriere, der vil opstå hvis en revisor f.eks. skriver at, der er høj iboende risiko på et bestemt område. Så har regnskabsbrugerne ikke forståelsen for, hvad iboende risiko betyder og de vil kunne indhente information om de revisionsmæssige begreber ved FSR, eller anden instans der fik til opgave at udarbejde disse.

Dette vil være en meget krævende proces fra FSR's, eller anden instans side af. Vi vurderer, at den nye erklæring vil have indflydelse på ansvarsfordelingen, samt beskrive de risici og de udførte handlinger, der er foretaget i forbindelse med besvigelse samt Going Concern forhold. Men regnskabsbrugere, der ikke har faglig kendskab til termer og lignende, vil ikke kunne drage samme nytte af den nye revisionserklæring, som de regnskabsbrugere med højere faglighed.

I forhold til Porters model vil der stadig opstå en urimelighedskløft mellem nogle regnskabsbrugere og revisor. Dette tiltag vil ændre standarderne og dermed, hvad revisor skal udføre af arbejdsmæssige handlinger og give regnskabsbrugere yderligere information. Det vil ud fra de beskrevne teorier gøre forventningskløften mindre, samt den informationskløft der eksisterer.

9.2 Forbedringsforslag vedrørende revisors arbejdsgrundlag

Revisor er underlagt forskellige krav og reguleringer vedrørende de arbejds handlinger revisor skal foretage. Da revisor som tidligere nævnt er forpligtet til at gennemføre en effektiv revision uden væsentlig meromkostninger for klienten, er de krav og reguleringer revisor er underlagt essentielle for de arbejds handlinger revisor foretager. Ændrede revisionsstandarter kan derfor hjælpe revisor til, at imødekomme offentlighedens forventninger, vedrørende afdækningen af væsentlig fejlinformation i det reviderede årsregnskab som følge af konstaterede besvigelser. Vi vil i dette afsnit komme med vores forslag til forbedringer af visse gældende revisionsstandarter, samt påpege hvorvidt disse ændringer vil medføre en øget nytte værdi for regnskabsbrugeren. Samt hvilken betydning ændringerne vil have i forbindelse med revisors udførelse af virksomhedens revision.

9.2.1 ISA 240 – revisors ansvar i forbindelse med besvigelser

ISA 240 fritager revisor for ansvar i forbindelse med begåede besvigelser såfremt disse er foretaget ved hjælp af dokumentfalskneri eller via fiktive selskaber. Revisor er derfor som tidligere nævnt, ikke forpligtet til at kontrollere eller sørge for dokumenters ægthed. Burde revisor dog kontrollere ægtheden af de dokumenter, der udtages af revisor ved brug af stikprøveudtagelse og i givet fald, hvordan?

Revisor ville kunne kontrollere hvorvidt et påført CVR-nummer på en faktura tilhører et registreret selskab og hvilket forretningsmæssigt område dette selskab opererer under. Selskabets stiftere samt offentliggjorte årsrapporter for virksomheden vil også være tilgængelige for revisor, ligesom diverse data er offentligt tilgængelige via CVR-registerets hjemmeside. Skulle revisor indhente ovenstående bevis, ville det give revisor en vis fornemmelse af virksomheden og stifterne bag fak-

turaen samt forbedre revisors professionelle skepsis og mavefornemmelse. Dette vil naturligvis kun være aktuelt ved revision af virksomheder, der primært handler med danske selskaber, da der i udlandet ikke er samme detaljeringsgrad i de oplysninger der er offentligt tilgængelige.

Ovenstående forbedringsforslag vil være et tidskrævende detailarbejde for revisor. Det formåls- tjenestelige i forbedringen ville dog være at begrænse mulighed for, at der kunne foretages et mis- brug på baggrund af fiktive fakturaer og ikke eksisterende eller opløste virksomheder. Revisor ville også kunne holde den oplysningspligtige formålsbeskrivelse for virksomheden op imod den vare eller ydelse, som der er blevet handlet. Som nævnt er CVR-registreret udelukkende et dansk fænomen, og der findes derfor ikke lignende offentligt tilgængelige databaser i udlandet. Da ISA'erne er revisionsstandarder på verdensplan, vil en implementering af forbedringsforslaget kræve, at lignende databaser blev udviklet og vedligeholdt på verdensplan, hvilket ikke forefindes sandsynligt. Nyttевærdien for regnskabsbrugerne kontra det øgede ressourceforbrug for revisor findes ikke at stå mål med hinanden. Arten af besvigelser, der ville kunne opdages ved dette for- bedringsforslag, findes minimal og i tilfælde af, at denne type af besvigelser finder sted, formodes det, at besvigelsen finder sted i et så massivt omfang og udstrækning, at individerne bag besvigel- serne vil have taget forbehold for revisors arbejdshandlinger vedrørende konsistentstjek med CVR- registreret.

9.2.2 ISA 265 – Kommunikation om mangler i intern kontrol til den øverste og daglige ledelse

En af mange arbejdshandlinger revisor skal foretage er blandt andet at kontrollere, hvorvidt virk- somheden, der revideres, er i besiddelse af effektive interne kontroller samt operationel funkti- onsadskillelse. Det er oftere undtagelsen end reglen, at en virksomhed er i besiddelse af effektive interne kontroller samt funktionsadskillelse grundet størrelsen på virksomheden. Dette leder na- turligt til, at revisor har oplysningspligt omkring forholdende til den øverste ledelse i revisions- protokollatet. Revisor har dog ingen oplysningspligt overfor tredjemand, hvorfor diverse regn- skabsbrugere ikke bliver informeret.

Ville et notekrav i det reviderede årsregnskab omhandlende virksomhedens interne kontrolmiljø samt udbredelse af funktionsadskillelse hjælpe på regnskabsbrugerens stillingtagen omkring virk- somheden? De fleste begåede besvigelser i virksomheder kunne elimineres ved, at virksomheden havde implementeret et godt internt kontrolmiljø, samt funktionsadskillelse. Blev årsregnskabs- loven opdateret således, at et notekrav vedrørende interne kontroller, samt funktionsadskillelse, blev indført, ville regnskabsbrugeren blive stillet overfor gennemsigtighed vedrørende disse for-

hold i virksomheden og kunne derfra træffe et aktivt valg vedrørende dennes engagement i og risikovurderingen af virksomheden.

Med en indførelse af ændringsforslaget i årsregnskabsloven ville dette give regnskabsbrugere større indsigt i virksomhedens kontrolmiljø, hvor denne ville kunne træffe et valg på et mere oplyst grundlag. Som nævnt tidligere er det dog ikke alle virksomheder, der har muligheden for at indføre effektive kontroller, samt funktionsadskillelse. Mindre virksomheder vil dog oftest ikke være målet for eksterne investorer uden et i forvejen større kendskab til virksomheden eller branchen. Det antages, at de investorer, der ville finde en sådan virksomhed attraktiv, i forvejen ville være oplyst omkring kontrolmiljøet i mindre virksomheder, hvorfor en oplysning i det reviderede årsregnskab omhandlende manglende internt kontrolmiljø, samt funktionsadskillelse, ikke ville have en afskrækkende effekt på en ekstern investor. Det vurderes, at det ikke ville have en særlig høj nytteværdi hos regnskabsbrugeren generelt. Det antages, at pengeinstitutter m.v. allerede er klar over forholdene i mindre virksomheder vedrørende det interne kontrolmiljø og derved heller ikke drager nytte af oplysningen.

Revisors ansvarspådragelse ville stige, hvis ændringsforslaget blev indført. Hvis revisor ikke foretager arbejdshandlinger vedrørende det interne kontrolmiljø og funktionsadskillelse, på trods af at ændringsforslaget blev indført – og der blev begået tilsigtede handlinger i form af besvigelser, der kunne have været forhindret med et effektivt internt kontrolmiljø, ville revisor skulle afgive en supplerende oplysning i regnskabet, jf. ISA 706. Blev ændringsforslaget vedtaget og derved indskrevet i årsregnskabsloven, ville det ændre den nuværende formulering af revisionspåtegningen. Det er på nuværende tidspunkt ikke et krav, at revisor konkluderer eller kommenterer på virksomhedens interne kontrolmiljø. Revisor har dermed på nuværende lovgivningsgrundlag ikke oplysningspligt om det interne kontrolmiljø til tredjemand. En direkte nytteværdi ville næppe tilfalde regnskabsbruger ved mindre virksomheder i tilfælde af, at ændringsforslaget blev indført. Det vurderes, at regnskabsbrugerens nytteværdi ville være størst, hvis ændringsforslaget udelukkende omhandlede virksomheder i regnskabsklasse C og D.

9.2.3 ISA 320 – væsentlighed ved planlægning og udførelse af revision

Revisor opererer i forbindelse med revisionen af en virksomheds årsregnskab med et væsentlighedsniveau. Væsentlighedsniveauet kan affødes af forskellige parametre, bl.a. virksomhedens balancesum, resultat før skat og andre lignende indikatorer. Analysen viser, at offentligheden forventer, at der ingen væsentlige eller uvæsentlige fejl er at finde i en virksomheds årsregnskab, der er forsynet med en påtegning af revisor. Kunne man derfor forestille sig, at hvis væsentlighedsni-

veauet blev markant sænket og flere regnskabsposter dermed blev væsentlige for revisor, at flere mindre fejl blev fundet og rettet? Eller hvis revisor oplyste, hvilket væsentlighedsniveau der blev opereret med i revisionen, at dette ville hjælpe på regnskabsbrugerens forståelse af regnskabet? Kunne man i stedet opliste alle noterede, men ikke rettede fejl i årsregnskabet til regnskabsbrugeren og dennes viden? Revisor er i forvejen forpligtet til, at aflægge opdagelser af mindre ikke korrigerede fejl til virksomhedens øverste ledelse. Det vil derfor ikke blive markant mere omfangsmæssigt at indarbejde dette i det reviderede årsregnskab.

Førnævnte vil give en hvis nytteværdi for regnskabsbrugeren, da det bliver synliggjort, hvilke slags fejl der er blevet frembragt ved revisionen og hvilken monetær størrelse disse er på. Det vil samtidig give et incitament til ledelsen om, at rette flere fejl på baggrund af revisors opdagelser, for at bringe mere troværdighed i virksomhedens årsregnskab. Dette vil lede til et mere retvisende årsregnskab, hvor regnskabsbruger har fuld indsigt i de ikke væsentlige fejl, der måtte optræde i virksomheden. Revisor skal tage forbehold i regnskabet, hvis denne finder væsentlige fejl under revisionen af virksomheden, der ikke bliver rettet. Hvis revisor finder uvæsentlige fejl i regnskabet under revisionen, som ikke bliver rettet men blot opnoteret til ledelsens brug – vil disse så også være omfattet af revisionserklæringen ved supplerende oplysninger hvis ændringsforslaget bliver gennemført? ISA 706 definerer, hvornår en oplysning skal give anledning til en supplerende bemærkning i revisionserklæringen. Definitionen går på, at oplysningen skal være af afgørende karakter for regnskabsbrugers forståelse af regnskabet. Siden revisor foretager en vurdering og denne vurdering går på, at der ikke er tale om væsentlig fejl der bør rettes, antages det ikke at ændringen vil have en direkte konsekvens for revisors erklæring på det reviderede årsregnskab, men alene vil give regnskabsbruger en større forståelse for de mindre og ikke væsentlige fejl, der opstår i virksomheder.

9.2.4 ISA 530 – revision ved brug af stikprøver

Hvis revisor foretog komplet bilagsrevision af den reviderede virksomheds underliggende bilag, ville langt flere besvigelser samt mistanke om besvigelser blive ført frem i lyset. Revisors revisionserklæring erklærer med høj grad af sikkerhed, svarende til 90 – 95 % sikkerhed, at regnskabet udviser et retvisende billede af virksomhedens finansielle status, samt at regnskabet ikke er fejlbehæftet. Revisor kontrollerer dog ikke 90 – 95 % af alle bilag eller transaktioner, som virksomheden har haft. Dette ville føre til et enormt ressourceforbrug hos revisor og modarbejde revisorlovens § 16, der dikterer, at revisor skal *”udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader”*. Revisor benytter sig i stedet af kontrol ved hjælp af stikprøver. Revisor

vurderer derved risikoen for fejl i en given population og udvælger stikprøvestørrelsen efter denne risiko. En tommelfingerregel indenfor stikprøvestørrelse dikterer, at 15 – 20 stikprøver ved lav risiko er et repræsentativt antal for at afdække fejl¹⁹⁵. Revisor er derved ikke i nærheden af, at teste 90 – 95 % af populationen, men udtaler sig alligevel med denne procentuelle grad af sikkerhed.

Skal revisionspåtegningen i et revideret årsregnskab tilføjes et afsnit omhandlende hvor mange bilag revisor har revideret ud af en given population? Dette ville give regnskabsbrugeren en forståelse for, hvor meget revisor egentlig reviderer af virksomhedens underliggende materiale. Dette ville gøre regnskabsbrugeren opmærksom på, at ikke alt underliggende materiale bliver revideret, og slet ikke 90 – 95 %. Regnskabsbrugeren har dog ikke samme kendskab til revision og stikprøvestørrelser som branchefolk har, hvorfor de ikke besidder den fornødne viden om de risici revisor arbejder efter, såsom iboende risiko og kontrolrisiko for enkelte regnskabslinjer. Denne manglende forståelse kan samtidig lede til en misforståelse hos regnskabsbrugeren, nemlig at revisor ikke har testet nok underliggende materiale jf. stikprøven, til at kunne udtale sig med 90 – 95 % sikkerhed for populationen.

9.2.5 ISA 540 – revision af regnskabsmæssige skøn

Revisor skal have forståelse for både virksomheden og den branche virksomheden opererer i. Revisor skal bruge denne forståelse til at vurdere, hvorvidt virksomhedens regnskabsmæssige skøn er korrekt fastsat. Revisor skal derfor være i stand til at vurdere, hvorvidt et aktivt virksomheden kontrollerer, er korrekt værdimæssigt skønnet, samt indregnet i det reviderede årsregnskab. Det kan give store udfordringer for revisor, hvis denne ikke har virksomhedsmæssig og branchemæssig indsigt, især hvis aktivet ikke normalt bliver handlet på et åbent og efficient marked, hvor revisor kan læne sig op ad køb og salgsværdier for lignende aktiver. Revisor kan i visse tilfælde vælge at indkalde eksterne eksperter til vurdering af en virksomheds regnskabsmæssige skøn, men i sidste ende er det virksomheden der besidder den største viden og kendskab til markedet, der opereres på. Virksomheden vil altid have en interesse i, at aktivet har en så høj værdi som muligt.

Revisor bliver tildelt redskaber til at revidere de regnskabsmæssige skøn, som en virksomhed foretager sig i ISA 540. Et af disse redskaber er brugen af eksterne eksperter til vurdering af aktivets værdiansættelse. Burde dette redskab snarere være et krav end et redskab for revisor? Hvis denne ikke besidder den nødvendig viden til at værdiansætte aktiver, f.eks. de aktiver der ikke bliver

¹⁹⁵ (Eilifsen, Messier Jr., Glover & Prawit, 2010) Auditing & Assurance services, side 282.

handlet på et aktivt og efficient grundlag, ville regnskabsbrugerne ikke finde større troværdighed ved, at det reviderede årsregnskab indeholdte en note, der fortalte at virksomhedens anlægsaktiver var blevet vurderet af ekstern ekspertise på det specifikke område anlægsaktivet omhandlede? Hvad hvis der ikke findes uvildig ekstern ekspertise, der kan vurdere aktivets værdiansættelse og forventede resterende levetid? Er virksomheden indforstået med, at revisionen er forbundet med ekstraindele for ekstern ekspertise, selvom de er af overbevisningen om, at aktivet fra starten af er værdiansat korrekt af virksomheden selv? Hvis der ikke kan findes ekstern ekspertise indenfor aktivets område, hvorfor det ikke vil være muligt at indhente en korrekt repræsentativ værdi for aktivet siden det er et krav, at det skal være en ekstern ekspert der værdiansætter aktivet, skal revisor så tage forbehold i revisionserklæringen for aktivets værdi og resterende levetid og dermed den fremtidige indtjening aktivet skulle indbringe for virksomheden? Et sådan ændringsforslag virker ikke plausibelt. Det ville ikke være i hverken revisorens eller virksomhedens interesse, om end regnskabsbrugerne ville få en nytteværdi ud af ændringsforslaget, såfremt ekstern ekspertise ville være i stand til at værdiansætte aktivet og dette fremstod i det reviderede årsregnskab.

10.0 Konklusion

Formålet med denne afhandling er med udgangspunkt i den valgte teori og empiri at undersøge, hvorvidt der stadig er en forventningskløft mellem regnskabsbrugeres forventning til revisors arbejdshandlinger og revisors faktiske arbejdshandlinger, dette med fokus på afdækning af besvigelser.

Det konkluderes ud fra teorien i nærværende afhandling at en besvigelse defineres ved: *”En bevidst handling udført af en eller flere personer blandt den daglige ledelse, den øverste ledelse, medarbejdere eller tredjepart, hvor vildledning for at opnå en uberettiget eller ulovlig fordel er involveret”*. Konklusionen er nået på baggrund af de behandlede ISA standarder, samt andre revisionsmæssige reguleringer og lovgivningsmæssige rammer.

Revisors ansvar og arbejdshandlinger i relation til besvigelser er reguleret i revisionsprocessen gennem revisorloven, årsregnskabsloven og ISA standarderne. Vi konkluderer, at de krav, der stilles til revisor i forbindelse med afdækningen af muligt begåede besvigelser og besvigelserisici primært reguleres i ISA standarden 240. Revisor skal udføre bestemte arbejdshandlinger, såsom forespørgsel til virksomhedens ledelse eller medarbejdere, der er ansvarlige for komplekse transaktioner eller interne kontroller, derudover om de er vidende om begåede besvigelser eller har mistanke herom. Revisor skal opnå forståelse for ledelsens tilsyn og tilstedeværelse af besvigelserisikofaktorer, samt undersøge om der er andre indikationer for besvigelser. Revisor skal tilpasse de revisionsmæssige arbejdshandlinger efter den risikofaktor, revisor vurderer er til stede i virksomheden i forbindelse med besvigelser. Revisor skal teste bogføringsmæssige poster, gennemgå regnskabsmæssige skøn, samt vurdere usædvanlige transaktioner, der optræder i virksomheden. Det konkluderes, at revisor ikke besidder fornøden lovmæssig hjemmel til at kommunikere begåede besvigelser videre til tredjemand – undtagelsesvis i tilfælde hvor der optræder væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser, har revisor mulighed for at kommunikere dette i revisionspåtegning, hvorved tredjemand ville blive informeret. Revisor har ved besvigelser der ikke fører til væsentlig fejlinformation, alene pligt til at underrette den øverste ledelse og i grove tilfælde, eller ved den øverste ledelses negligering af besvigelserne, Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet, SØIK.

Vi konkluderer, at regnskabsbrugerne (aktionærer og virksomhedsledere) forventer, at revisor afdækker alle besvigelser bortset fra ubetydeligheder. Det konkluderes ligeledes, at regnskabsbrugerne mener, at det er en central opgave for revisor at opdage besvigelser ud fra deres forventnin-

ger til hvad den lovgivningsmæssige ramme indeholder. Vi kan konkludere, at regnskabsbrugerne har en forventning til, at revisor vurderer om selskabsledelsens effektivitet samt om etableringen af kontroller er efficient implementeret for at imødekomme finansielle risici.

Regnskabsbrugerne forventer at revisor foretager arbejdshandlinger, der sikrer, at virksomhedens finansielle situation kan betegnes som finansielt sund og hvis dette ikke er tilfældet, at dette oplyses i det reviderede årsregnskab.

Vi kan konkludere, at tilliden mellem regnskabsbrugerne og revisor er blevet formindsket siden Warmings tidligere undersøgelser. Formindskelsen af tilliden fra regnskabsbruger til revisor skyldes de aktuelle oplevelser i tillidsprocessen. Regnskabsbrugerne har haft forventninger til den leverede ydelse, som revisor ikke har kunne imødekomme.

Vi kan ud fra analysen konkludere, at forventningskløften mellem regnskabsbrugerne og revisors arbejdshandlinger er forstørret i forhold til Warmings undersøgelser. De forventningskløfter, der var eksisterende i Warmings undersøgelser er stadig gældende og har ydermere udviklet sig negativt.

Vi kan konkludere, at de væsentligste forventningskløfter, der eksisterer på nuværende tidspunkt, forekommer i forhold til revisors arbejdshandlinger vedrørende virksomhedens fortsatte drift, samt afdækning af besvigelser. Baggrunden for forventningskløfterne bunder i, at regnskabsbrugerne forventer at ovenstående er en central opgave i forbindelse med revisors arbejdshandlinger. Det konkluderes dog, at der ikke findes lovgivningsmæssig eller revisionsstandsmæssig hjemmel til, at ovenstående er en central opgave ved revisors arbejdshandlinger i forbindelse med en revision.

Forfatterne af denne afhandling konkluderer, at forventningskløften som Warming undersøgte i år 1990 og 2001 stadig eksisterer. Forventningskløften eksisterer mellem regnskabsbrugere og revisorer, på baggrund af urimelige forventninger. Regnskabsbrugerne forventer, at revisor udfører arbejdshandlinger, der ikke finder hjemmel i de nuværende reguleringer der forefindes for revisor. Regnskabsbrugerne har især urealistiske forventninger i forhold til revisors arbejdshandlinger, når det kommer til afdækningen af besvigelser, hvor det er konkluderet i afhandlingen, at revisor ikke besidder de nødvendige værktøjer til at imødekomme denne forventning.

Afslutningsvis kan vi konkludere, at foretages der ikke ændringer af revisors regulatoriske rammer, samt den ydelse revisor skal levere, vil der fortsat eksistere en forventningskløft mellem regnskabsbrugerne og revisor.

11.0 Perspektivering

Nærværende afhandling har haft fokus på, om der stadig eksisterer en forventningskløft mellem regnskabsbrugerne og revisor i forhold til regnskabsbrugernes forventning til revisors arbejde og revisors faktisk udførte handlinger.

Det kunne ud fra samme tankegang være interessant at se på flere forskellige regnskabsinteressenter, herunder kreditgivere, erhvervsjournalister, m.v. Ved en sådan analyse ville det have været interessant at se på, om der her var lignende forventningskløfter eller om den overhovedet var tilstede i disse grupper af regnskabsbrugere. Dette vil give et større sammenligningsgrundlag, hvor flere interessenter ville kunne tilkendegive deres holdninger til revisors arbejdshandlinger samt deres tillid til revisorer.

Hertil kunne det ydermere være interessant, at se på regnskabsbrugere samt revisorer, der arbejder uden for Danmark. Her kunne det undersøges, hvorvidt der var sammenlignelige forventningskløfter mellem regnskabsbrugere og revisorer i udlandet. Derudover kunne der redegøres for, hvilke lovgivningsmæssige regler revisor skal leve op til i forbindelse med besvigelser i de pågældende lande. Eventuelt kunne der laves en research og undersøgelse af, hvor der er andre lovgivningsmæssige krav, og benytte resultatet af denne som et sammenligningsgrundlag med de danske regler. Det vil derved være muligt at analysere på forskellene mellem forventningskløfter i forskellige lande sammenholdt med landenes respektive lovgivninger, samt konsekvensen af denne i forbindelse med forventningskløfter. Derved vil det være muligt at se på, hvorvidt en ændring af de lovgivningsmæssige regler ville føre til en formindsket forventningskløft, samt hvorvidt revisor ville være bedre stillet i forhold til at afdække imod besvigelser.

Nærværende afhandlingsfokus har været baseret på en sammenligning af Bent Warming-Rasmussens undersøgelse, hvilket har haft indflydelse på selve opbygning af spørgeskemaet m.v. Der er også lavet andre undersøgelser, samt andre afhandlinger, der belyser forventningskløften mellem regnskabsbruger og revisor, hvorved det kunne være interessant, at lave en sammenligning mellem disse og se på forskelle samt ligheder med vores undersøgelse.

Derudover kunne det være interessant, at lave flere og mere omfattende interviews. Ved denne metode ville vi kunne få en bedre forståelse og en dybere besvarelse af regnskabsbrugernes holdninger end ved nuværende metode, f.eks. ved personlige interviews eller fokusgruppeinterviews. Dette ville dog kræve et større tidsperspektiv, men ville også give nogle mere dybdegående svar og give bedre overbevisning for, om de udvalgte regnskabsbrugere har de fornødne kompetencer til at forstå og sætte sig ind i revisors arbejdshandlinger.

Vi har valgt at komme med nogle forbedringsforslag, som kan have indflydelse på forventningskløften. Det kunne være interessant, at lave interviews med både regnskabsbrugere og revisorer for at høre, hvorvidt dette ville have en indflydelse på deres svar og synspunkter. Dertil kunne det være interessant, at udarbejde samme undersøgelse af revisorer og forskere i Storbritannien, da den nye erklæring allerede er gældende der. Dertil kunne der analyseres på, hvorvidt dette har haft den ønskede effekt, som oprindeligt var tiltænkt den nye revisionserklæring.

Litteraturliste

Bøger:

- Warming-Rasmussen, Bent (1990), *Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor*.
- Warming-Rasmussen, Bent & Jensen, Lars (2001), *Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant – Aspekter af tillidsforholdet mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor*.
- Boolsen, Merete Watt (2008), *Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene*, 1. udgave, 1 oplag, Hans Reitzels.
- Bryman, Alan & Bell, Emma, *Business Research Methods, 3rd Edition*, New York: Oxford University Press, 2011.
- Vøxted, Søren, *Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder*, 3. udgave, København: Academica, 2006.
- Olsen, Poul Bitsch & Pedersen, Kaare, *Problemorienteret projektarbejde*, 3. udgave, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 2003.
- Wells, Joseph T. (2011), *Principles of Fraud Examination*, Wiley.
- Eilifsen, A., Messier Jr., W. F., Glover, S. M., & Prawitt, D. F. (2010), *Auditing & Assurance services*, McGraw-Hill Higher Education.
- Kim Füchsel, Martin Lunden, Tjørnelund Thomsen, Lars Englund (2013), *Revisors skriftlige erklæringer*, 4. udgave, Karnov Group.
- Agresti, Allan & Franklin, Christine (2013), *Statistics the art and science of learning from data*, Pearson Education.

Artikler:

- Porter, Brenda (1993), *An empirical study of the Audit Expectation-Performance Gap*, Business Source Complete.
- PwC (2014), *Economic Crime: A threat to business globally*.
- Humphrey, Christopher (1997), *Debating Audit Expectations*, Business Source Complete.
- Malaysian Institute of Accounts (2011), *Narrowing The Audit Gaps: A Call for Chance*.
- Jack W. Dorminey, Scott Fleming, Mary-Jo Kranacher, Richard A. Riley, “Beyond the Fraud Triangle”, CPA journal 2011.

- Larsen, Rolf Elm, Revision materialesamling 2007-1, "*revision i agentteoretisk belysning*".

Internationale standarder:

- ISA 240 Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskabet.
- ISA 315 Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser.
- ISA 330 Revisors reaktion på vurderede risici.
- ISA 570 Fortsat drift (going concern).
- ISA 700 Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab.
- ISA 701 Kommunikation af centrale forhold ved revisionen I den uafhængige revisors erklæring.

Andre reguleringer:

- Revisorloven.
- Erklæringsbekendtgørelsen.
- Straffeloven.
- FSR.
- Årsregnskabsloven.

Andre kilder:

- <http://politiken.dk/oekonomi/dkoekonomi/ECE2109762/ansatte-stjaeler-aarligt-for-1-milliard/>
- <https://www.dr.dk/nyheder/penge/se-listen-de-3-stoerste-danske-svindelsager>
- http://politiken.dk/oekonomi/fokus_oekonomi/Luxembourg_laekage/ECE2516654/en-million-danskeres-teleselskab-bruger-skattely/
- <http://finanswatch.dk/Finansnyt/article6001935.ece>
- <http://bizzen.blogs.business.dk/2014/05/14/taberne-pa-it-factory-millardsag-mod-kpmg-tidligst-i-retten-efter-6-ar/>
- <http://www.pwc.dk/da/nyt/2016/ny-revisorlov-jun-06.pdf>
- <http://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/11/130013/artikel.html>

- <http://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/11/30725/artikel.html>
- <http://finans.dk/finans/erhverv/ECE8618100/revisorer-betaler-kaempeerstatning-til-konkursbo-efter-it-factory/?ctxref=ext>
- Revideret årsrapport TUI Travel for 2015.
- Revideret årsrapport GlaxoSmithKline for 2015.

Bilag 1 - Spørgeskema til revisorer

Den statsautoriserede revisor skal ifølge revisorlovens §6a optræde som offentlighedens tillidsrepræsentant, når han/hun reviderer et aktie- eller anpartsselskabs årsregnskab. Det er derfor vigtigt, at brugerne af årsregnskaber nærer tillid til revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant.

Til brug for undersøgelsen er det nødvendigt at vide lidt om dem.

- 1) Deres alder: _____ år
- 2) Køn: ____ Mand ____ Kvinde
- 3) Erhvervsgruppe: ____ Statsautoriseret revisor ____ Virksomhedsleder ____ Aktionær
- 4) I hvilket år modtog De Deres beskikkelse? _____
- 5) Hvilken tilknytning har De til det revisionsfirma de arbejder i?

a. Indehaver _____

b. Ansat statsautoriseret revisor _____

c. Andet _____

- 6) Hvilken teoretisk uddannelse har De?

a. Cand.merc.aud _____

b. HD med særprøver _____

c. Andet _____

Hvis andet beskrives hvilken uddannelse

- 7) Hvilket revisionsfirma arbejder de i?

	Arbejdssted
KPMG	
PwC	
Deloitte	
BDO	
EY	
Beierholm	
Andre	

- 8) Hvor mange års erfaring har de inden for deres arbejdsområde? _____

9) Deres kendskab til følgende revisionsfirmaer er:

	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab
KPMG					
PwC					
Deloitte					
BDO					
EY					
Beierholm					

Første aspekt er at undersøge holdninger til nogle overordnede samfundsforhold. Tag venligst stilling til følgende udsagn:

10) Den almindelige forretningsmoral i erhvervslivet er i forhold til 10 års siden:

Ved ikke	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

11) Gennem de seneste 10 år er retsforfølgelsen af personer involveret i økonomisk kriminalitet blevet:

Ved ikke	Meget mindre effektiv	Lidt mindre effektivt	Uændret	Lidt mere effektivt	Meget mere effektivt

12) Et årsregnskab, der er revideret af en revisor med en beskyttet titel (statsautoriseret revisor) er mere troværdigt end et årsregnskab der ikke er revideret af en sådan:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

13) Deres tillid til følgende revisionsfirmaer:

	Ved ikke	Meget Lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor
KPMG						
PwC						
Deloitte						
BDO						
EY						
Beierholm						

14) Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres tillid til de statsautoriserede revisorer:

Meget mindre tillid	Lidt mindre tillid	Uændret tillid	Lidt større tillid	Meget større tillid

15) Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres omgangskreds tillid til de statsautoriserede revisorer:

Ved ikke	Meget mindre tillid	Lidt mindre tillid	Uændret tillid	Lidt større tillid	Meget større tillid

Det næste aspekt er hvorledes tilliden til de statsautoriserede revisorer har udviklet sig.

16) Deres tillid til de statsautoriserede revisorer i forhold til for 15 år siden:

Meget mindre	Lidt mindre	Uændret	Lidt større	Meget større

Evt. grund/grunde hertil:

17) Deres tillid til de statsautoriserede revisorer på nuværende tidspunkt:

Meget lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor

18) Hvem mener du revisor repræsenterer?

- a. Klienten ____
- b. Offentligheden ____
- c. Begge ____

I 1994 blev det lovfæstet at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant.

- 19) En lovfæstelse af et etisk regelsæt for de statsautoriserede revisorer vil i højere grad øge Deres tillid til revisorstanden end et etisk regelsæt opstillet af Foreningen for Statsautoriserede Revisorer:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

- 20) Nedenstående mulige tiltag vil øge Deres tillid til statsautoriserede revisorer:

	Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig
En mere informativ revisionserklæring					
En nuværende revisionspåtegning indeholder bemærkningen: at revisor har "udført revisionen m.h.p. at opnå en begrundet overbevisning om, at regnskaberne er uden væsentlige fejl eller mangler" det skal fremover beløbsangives, hvad der anses for væsentligt i det konkrete regnskab					

- 21) Har du, under dit arbejde som revisor været med til at opdage besvigelser?

- Aldrig ____
- Få gange ____
- Mange gange ____

22) *Har nogle af nedenstående forhold påvirkning på deres tillid til de statsautoriserede revisorer?* ”

	Ja, stor positiv påvirkning	Ja, lille positiv påvirkning	Ingen påvirkning	Ja, lille negativ påvirkning	Ja, stor negativ påvirkning
Sager vedrørende skattely, eller selskabstømmende sager?					
Sager lignende IT Factory, konkursramte pengeinstitutter?					
Udbytte sagen fra SKAT?					
Opdatering af ISA standarderne?					
Tvungen rotationsordning ift. Hvor lang tid en revisor må have en kunde?					

Andre forhold? _____

23) *”Hvad forventer de, at en statsautoriseret revisors arbejde omfatter kontrollen af?”*

	Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig
Alt underslæb i selskabet er konstateret (bortset fra ubetydeligheder)					
Selskabsledelsen er effektiv (herunder at den har etableret et formelt overvågningssystem for finansielle risici)					
Virksomheden er finansielt sund					

(dvs. der er tale om en Going Concern)					
Selskabet drives økonomisk optimalt, f. eks. Ved at indkøbene sker hos de billigste leverandører					
Selskabsledelsen har udført alle de miljølovgivningen fastlagte pligter					

24) Mener du at opdagelse af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde?

Enig	Uenig

25) I hvilken grad mener du, at det er ledelsens ansvar at opdage besvigelser?

Ingen grad	Lille grad	Nogen grad	Stor grad	Meget stor grad

26) I hvilken grad forventer du, at revisors arbejde sikrer, at virksomheden er finansielt sund?

Ingen grad	Lille grad	Nogen grad	Stor grad	Meget stor grad

27) Forventer du, at revisors arbejde sikrer pålideligheden i virksomheden årsregnskab?

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

Mange tak for Deres hjælp

Bilag 2 - Spørgeskema til aktionærer

Den statsautoriserede revisor skal ifølge revisorlovens §6a optræde som offentlighedens tillidsrepræsentant, når han/hun reviderer et aktie- eller anpartsselskabs årsregnskab. Det er derfor vigtigt, at brugerne af årsregnskaber nærer tillid til revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant.

Til brug for undersøgelsen er det nødvendigt at vide lidt om dem.

- 1) Deres alder: _____ år
- 2) Køn: ____ Mand ____ Kvinde
- 3) Erhvervsgruppe: ____ Statsautoriseret revisor ____ Virksomhedsleder ____ Aktionær
- 4) Hvor mange års erfaring har de inden for deres arbejdsområde? ____
- 5) Deres stillingsbetegnelse _____
- 6) Deres kendskab til en eller flere statsautoriserede revisorer som privatpersoner er af følgende omfang:
 - a. Intet kendskab ____
 - b. Lidt kendskab ____
 - c. Noget kendskab ____
 - d. Meget kendskab ____
 - e. Indgående kendskab ____
- 7) Hvor mange revisionspåtegninger har de læst indenfor det seneste år? Ca. ____ stk.
- 8) Deres kendskab til statsautoriserede revisorers arbejdsområde er af følgende omfang:
 - a. Intet kendskab ____
 - b. Lidt kendskab ____
 - c. Noget kendskab ____
 - d. Meget kendskab ____
 - e. Indgående kendskab ____
- 9) Deres kendskab til følgende revisionsfirmaer er:

	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab
KPMG					
PwC					
Deloitte					
BDO					
EY					
Beierholm					

Første aspekt er at undersøge holdninger til nogle overordnede samfundsforhold. Tag venligst stilling til følgende udsagn:

10) Den almindelige forretningsmoral i erhvervslivet er i forhold til 15 års siden:

Ved ikke	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

11) Gennem de seneste 10 år er retsforfølgelsen af personer involveret i økonomisk kriminalitet blevet:

Ved ikke	Meget mindre effektiv	Lidt mindre effektivt	Uændret	Lidt mere effektivt	Meget mere effektivt

Det næste aspekt er hvorledes tilliden til de statsautoriserede revisorer har udviklet sig.

12) Deres tillid til de statsautoriserede revisorer i forhold til for 15 år siden:

Meget mindre	Lidt mindre	Uændret	Lidt større	Meget større

Evt. Grund/grunde hertil:

13) Deres tillid til de statsautoriserede revisorer på nuværende tidspunkt:

Meget lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor

14) Et årsregnskab, der er revideret af en revisor med en beskyttet titel (statsautoriseret revisor) er mere troværdigt end et årsregnskab der ikke er revideret af en sådan:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

- 15) Et årsregnskab, der er revideret af en statsautoriseret revisor er mere troværdigt end et årsregnskab der er revideret af en registreret revisor:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

- 16) Deres tillid til følgende revisionsfirmaer:

	Ved ikke	Meget Lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor
KPMG						
PwC						
Deloitte						
BDO						
EY						
Beierholm						

- 17) Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres tillid til de statsautoriserede revisorer:

Meget mindre tillid	Lidt mindre tillid	Uændret tillid	Lidt større tillid	Meget større tillid

- 18) Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres omgangskreds tillid til de statsautoriserede revisorer:

Ved ikke	Meget mindre tillid	Lidt mindre tillid	Uændret tillid	Lidt større tillid	Meget større tillid

- 19) Hvem mener du revisor repræsenterer?

- Klienten ____
- Offentligheden ____
- Begge ____

I 1994 blev det lovfæstet at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant.

20) Deres kendskab til, hvad det betyder, at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant, er:

Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

21) Har oplysningen af ovenstående øget deres tillid til de statsautoriserede revisorer? Sæt kryds ved deres nuværende tillid efter informationen:

Meget lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor

I 1991 blev det lovfæstet, at når et selskab vælger ny revisor, har den nye revisor **pligt** til at kontakte tidligere revisor om årsagen hertil. Den tidligere revisor har herefter **pligt** til at oplyse om grunden til sin fratræden. (Tidligere var dette en ret men ikke en pligt).

22) Deres kendskab til dette forhold har hidtil været:

Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

23) Lovreglens indførelse har øget Deres tillid til de statsautoriserede revisorer's standhaftighed over for kunderne:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

24) En lovfæstelse af et etisk regelsæt for de statsautoriserede revisorer vil i højere grad øge Deres tillid til revisorstanden end et etisk regelsæt opstillet af Foreningen for Statsautoriserede Revisorer:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

25) Har nogle af nedenstående forhold påvirkning på deres tillid til de statsautoriserede revisorer? ”

	Ja, stor positiv påvirkning	Ja, lille positiv påvirkning	Ingen påvirkning	Ja, lille negativ påvirkning	Ja, stor negativ påvirkning
Sager vedrørende skattely, eller selskabstømmende sager?					
Sager lignende IT Factory, samt konkursramte pengeinstitutter?					
Udbytte sagen fra SKAT?					
Opdatering af ISA standarderne?					
Tvungen rotationsordning ift. Hvor lang tid en revisor må have en kunde?					

Andre forhold? _____

26) Nedenstående mulige tiltag vil øge Deres tillid til statsautoriserede revisorer:

	Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig
En mere informativ revisionserklæring					
En nuværende revisionspåtegning indeholder bemærkningen: at revisor har ”udført revisionen mhp. at opnå en begrundet overbevisning om, at regnskaberne er uden væsentlige fejl eller mangler” det skal fremover beløbsan-					

gives, hvad der an- ses for væsentligt i det konkrete regn- skab					
---	--	--	--	--	--

27) De forventer, at en statsautoriseret revisors arbejde omfatter kontrollen af:

	Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig
Alt underslæb i sel- skabet er konstate- ret (bortset fra ube- tydeligheder)					
Selskabsledelsen er effektiv (herunder at den har etableret et formelt overvåg- ningssystem for finansielle risici)					
Virksomheden er finansielt sund (dvs. der er tale om en Going Concern)					
Selskabet drives økonomisk opti- malt, f. eks. Ved at indkøbene sker hos de billigste leveran- dører					
Selskabsledelsen har udført alle de miljølovgivningen fastlagte pligter					

28) Mener du at opdagelse af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde?

Enig	Uenig

29) I hvilken grad mener du, at det er ledelsens ansvar at opdage besvigelser?

Ingen grad	Lille grad	Nogen grad	Stor grad	Meget stor grad

30) I hvilken grad forventer du, at revisors arbejde sikrer, at virksomheden er finansielt sund?

Ingen grad	Lille grad	Nogen grad	Stor grad	Meget stor grad

31) Forventer du, at et revisors arbejde sikrer pålideligheden i virksomheden årsregnskab?

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

32) Efter at have læst og udfyldt dette spørgeskema er Deres tillid til de statsautoriserede revisorer blevet:

Meget mindre	Lidt mindre	Uændret	Lidt større	Meget større

Mange tak for Deres hjælp

Bilag 3 - Spørgeskema til virksomhedsledere

Den statsautoriserede revisor skal ifølge revisorlovens §6a optræde som offentlighedens tillidsrepræsentant, når han/hun reviderer et aktie- eller anpartsselskabs årsregnskab. Det er derfor vigtigt, at brugerne af årsregnskaber nærer tillid til revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant.

Til brug for undersøgelsen er det nødvendigt at vide lidt om dem.

- 1) Deres alder: _____ år
- 2) Køn: ____ Mand ____ Kvinde
- 3) Erhvervsgruppe: ____ Statsautoriseret revisor ____ Virksomhedsleder ____ Aktionær
- 4) Hvor mange års erfaring har de inden for deres arbejdsområde? ____
- 5) Deres stillingsbetegnelse _____
- 6) Deres kendskab til en eller flere statsautoriserede revisorer som privatpersoner er af følgende omfang:
 - a. Intet kendskab ____
 - b. Lidt kendskab ____
 - c. Noget kendskab ____
 - d. Meget kendskab ____
 - e. Indgående kendskab ____
- 7) Hvor mange revisionspåtegninger har de læst indenfor det seneste år? Ca. ____ stk.
- 8) Deres kendskab til statsautoriserede revisorers arbejdsområde er af følgende omfang:
 - a. Intet kendskab ____
 - b. Lidt kendskab ____
 - c. Noget kendskab ____
 - d. Meget kendskab ____
 - e. Indgående kendskab ____
- 9) Deres kendskab til følgende revisionsfirmaer er:

	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab
KPMG					
PwC					
Deloitte					
BDO					
EY					
Beierholm					

Første aspekt er at undersøge holdninger til nogle overordnede samfundsforhold. Tag venligst stilling til følgende udsagn:

10) Den almindelige forretningsmoral i erhvervslivet er i forhold til 15 års siden:

Ved ikke	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

11) Gennem de seneste 10 år er retsforfølgelsen af personer involveret i økonomisk kriminalitet blevet:

Ved ikke	Meget mindre effektiv	Lidt mindre effektivt	Uændret	Lidt mere effektivt	Meget mere effektivt

Det næste aspekt er hvorledes tilliden til de statsautoriserede revisorer har udviklet sig.

12) Deres tillid til de statsautoriserede revisorer i forhold til for 15 år siden:

Meget mindre	Lidt mindre	Uændret	Lidt større	Meget større

Evt. grund/grunde hertil:

13) Deres tillid til de statsautoriserede revisorer på nuværende tidspunkt:

Meget lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor

14) Et årsregnskab, der er revideret af en revisor med en beskyttet titel (statsautoriseret revisor) er mere troværdigt end et årsregnskab der ikke er revideret af en sådan:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

- 15) Et årsregnskab, der er revideret af en statsautoriseret revisor er mere troværdigt end et årsregnskab der er revideret af en registreret revisor:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

- 16) Deres tillid til følgende revisionsfirmaer:

	Ved ikke	Meget Lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor
KPMG						
PwC						
Deloitte						
BDO						
EY						
Beierholm						

- 17) Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres tillid til de statsautoriserede revisorer:

Meget mindre tillid	Lidt mindre tillid	Uændret tillid	Lidt større tillid	Meget større tillid

- 18) Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres omgangskreds tillid til de statsautoriserede revisorer:

Ved ikke	Meget mindre tillid	Lidt mindre tillid	Uændret tillid	Lidt større tillid	Meget større tillid

- 19) Hvem mener du revisor repræsenterer?

- Klienten ____
- Offentligheden ____
- Begge ____

I 1994 blev det lovfæstet at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant.

20) Deres kendskab til, hvad det betyder, at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant, er:

Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

21) Har oplysningen af ovenstående øget deres tillid til de statsautoriserede revisorer? Sæt kryds ved deres nuværende tillid efter informationen:

Meget lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor

I 1991 blev det lovfæstet, at når et selskab vælger ny revisor, har den nye revisor **pligt** til at kontakte tidligere revisor om årsagen hertil. Den tidligere revisor har herefter **pligt** til at oplyse om grunden til sin fratræden. (Tidligere var dette en ret men ikke en pligt).

22) Deres kendskab til dette forhold har hidtil været:

Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab

23) Lovreglens indførelse har øget Deres tillid til de statsautoriserede revisorer's standhaftighed over for kunderne:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

24) En lovfæstelse af et etisk regelsæt for de statsautoriserede revisorer vil i højere grad øge Deres tillid til revisorstanden end et etisk regelsæt opstillet af Foreningen for Statsautoriserede Revisorer:

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

25) Har nogle af nedenstående forhold påvirkning på deres tillid til de statsautoriserede revisorer? ”

	Ja, stor positiv påvirkning	Ja, lille positiv påvirkning	Ingen påvirkning	Ja, lille negativ påvirkning	Ja, stor negativ påvirkning
Sager vedrørende skattely, eller selskabstømmende sager?					
Sager lignende IT Factory, samt konkursramte pengeinstitutter?					
Udbytte sagen fra SKAT?					
Opdatering af ISA standarderne?					
Tvungen rotationsordning ift. Hvor lang tid en revisor må have en kunde?					

Andre forhold? _____

26) Nedenstående mulige tiltag vil øge Deres tillid til statsautoriserede revisorer:

	Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig
En mere informativ revisionserklæring					
En nuværende revisionspåtegning indeholder bemærkningen: at revisor har ”udført revisionen mhp. at opnå en begrundet overbevisning om, at regnskaberne er uden væsentlige fejl eller mangler” det skal fremover beløbsangives, hvad der an-					

ses for væsentligt i det konkrete regnskab					
--	--	--	--	--	--

27) De forventer, at en statsautoriseret revisors arbejde omfatter kontrollen af:

	Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig
Alt underslæb i selskabet er konstateret (bortset fra ubetydeligheder)					
Selskabsledelsen er effektiv (herunder at den har etableret et formelt overvågningssystem for finansielle risici)					
Virksomheden er finansielt sund (dvs. der er tale om en Going Concern)					
Selskabet drives økonomisk optimalt, f. eks. Ved at indkøbene sker hos de billigste leverandører					
Selskabsledelsen har udført alle de miljølovgivningen fastlagte pligter					

28) Mener du at opdagelse af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde?

Enig	Uenig

29) I hvilken grad mener du, at det er ledelsens ansvar at opdage besvigelser?

Ingen grad	Lille grad	Nogen grad	Stor grad	Meget stor grad

30) "I hvilken grad forventer du, at revisors arbejde sikrer, at virksomheden er finansielt sund?"

Ingen grad	Lille grad	Nogen grad	Stor grad	Meget stor grad

31) Forventer du, at et revisors arbejde sikrer pålideligheden i virksomheden årsregnskab?

Helt uenig	Delvist uenig	Hverken enig eller uenig	Delvist enig	Helt enig

32) Efter at have læst og udfyldt dette spørgeskema er Deres tillid til de statsautoriserede revisorer blevet:

Meget mindre	Lidt mindre	Uændret	Lidt større	Meget større

Mange tak for Deres hjælp

Bilag 4 – Skrivelse til spørgeskemaundersøgelsen

Hej XXXXX

Vi er i gang med færdiggørelsen af Cand.merc.aud. på CBS og skal i den forbindelse udarbejde en kandidatafhandling.

Som et led i den proces har vi valgt at undersøge de forventninger og den tillid, som er til revisor arbejde.

Denne undersøgelse håber jeg du vil være behjælpelig med at besvare.

Spørgeskemaet består af ca. 35 spørgsmål, afhængig af hvilken respondentgruppe du befinder dig i og det kræver max. 15 min at besvare.

Spørgeskemaet er vedhæftet i mailen i PDF og skal sendes retur til denne e-mail adresse efter udfyldelsen.

Besvarelsen vil være 100 % anonym.

På forhånd tak for hjælpen

Med venlig hilsen

Nicolai Bruhn Sørensen & Kasper Theodor Sørensen

Bilag 5 – Rykkerskrivelse til spørgeskemaundersøgelsen

Hej XXXXX

For 3 uger siden sendte jeg en e-mail angående en undersøgelse omkring forventninger og tillid til revisors arbejde.

Hvis du på nuværende tidspunkt ikke har besvaret spørgeskemaet, håber jeg du har lyst til at bruge din til på at udfylde dette og hjælpe mig med min kandidatafhandling.

Hvis du har udfyldt spørgeskemaet, skal du se bort fra denne e-mail og have tak for hjælpen.

På forhånd tak

Med venlig hilsen

Nicolai Bruhn Sørensen & Kasper Theodor Sørensen

Bilag 6 - Resultater fra spørgeskemaet

Spørgsmål – Deres alder

	Deres alder		
	25 - 40 år	40 - 50 år	50 - 60 år
Virksomhedsledere N = 38	47,4%	28,9%	23,7%
Aktionærer N = 31	67,7%	19,4%	12,9%
Statsautoriserede revisorer = 56	7,1%	75,0%	17,9%

Spørgsmål – deres køn

	Køn	
	Mand	Kvinde
Virksomhedsledere N = 38	63,2%	36,8%
Aktionærer N = 31	58,1%	41,9%
Statsautoriserede revisorer = 56	92,9%	7,1%

Spørgsmål - Hvilken erhvervsgruppe tilhører de?

	Antal	Procent
Virksomhedsledere	38	30,40%
Aktionærer	31	24,80%
Revisorer	56	44,80%
I alt	125	100,00%

Spørgsmål – i hvilket år modtog de deres beskikkelse?

	Modtagelse af beskikkelse		
	Før 1995	1995 - 2010	Efter 2010
Statsautoriserede revisorer = 56	16,1%	67,9%	16,1%

Spørgsmål – Hvilken tilknytning har De til det revisionsfirma de arbejder i?

	Tilknytning til revisionsfirma		
	Indehaver	Ansæt Statsautoriseret revisor	Andet
Statsautoriserede revisorer = 56	21,4%	73,2%	5,4%

Spørgsmål – Hvilken teoretisk uddannelse har De?

	Teoretisk uddannelse	%
Cand.Merc.Aud	17	30,36%
HD	10	17,86%
Andet	29	51,79%
I alt	56	100,00%

Spørgsmål – Hvilket revisionsfirma arbejde de i?

	Arbejdssted	%
KPMG	4	7,14%
PwC	20	35,71%
Deloitte	10	17,86%
BDO	6	10,71%
EY	9	16,07%
Beierholm	4	7,14%
Andre	3	5,36%
I alt	56	100,00%

Spørgsmål - Hvor mange års erfaring har de inden for deres arbejdsområde?

	Antal års erfaring inden for fagområde		
	0 - 5 år	5 - 10 år	10 + år
Virksomhedsledere N = 38	13,2%	34,2%	52,6%
Aktionærer N = 31	19,4%	25,8%	54,8%
Statsautoriserede revisorer = 56	1,8%	35,7%	62,5%

Spørgsmål - Den almindelige forretningsmoral i erhvervslivet er i forhold til 10 års siden

	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ved ikke	0	0,00%	0	0,00%	1	3,23%	1	0,80%
Intet kendskab	0	0,00%	2	5,26%	3	9,68%	5	4,00%
Lidt kendskab	3	5,36%	6	15,79%	6	19,35%	15	12,00%
Noget kendskab	15	26,79%	7	18,42%	9	29,03%	31	24,80%
Meget større	12	21,43%	16	42,11%	7	22,58%	35	28,00%
Indgående kendskab	26	46,43%	7	18,42%	5	16,13%	38	30,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Gennem de seneste 10 år er retsforfølgelsen af personer involveret i økonomisk kriminalitet blevet?

	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ved ikke	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Meget mindre effektivt	0	0,00%	4	10,53%	5	16,13%	9	7,20%
Lidt mindre effektivt	3	5,36%	6	15,79%	9	29,03%	18	14,40%
Uændret	10	17,86%	8	21,05%	11	35,48%	29	23,20%
Lidt mere effektivt	18	32,14%	11	28,95%	4	12,90%	33	26,40%
Meget mere effektivt	25	44,64%	9	23,68%	2	6,45%	36	28,80%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Et årsregnskab, der er revideret af en revisor med en beskyttet titel (statsautoriseret revisor) er mere troværdigt end et årsregnskab der ikke er revideret af en sådan:

Spm. 12	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	2	5,26%	1	3,23%	3	2,40%
Delvist uenig	0	0,00%	3	7,89%	2	6,45%	5	4,00%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	5	13,16%	6	19,35%	11	8,80%
Delvist enig	4	7,14%	13	34,21%	10	32,26%	27	21,60%
Helt enig	52	92,86%	15	39,47%	12	38,71%	79	63,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Deres tillid til følgende revisionsfirmaer:

Revisor	Ved ikke	Meget Lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor
KPMG	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%	62,5%	32,1%
PwC	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	66,1%	33,9%
Deloitte	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%	75,0%	21,4%
BDO	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	82,1%	3,6%
EY	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%	80,4%	14,3%
Beierholm	0,0%	0,0%	0,0%	7,1%	67,9%	25,0%

Aktionærer	Ved ikke	Meget Lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor
KPMG	0,0%	0,0%	6,5%	12,9%	77,4%	3,2%
PwC	0,0%	0,0%	3,2%	19,4%	71,0%	6,5%
Deloitte	0,0%	0,0%	6,5%	25,8%	67,7%	0,0%
BDO	0,0%	6,5%	12,9%	12,9%	61,3%	6,5%
EY	0,0%	0,0%	9,7%	22,6%	58,1%	9,7%
Beierholm	0,0%	9,7%	6,5%	32,3%	51,6%	0,0%

Virksomhedsledere	Ved ikke	Meget Lille	Lille	Middel	Stor	Meget stor
KPMG	0,0%	0,0%	15,8%	23,7%	26,3%	34,2%
PwC	0,0%	0,0%	5,3%	13,2%	31,6%	50,0%
Deloitte	0,0%	0,0%	13,2%	18,4%	42,1%	26,3%
BDO	0,0%	0,0%	10,5%	21,1%	63,2%	5,3%
EY	0,0%	0,0%	13,2%	23,7%	50,0%	13,2%
Beierholm	0,0%	0,0%	18,4%	47,4%	34,2%	0,0%

Spørgsmål - Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres tillid til de statsautoriserede revisorer:

	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Meget mindre tillid	2	3,57%	15	39,47%	16	51,61%	33	26,40%
Lidt mindre tillid	2	3,57%	15	39,47%	13	41,94%	30	24,00%
Uændret tillid	52	92,86%	8	21,05%	2	6,45%	62	49,60%
Lidt større tillid	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Meget større tillid	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Den offentlige debat i forbindelse med selskabstømmersager har påvirket deres omgangskreds tillid til de statsautoriserede revisorer:

	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ved ikke	3	5,36%	2	5,26%	2	6,45%	7	5,60%
Meget mindre tillid	2	3,57%	18	47,37%	18	58,06%	38	30,40%
Lidt mindre tillid	35	62,50%	18	47,37%	11	35,48%	64	51,20%
Uændret tillid	16	28,57%	0	0,00%	0	0,00%	16	12,80%
Lidt større tillid	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Meget større tillid	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Deres tillid til de statsautoriserede revisorer i forhold til for 15 år siden:

Spm. 16	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Meget mindre	0	0,00%	5	13,16%	5	16,13%	10	8,00%
Lidt mindre	5	8,93%	12	31,58%	11	35,48%	28	22,40%
Uændret	30	53,57%	18	47,37%	14	45,16%	62	49,60%
Lidt større	15	26,79%	3	7,89%	1	3,23%	19	15,20%
Meget større	6	10,71%	0	0,00%	0	0,00%	6	4,80%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Deres tillid til de statsautoriserede revisorer på nuværende tidspunkt:

Spm. 17	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Meget lille	0	0,00%	2	5,26%	3	9,68%	5	4,00%
Lille	0	0,00%	4	10,53%	3	9,68%	7	5,60%
Middel	12	21,43%	25	65,79%	13	41,94%	50	40,00%
Stor	25	44,64%	4	10,53%	10	32,26%	39	31,20%
Meget stor	19	33,93%	3	7,89%	2	6,45%	24	19,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Hvem mener du revisor repræsenterer?

Spm. 18	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Klienten	0	0,00%	16	42,11%	15	48,39%	31	24,80%
Offentligheden	12	21,43%	4	10,53%	6	19,35%	22	17,60%
Begge	44	78,57%	18	47,37%	10	32,26%	72	57,60%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - En lovfæstelse af et etisk regelsæt for de statsautoriserede revisorer vil i højere grad øge Deres tillid til revisorstanden end et etisk regelsæt opstillet af Foreningen for Statsautoriserede Revisorer:

	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Delvist uenig	5	8,93%	0	0,00%	0	0,00%	5	4,00%
Hverken enig eller uenig	35	62,50%	9	23,68%	6	19,35%	50	40,00%
Delvist enig	16	28,57%	19	50,00%	10	32,26%	45	36,00%
Helt enig	0	0,00%	10	26,32%	15	48,39%	25	20,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Nedenstående mulige tiltag vil øge Deres tillid til statsautoriserede revisorer:

Spm. 20 ad) 1	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Delvist uenig	8	14,29%	0	0,00%	0	0,00%	8	6,40%
Hverken enig eller uenig	42	75,00%	9	23,68%	5	16,13%	56	44,80%
Delvist enig	6	10,71%	13	34,21%	19	61,29%	38	30,40%
Helt enig	0	0,00%	16	42,11%	7	22,58%	23	18,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 20 ad. 2	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	3	5,36%	0	0,00%	0	0,00%	3	2,40%
Delvist uenig	19	33,93%	2	5,26%	0	0,00%	21	16,80%
Hverken enig eller uenig	34	60,71%	16	42,11%	15	48,39%	65	52,00%
Delvist enig	0	0,00%	18	47,37%	8	25,81%	26	20,80%
Helt enig	0	0,00%	2	5,26%	8	25,81%	10	8,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Har du, under dit arbejde som revisor været med til at opdage besvigelser?

Spm. 21	Respondentgruppe	
	Statsaut. revisorer	
	N	%
Aldrig	18	32,14%
Få gange	34	60,71%
Mange gange	4	7,14%
Total	56	100,00%

Spørgsmål - Har nogle af nedenstående forhold påvirkning på deres tillid til de statsautoriserede revisorer?

Spm. 22. AD 1) Sager vedrørende skattely, eller selskabstømmende sager?	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, lille positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ingen påvirkning	42	75,00%	0	0,00%	0	0,00%	42	33,60%
Ja, lille negativ påvirkning	14	25,00%	22	57,89%	8	25,81%	44	35,20%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	16	42,11%	23	74,19%	39	31,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 22. AD 2) Sager lignende IT Factory, samt konkursramte pengeinstitutter?	Respondentgrupper								
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær				
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Ja, stor positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	
Ja, lille positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	
Ingen påvirkning	4	7,14%	0	0,00%	0	0,00%	4	3,20%	
Ja, lille negativ påvirkning	35	62,50%	3	7,89%	2	6,45%	40	32,00%	
Ja, stor negativ påvirkning	17	30,36%	35	92,11%	29	93,55%	81	64,80%	
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%	

Spm. 22. AD 3) Udbytte sagen fra SKAT?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, lille positiv påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ingen påvirkning	54	96,43%	33	86,84%	25	80,65%	112	89,60%
Ja, lille negativ påvirkning	2	3,57%	5	13,16%	6	19,35%	13	10,40%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 22. AD 4) Opdatering af ISA standarderne?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	25	44,64%	4	10,53%	3	9,68%	32	25,60%
Ja, lille positiv påvirkning	31	55,36%	22	57,89%	16	51,61%	69	55,20%
Ingen påvirkning	0	0,00%	12	31,58%	12	38,71%	24	19,20%
Ja, lille negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 22. AD 5) Tvungen rotationsordning ift. Hvor lang tid en revisor må have en kunde?	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja, stor positiv påvirkning	17	30,36%	12	31,58%	15	48,39%	44	35,20%
Ja, lille positiv påvirkning	24	42,86%	13	34,21%	14	45,16%	51	40,80%
Ingen påvirkning	15	26,79%	13	34,21%	2	6,45%	30	24,00%
Ja, lille negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Ja, stor negativ påvirkning	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Hvad forventer de, at en statsautoriseret revisors arbejde omfatter kontrollen af?

Spm. 23. AD 1) Alt underslæb i selskabet er konstateret (bortset fra ubetydeligheder)	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	29	51,79%	0	0,00%	0	0,00%	29	23,20%
Delvist uenig	27	48,21%	1	2,63%	2	6,45%	30	24,00%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	9	23,68%	10	32,26%	19	15,20%
Delvist enig	0	0,00%	25	65,79%	19	61,29%	44	35,20%
Helt enig	0	0,00%	3	7,89%	0	0,00%	3	2,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 23. AD 2) Selskabsledelsen er effektiv (herunder at den har etableret et formelt overvågnings-system for finansielle risici)	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Delvist uenig	3	5,36%	0	0,00%	0	0,00%	3	2,40%
Hverken enig eller uenig	15	26,79%	6	15,79%	5	16,13%	26	20,80%
Delvist enig	23	41,07%	16	42,11%	14	45,16%	53	42,40%
Helt enig	15	26,79%	16	42,11%	12	38,71%	43	34,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 23. AD 3) Virksomheden er finansielt sund (dvs. der er tale om en going concern)	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	15	26,79%	4	10,53%	0	0,00%	19	15,20%
Delvist uenig	13	23,21%	10	26,32%	1	3,23%	24	19,20%
Hverken enig eller uenig	14	25,00%	12	31,58%	6	19,35%	32	25,60%
Delvist enig	14	25,00%	8	21,05%	9	29,03%	31	24,80%
Helt enig	0	0,00%	4	10,53%	15	48,39%	19	15,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 23. AD 4) Selskabet drives økonomisk optimalt, f. eks. Ved at indkøbene sker hos de billigste leverandører	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
							Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	50	89,29%	20	52,63%	15	48,39%	85	68,00%
Delvist uenig	6	10,71%	18	47,37%	15	48,39%	39	31,20%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	0	0,00%	1	3,23%	1	0,80%
Delvist enig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Helt enig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spm. 23. AD 5) Selskabsledelsen har udført alle de miljølovgivningen fastlagte pligter	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	24	42,86%	15	39,47%	9	29,03%	48	38,40%
Delvist uenig	24	42,86%	11	28,95%	1	3,23%	36	28,80%
Hverken enig eller uenig	8	14,29%	10	26,32%	12	38,71%	30	24,00%
Delvist enig	0	0,00%	2	5,26%	9	29,03%	11	8,80%
Helt enig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Mener du at opdagelse af besvigelser er en central opgave i revisors arbejde?

Spm. 24	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Enig	0	0,00%	28	73,68%	26	83,87%	54	43,20%
Uenig	56	100,00%	10	26,32%	5	16,13%	71	56,80%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - I hvilken grad mener du, at det er ledelsens ansvar at opdage besvigelser?

Spm. 25	Respondentgrupper							
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ingen grad	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Lille grad	0	0,00%	4	10,53%	5	16,13%	9	7,20%
Nogen grad	0	0,00%	20	52,63%	10	32,26%	30	24,00%
Stor grad	25	44,64%	7	18,42%	11	35,48%	43	34,40%
Meget stor grad	31	55,36%	7	18,42%	5	16,13%	43	34,40%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - I hvilken grad forventer du, at revisors arbejde sikrer, at virksomheden er finansielt sund?

Spm. 26	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ingen grad	19	33,93%	4	10,53%	3	9,68%	26	20,80%
Lille grad	16	28,57%	4	10,53%	4	12,90%	24	19,20%
Nogen grad	14	25,00%	9	23,68%	6	19,35%	29	23,20%
Stor grad	7	12,50%	13	34,21%	12	38,71%	32	25,60%
Meget stor grad	0	0,00%	8	21,05%	6	19,35%	14	11,20%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Forventer du, at revisors arbejde sikrer pålideligheden i virksomheden årsregnskab?

Spm. 27	Respondentgrupper						Total	
	Statsaut. revisorer		Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Delvist uenig	0	0,00%	9	23,68%	2	6,45%	11	8,80%
Hverken enig eller uenig	0	0,00%	7	18,42%	6	19,35%	13	10,40%
Delvist enig	21	37,50%	13	34,21%	15	48,39%	49	39,20%
Helt enig	35	62,50%	9	23,68%	8	25,81%	52	41,60%
Total	56	100,00%	38	100,00%	31	100,00%	125	100,00%

Spørgsmål - Deres stillingsbetegnelse

Virksomhedsledere:

	Stillingsbetegnelse	%
CEO	13	34,21%
CFO	13	34,21%
Ejere	8	21,05%
Andet	4	10,53%
I alt	38	100,00%

Aktionærer:

	Respondentgrupper	
	Aktionærer	
	N	%
Bank	12	38,71%
Andet økonomi	11	35,48%
Strategi	1	3,23%
Marketing	2	6,45%
Andet	5	16,13%
Total	31	100,00%

Spørgsmål - Deres kendskab til en eller flere statsautoriserede revisorer som privatpersoner er af følgende omfang:

	Intet kendskab	Lidt kendskab	Noget kendskab	Meget Kendskab	Indgående kendskab	I alt
Virksomhedsledere	1	2	5	14	16	38
%	2,63%	5,26%	13,16%	36,84%	42,11%	100,00%
Aktionærer	2	2	10	9	8	31
%	6,45%	6,45%	32,26%	29,03%	25,81%	100,00%

Spørgsmål - Hvor mange revisionspåtegninger har de læst indenfor det seneste år? Ca. ____ stk.

	0-10	10-20	20-30	30 eller mere	I alt
Virksomhedsledere	15	10	13	0	38
%	39,47%	26,32%	34,21%	0,00%	100,00%
Aktionærer	8	5	13	5	31
%	25,81%	16,13%	41,94%	16,13%	100,00%

Spørgsmål - Deres kendskab til, hvad det betyder, at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant, er:

Spm. 20	Respondentgrupper				Total	
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Intet kendskab	11	28,95%	1	3,23%	12	17,39%
Lidt kendskab	14	36,84%	6	19,35%	20	28,99%
Noget kendskab	13	34,21%	13	41,94%	26	37,68%
Meget kendskab	0	0,00%	6	19,35%	6	8,70%
Indgående kendskab	0	0,00%	5	16,13%	5	7,25%
Total	38	100.00%	31	100.00%	69	100.00%

Spørgsmål - Har oplysningen af ovenstående øget deres tillid til de statsautoriserede revisorer? Sæt kryds ved deres nuværende tillid efter informationen:

Spm. 21	Respondentgrupper				Total	
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Meget lille	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Lille	2	5,26%	2	6,45%	4	5,80%
Middel	10	26,32%	9	29,03%	19	27,54%
Stor	12	31,58%	9	29,03%	21	30,43%
Meget stor	14	36,84%	11	35,48%	25	36,23%
Total	38	100.00%	31	100.00%	69	100.00%

Spørgsmål - Deres kendskab til dette forhold har hidtil været:

	Respondentgrupper				Total	
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Intet kendskab	11	28,95%	16	51,61%	27	39,13%
Lidt kendskab	19	50,00%	15	48,39%	34	49,28%
Noget kendskab	8	21,05%	0	0,00%	8	11,59%
Meget kendskab	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Indgående kendskab	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Total	38	100,00%	31	100,00%	69	100,00%

Spørgsmål - Lovreglens indførelse har øget Deres tillid til de statsautoriserede revisors standhaftighed over for kunderne:

	Respondentgrupper				Total	
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	2	6,45%	2	2,90%
Uenig	12	31,58%	6	19,35%	18	26,09%
Hverken enig eller uenig	5	13,16%	12	38,71%	17	24,64%
Delvist enig	18	47,37%	10	32,26%	28	40,58%
Helt Enig	3	7,89%	1	3,23%	4	5,80%
Total	38	100.00%	31	100.00%	69	100.00%

Spørgsmål - Et årsregnskab, der er revideret af en statsautoriseret revisor er mere troværdigt end et årsregnskab der er revideret af en registreret revisor:

	Respondentgrupper					
	Virksomh. Leder		Aktionær			
	N	%	N	%	N	%
Helt uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Uenig	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Hverken enig eller uenig	6	15,79%	0	0,00%	6	8,70%
Delvist enig	18	47,37%	12	38,71%	30	43,48%
Helt Enig	14	36,84%	19	61,29%	33	47,83%
Total	38	100,00%	31	100,00%	69	100,00%

Bilag 7 – korrelation -og regressionsberegninger

Beregning af korrelationskoefficienter samt regressionslinjer for respondenter:

Korrelationskoefficienter:

	N	$\Sigma(x - \bar{x}) \cdot (y - \bar{y})$	$\Sigma(x - \bar{x})^2$	$\Sigma(y - \bar{y})^2$
Virksomhedsledere	38	22,00	25,50	27,89
Aktionærer	23	78,20	94,01	69,67

$$r^2 = \left(\frac{\sum ((x - \bar{x}) \cdot (y - \bar{y}))}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \cdot \sum (y - \bar{y})^2}} \right)^2$$

Korrelationskoefficient og statistik data vedrørende regressions omhandlende virksomhedsledere:

$$r^2 = \left(\frac{22}{\sqrt{25,50 \cdot 27,89}} \right)^2 = 0,68$$

Regression Statistics	
Multiple R	0,824881296
R Square	0,680429153
Adjusted R Square	0,671552185
Standard Error	0,497614997
Observations	38

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	18,98039216	18,98039216	76,65107664	1,91149E-10
Residual	36	8,914344685	0,247620686		
Total	37	27,89473684			

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	0,895768834	0,259244437	3,455305898	0,001425822	0,369996745	1,421540922	0,369996745	1,421540922
Årsregnskabs troværdighed	0,862745098	0,098542453	8,755060059	1,91149E-10	0,662891739	1,062598457	0,662891739	1,062598457

Korrelationskoefficient og statistik data vedrørende regressions omhandlende aktionærer:

$$r^2 = \left(\frac{31,16}{\sqrt{34,96 \cdot 32,19}} \right)^2 = 0,86$$

Regression Statistics	
Multiple R	0,928746552
R Square	0,862570159
Adjusted R Square	0,857831199
Standard Error	0,390594341
Observations	31

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	27,76919414	27,76919414	182,0167613	5,00115E-14
Residual	29	4,424354244	0,152563939		
Total	30	32,19354839			

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	-0,374538745	0,271307719	-1,380494246	0,177983237	-0,929425335	0,180347844	-0,929425335	0,180347844
Årsregnskabs troværdighed	0,891143911	0,06605294	13,49135876	5,00115E-14	0,756050481	1,026237342	0,756050481	1,026237342